
De Zeeuwse Visserijagenda

2026-2031

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Voorwoord	6
Inleiding	7
1. Omgevingsanalyse	8
1.1 De visketen	8
1.2 Duurzaamheid	9
1.3 PESTEL-analyse	12
2. Onderverdeling visserijsector	14
3. De Zeeuwse visserij	16
3.1 Zeevisserij	16
Productie en Markt	16
Duurzaamheid	21
Onze inzet	22
3.2 Kustvisserij	23
3.2.1 Garnalenvisserij	23
Productie en markt	23
Duurzaamheid	24
Onze inzet	26
3.2.2 Vaste vistuigenvisserij	27
Productie en Markt	27
Duurzaamheid	29
Onze inzet	29
3.2.3 Schelpdiervisserij en-kweek	31
Onze inzet	31
3.2.3.1 Oestervisserij en-kweek	36
Productie en markt	36
Duurzaamheid	38
Onze inzet	39
3.2.3.2 Mosselvisserij en-kweek	41
Productie en Markt	41
Duurzaamheid	43
Onze inzet	44

3.2.3.3 Mosselhangcultuur	45
Productie en markt	45
Duurzaamheid	45
Onze inzet	46
3.2.3.4 Kokkelvisserij	47
Productie en markt	47
Duurzaamheid	48
Onze inzet	49
3.2.3.5 Ensisvisserij	50
Productie en markt	50
Duurzaamheid	51
Onze inzet	51
3.2.3.6 Tapijtschelpenvisserij	52
Productie en markt	52
Duurzaamheid	52
Onze inzet	53
3.3 Sportvisserij	54
Productie	54
Duurzaamheid	54
Onze inzet	55
4. Zeewierteelt	56
Productie en Markt	56
Duurzaamheid	57
Onze inzet	57
5. Visserij en aquacultuur in de Deltawateren	58
5.1 Grevelingenmeer	58
Onze inzet	59
5.2 De Oosterschelde	60
Onze inzet	61
5.3 Het Veerse Meer	62
Onze inzet	63
5.4 De Westerschelde	65
Onze inzet	65
5.5 De Voordelta	66
Onze inzet	67

6. Schaal- en schelpdierhandel en-verwerking	68
Productie en markt	68
Duurzaamheid	71
Onze inzet	71
7. Rapen van schelpdieren	73
7.1 Recreatief	73
7.2 Beroepsmatig	73
Onze inzet	74
8. Beleid en regelgeving	75
8.1 Beleid, ambities en doelstellingen	75
8.2 Wet- en regelgeving	75
8.2.1 Gemeenschappelijk Visserijbeleid	75
8.2.2 Visserijwet	76
8.2.3 EU-Aalverordening en het Nederlandse Aalbeheerplan	76
8.2.4 Omgevingswet	76
8.2.5 Natuurherstelverordening	77
8.2.6 Kaderrichtlijn water	77
8.2.7 Kaderrichtlijn Marine strategie	78
8.2.8 Beneluxbeschikking vismigratie	78
8.2.9 Bonn-conventie	78
8.2.10 Bern-conventie	78
8.2.11 Nederlandse Rode Lijst	79
Onze inzet	79
8.3 Exotenbeleid	80
Onze inzet	81
8.4 Toezicht en Handhaving	81
Onze inzet	82
9. Visserij en onderwijs	83
Onze inzet	84
10. Visserij en imago	85
Onze inzet	85
11. Visserij en toerisme	86
Onze inzet	86
12. Financiële instrumenten	87
13. Overlegstructuren	88

Onze inzet	88
14. Uitvoeringsagenda 2026 - 2027	89
Uitvoering Visserij Ontwikkel Plan (VOP)	89
Energie-efficiency Regeling (EER)	89
Werkgroep HEMASS	89
Mariene eiwitproductie	89
Intentieovereenkomst	89
Taskforce Mosselkweek	89
Voordelta	90
Proceswater en tarra	90
Natura 2000	90

Voorwoord

De Nederlandse visserij is de afgelopen jaren sterk veranderd. Vroeger voeren vissers uit met kleine boten, zoals de hoogaars en de hengst. De visserij was toen kleinschalig. In de jaren tachtig groeide de sector snel, mede door steun van de Europese Unie. Nederland kreeg één van de modernste vissersvloten van Europa. Het ging vooral om **veel** vis vangen, want kwantiteit was belangrijk.

In de loop van de tijd veranderde dat. Mensen kregen meer oog voor natuur, dieren en duurzaamheid. Ook consumenten gingen kritischer nadenken over wat ze eten en hoe het wordt geproduceerd. De visserijsector past zich daarom aan. Het doel is nu niet meer **meer**, maar **betere vis, schaal- en schelpdieren**. De focus ligt op kwaliteit, duurzame vangst en goede werkwijzen. Deze transitie is nog volop bezig en vraagt om een goede balans.

De visserij blijft een belangrijke bron van voedsel. Elke dag worden verse vis, schaal- en schelpdieren gevangen of gekweekt. Deze producten worden gegeten in Nederland en in het buitenland. Ze zijn gezond, duurzaam en vaak dichtbij huis gevangen. Daarmee draagt de visserij bij aan de voedselvoorziening voor miljoenen mensen in Europa. Zeker in deze tijd, met politieke spanningen in de wereld, is veilig en gezond voedsel van groot belang. Samen met water en zuurstof vormen zij onze belangrijkste levensbehoefte.

In Zeeland is de visserij al eeuwenlang van grote waarde. Zeeuwse vissers varen uit op de Noordzee, de Waddenzee en de Zeeuwse Delta. Dorpen zoals Zierikzee, Bruinisse, Yerseke, Colijnsplaat en Breskens zijn door de visserij groot geworden. Visserij is niet alleen werk, maar ook een deel van onze cultuur. Elk jaar komen veel toeristen naar onze provincie, ook vanwege de visserijproducten.

We willen als Provincie Zeeland dat de visserij een toekomst blijft houden. Tegelijk weten we dat de sector kleiner zal worden. De maatschappij stelt nieuwe eisen aan duurzaamheid en natuur. Ook de Zeeuwse visserij moet daarin meegaan. Dat is soms moeilijk, maar we hebben vertrouwen in de kracht van de sector. Vissers zijn ondernemend en vernieuwend. Ze zoeken naar oplossingen en blijven investeren.

De visserij van de toekomst zal misschien kleiner zijn dan vroeger. Maar het blijft een sterke, pionierende en trotse sector. En wij, als Provincie Zeeland, blijven die sector steunen!

Jo-Annes de Bat

Gedeputeerde Visserij

Inleiding

In deze Zeeuwse Visserijagenda wordt het beleid dat de Provincie Zeeland de komende jaren zal voeren op het gebied van visserij beschreven.

De werkingsduur van de Agenda is 5 jaar (2026 tot 2031). Na de provinciale verkiezingen en de installatie van een nieuw College van Gedeputeerde Staten zal in 2027 een evaluatie en zo nodig aanscherping van de Agenda plaatsvinden.

In een tweejaarlijkse uitvoeringsagenda wordt aangegeven welke activiteiten de komende periode concreet worden opgepakt. De uitvoeringsagenda 2026- 2027 is in dit document opgenomen (hoofdstuk 14).

Vanwege de sterke verwevenheid met de schelpdiervisserij én het typisch Zeeuwse karakter ervan wordt ook beleid gevoerd ten aanzien van de schaal- en schelpdierhandel. De rest van de visserijketen (toeleverende bedrijven, transport en distributie, vishandel en-verwerking) wordt niet specifiek beschreven in deze Visserijagenda. Deze bedrijven vallen onder het generieke beleid van de Provincie Zeeland. Ook de binnendijkse aquacultuur (viskweek, zagerkweek, de teelt van zilte gewassen, etc.) valt buiten het bestek van deze Visserijagenda.

De beslissingsbevoegdheid ten aanzien van visserijactiviteiten ligt veelal bij de Europese of nationale overheid. Desalniettemin kan het provinciaal bestuur een belangrijke rol spelen bij het behoud en waar mogelijk zelfs uitbreiding van de visserijactiviteiten in onze provincie. Dat heeft het de afgelopen jaren gedaan en dat zal het ook de komende jaren doen.

De Agenda is opgesteld in overleg met betrokkenen bij het Zeeuwse viscluster. Het beschrijft in de eerste plaats de inzet van de Provincie Zeeland op het gebied van visserij. Daarnaast kan het dienen als informatiebron over de Zeeuwse visserij voor een ieder die daarin geïnteresseerd is.

Heeft u vragen of reacties naar aanleiding van deze Agenda of over andere zaken met betrekking tot de Zeeuwse visserij ? Mail ons op visserij@zeeland.nl

1. Omgevingsanalyse

1.1 De visketen

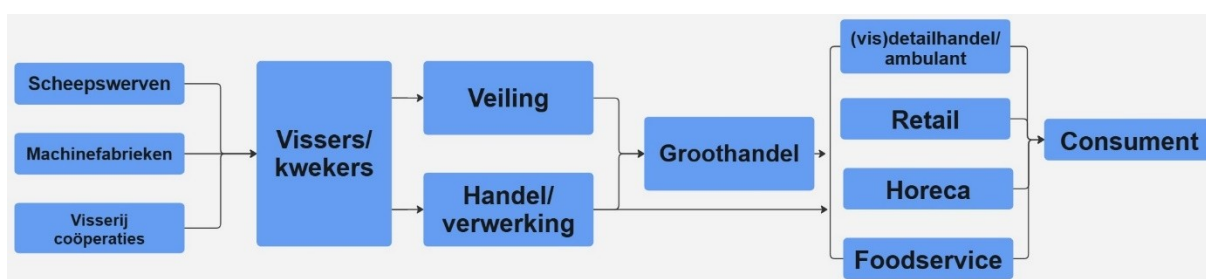
De Zeeuwse visserijketen wordt gevormd door bedrijven en organisaties die betrokken zijn bij de verschillende stappen die een vis of ander organisme doorloopt vanaf het moment dat deze wordt gevangen tot het op het bord van de consument belandt. Maar ook de toeleverende bedrijven als scheepswerven, machinefabrieken en visserijcoöperaties rekenen wij tot de keten, evenals de scholen en kennisinstituten die zich richten op visserij en aquacultuur.

Aan de voorkant van de keten bevinden zich de toeleverende bedrijven: **de scheepswerven, machinefabrieken en visserijcoöperaties**. In Zeeland zijn verschillende scheepswerven en machinefabrieken gevestigd die gespecialiseerd zijn in visserij. Vanwege de unieke kennis die deze bedrijven bezitten is hun werkingsgebied wereldwijd. De **vangst** of **kweek** vormt de kern van de keten. De vis wordt gevangen of gekweekt door beroepsvissers met behulp van verschillende technieken zoals de (boom-)kor, trawlen, flyshoot of vaste vistuigen als fuiken, korven of staande netten. In de viskweek wordt gebruik gemaakt van high-tech recirculatiesystemen.

Na de vangst wordt de vis **aangeland** en gesorteerd op grootte, kwaliteit en soort. Dit gebeurt op de visveiling. In Zeeland kennen we nog één visveiling, de visveiling Vlissingen, die sinds 2025 onder directie van de visveiling Urk functioneert. Als de vis van de aanlandhaven naar de veiling getransporteerd dient te worden, gebeurt dit meestal door een transportbedrijf. Onze provincie kent enkele grote, internationaal opererende transportbedrijven die zich grotendeels richten op het transport van vis, schaal- en schelpdieren.

De in Zeeland **gekweekte** vis wordt niet via de veiling verhandeld maar rechtstreeks getransporteerd naar groothandels en horecabedrijven.

Na verkoop van de vis op de visveiling wordt de vis naar de koper vervoerd. Dit gebeurt veelal door de koper zelf met eigen (koel-)transport. De kopers van de op de veiling aangevoerde vis zijn de **handels- en verwerkingsbedrijven** die ofwel fysiek aanwezig zijn, ofwel online bieden op de aangeboden vis. Zij maken de vis geschikt voor consumptie door ze te bewerken (schoonmaken, fileren, invriezen, drogen of roken) of verwerken de vis tot andere producten. Na verwerking door de handels- en verwerkingsbedrijven wordt de vis via verschillende afzetkanalen opnieuw gedistribueerd. Dit kan zijn naar de groothandelaars in binnen- of buitenland of rechtstreeks naar de **detailhandel** (supermarkten, viswinkels, marktkramen of horeca) of **foodservice** (bedrijfskantines, instellingen). Vervolgens koopt de **consument** de vis en eet deze in de horeca of bereidt en eet deze thuis.

Het visserijcluster is sterk met elkaar verweven en opereert feitelijk nationaal. Zeeuwse kotters landen hun vis aan in Stellendam, Scheveningen of IJmuiden, terwijl Urker kotters na een visreis in het Kanaal, Vlissingen als aanlandingshaven kiezen. Zeeuwse transportbedrijven vervoeren vis door het hele land (en ver daarbuiten) en het Visserij-innovatiecentrum in Stellendam experimenteert met nieuwe visserijtechnieken ten behoeve van de gehele Nederlandse visserij. Ook de kopers op de veiling opereren veelal nationaal: de 2 in Nederland operationele veilsystemen (EFICE en PEFA) bieden kopers de mogelijkheid vanuit huis vis te kopen op iedere veiling in Nederland.

Visserij Ontwikkelplan (VOP)

In 2023 stelde het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit €30 miljoen euro beschikbaar voor de visserijsector om de visserijketen en gemeenschappen te ondersteunen bij de transitie van de visserij. Dit geld moet ten goede komen van vis-gerelateerd bedrijfsleven en gemeenschappen die geraakt worden door de ingrijpende veranderingen in de Noodzevisserij. Het Bestuurlijk Platform Visserij (BPV) heeft het Visserij Ontwikkel Plan (VOP) opgesteld. Het plan beschrijft voor elk van de vijf regio's (Noord-Nederland, Kop van Noord-Holland, Urk, Hollandse Haringkust en Zuidwest Nederland) concrete initiatieven vanuit de sector en hoe de financiële middelen daarvoor ingezet kunnen worden. Met cofinanciering van de betrokken partijen in de regio's wordt er in totaal 80 miljoen euro geïnvesteerd om klaar te zijn voor actuele en toekomstbestendige manier van werken met vis.

Regio Zuidwest Nederland

Voor de regio Zuidwest Nederland (gemeenten Middelburg, Vlissingen, Tholen, Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland, Reimerswaal en Goeree-Overflakkee) is in totaal € 5,3 miljoen beschikbaar vanuit Rijksmiddelen. Vanuit de regio zal daar minimaal eenzelfde bedrag aan cofinanciering tegenover gesteld worden. De initiatieven passen binnen de vier thema's ('kavels') die geselecteerd zijn voor de regio Zuidwest Nederland: 'Versterking visserij-infrastructuur', 'Verzilvering cultureel erfgoed', 'Beleving visserijgemeenschappen' en 'Zilte Zaligheden Zuidwest'.

Zo zullen zowel in Vlissingen als in Stellendam verschillende projecten worden uitgevoerd ter versterking van de bestaande visveilingen en zal de visserij-identiteit van Arnhem en meer voor het voetlicht worden gebracht. Op Tholen en Noord-Beveland zullen bezoekerscentra worden gerealiseerd en op Schouwen-Duiveland zal gewerkt worden aan de versterking van de korte visserijketens. Tenslotte wordt een bijdrage geleverd aan de transformatie van het Oosterscheldemuseum in Yerseke.

1.2 Duurzaamheid

Duurzaamheid is een cruciaal begrip in de hedendaagse visserij. Om de onderwaternatuur te beschermen en de visbestanden in stand te houden is een complex stelsel van regelgeving vastgesteld op Europees en nationaal niveau. Zo gelden er minimummaten voor vissen en vistuigen, maxima voor het motorvermogen van vissersschepen, voor (bepaalde soorten van) de visserij gesloten gebieden en toegestane vangsthoeveelheden per soort. Zo worden de totale vangsthoeveelheden (Total Allowable Catches ofwel TAC's) voor de kottervisserij jaarlijks op Europees niveau vastgesteld door de Europese visserijministers. Dit gebeurt op basis van wetenschappelijke adviezen. Deze TAC's worden vervolgens onderverdeeld in nationale quota per

lidstaat. Dit gebeurt volgens een vaste verdeelsleutel die gebaseerd is op historische vangsten. Omdat Nederlandse vissers van oudsher veel platvis aanvoeren, krijgt Nederland een hoog percentage van deze TAC. Op nationaal niveau worden de quota onderverdeeld in zogenaamde individuele overdraagbare contingenten of ITQs (Individual Transferable Quota). Deze kunnen schipper-eigenaren onderling ruilen, verhuren of verkopen. Ze zijn geïntegreerd in de Producenten Organisaties (PO's) voor een effectiever en efficiënter beheer.

Een duurzame visserij is een economische activiteit die zorg draagt voor voedselzekerheid en in balans is met het klimaat, het milieu en de mensen.

De regelgeving voor de schaal- en schelpdiervisserij wordt vooral op nationaal niveau vastgesteld. Vaak ligt ook hier echter Europese regelgeving aan ten grondslag. Denk bijvoorbeeld aan de Natura2000 regelgeving; een Europees beleidskader met een nationale uitwerking.

Duurzaamheid heeft ook binnen deze Zeeuwse Visserijagenda een hoge prioriteit. Het verder verminderen van de impact van de visserij op klimaat en milieu door innovatie, het stimuleren van de ontwikkeling en inzet van lage impact vistechnieken en het verlagen van het brandstofverbruik vormen concrete voorbeelden daarvan. Bij de beschrijving van de verschillende visserijvormen (zie hoofdstuk 4) wordt onze inzet op het gebied van duurzaamheid dan ook specifiek benoemd.

Op dit moment wordt gewerkt aan de actualisatie van de Natura 2000-beheerplannen voor de verschillende Deltawateren. Deze dienen in 2028 gereed te zijn. Als mede-bevoegd gezag zullen wij hiervoor onze input leveren. In de Natura 2000-beheerplannen zal het toekomstige natuurregime ten aanzien van visserij en andere economische activiteiten in de Deltawateren worden vastgelegd.

MSC-keurmerk

De Marine Stewardship Council (MSC) is een non-profit organisatie die verantwoordelijk is voor het verstrekken van een keurmerk aan vis die op een duurzame manier is gevangen. Als gevolg van de druk op veel commerciële visbestanden en het groeiend besef dat de rijkdom aan vis niet oneindig is en volgende generaties ook het recht moeten hebben om vis te kunnen blijven eten, hebben het internationale levensmiddelenbedrijf Unilever en de milieuorganisatie Wereld Natuur Fonds de koppen bij elkaar gestoken en in 1997 de MSC opgericht.

Het MSC-keurmerk is bedoeld voor vissers die op een duurzame manier vis vangen en voor visgroothandelaren en/of visverwerkingsbedrijven die vis inkopen die op een duurzame manier is gevangen. Duurzaam vissen betekent op een verantwoorde manier vis onttrekken aan een visbestand dat er gezond voor staat (dus waar voldoende exemplaren van rondzwemmen), met een minimale impact op de zeebodem. Maar de vangsttechniek moet ook selectief zijn, dus niet te veel ondermaatse vis mee vangen of andere vissen en levende organismen die niet marktwaardig of consumptiegeschikt zijn.

1.3 PESTEL-analyse

PESTEL is een acronym van de woorden Political, Economic, Social, Technological, Environmental en Legal. Dit raamwerk monitort en analyseert de macro-omgevingsfactoren die invloed hebben op een bepaalde sector of onderneming. Onderstaande PESTEL-analyse geeft inzicht in de externe factoren die van invloed zijn op de visserijsectoren.

P – Politiek

- EU-beleid en quota: De visserijsector in Nederland valt onder het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) van de EU, dat vangstquota en toegestane visgebieden bepaalt.
- De Waddenzee, de Zeeuwse Delta en het grootste deel van de Noordzeekustzone is aangewezen als Natura 2000-gebied.
- Brexit: Nederlandse vissers hebben minder toegang tot Britse wateren.
- Subsidies: Overheidssteun voor innovatie, duurzaamheid en vlootvernieuwing is van invloed op de toekomst van de sector.

E – Economisch

- Brandstofprijzen en stijgende kosten: fluctuerende brandstofprijzen, hogere personeelskosten en onderhoud brengen toekomst van vloot in gevaar.
- Onrustige wereld: De prijs van vis wordt beïnvloed door vraag en aanbod op de internationale markt.
- Maritieme ruimtelijke ordening (ruimte op zee): Windparken, scheepvaart, natuur en visserij concurreren om ruimte.

S – Sociaal

- Daling van interesse in beroep visser: Jonge mensen kiezen minder vaak voor een carrière in de visserij.
- Draagvlak voor duurzame visserij: Consumenten zijn steeds meer geïnteresseerd in duurzame en lokaal gevangen vis, schaal- en schelpdieren wat kansen biedt voor branding.
- Vergrijzing in de sector: Veel vissers zijn op leeftijd, en opvolging is niet altijd gegarandeerd.
- Vergrijzing van de consument: met name mosselen zijn minder bekend en bemind onder jongeren.
- Veranderende eetgewoonten & eiwittransitie: Er is een verschuiving van vlees naar alternatieve eiwitbronnen, waaronder vis, schaal- en schelpdieren. Mosselen en oesters profiteren hiervan vanwege hun lage ecologische impact.

T – Technologisch

- Innovaties in vistuig: Er is veel ontwikkeling in duurzamer en selectiever vistuig, zoals pulskorvisserij (al is dat nu verboden).
- Innovaties in kweektechnieken: Mosselzaadinvanginstallaties leveren een bijdrage aan de zekerheid van grondstoffenvoorziening voor de mosselkweek en de kweek op tafels vermindert de kans op predatie van jonge oesters.
- Digitalisering: Monitoring, vangstregistratie en navigatiesystemen worden steeds geavanceerder.

- Automatisering door digitalisering en robotisering voorziet in personeelsbehoefte schelpdierverwerking en -handel.
- Aquacultuur: Opkomst van kwekerijen als alternatief of aanvulling op traditionele visserij.
- Schonere scheepsaandrijving: Duurzame alternatieven zoals elektrisch varen of waterstof worden onderzocht, mede door druk op CO₂-uitstoot.

E – Ecologisch

- Visstanden: de toegestane vangsthoeveelheid beïnvloedt vangstmogelijkheden.
- Beschermde natuurgebieden: Sommige zeegebieden worden gesloten voor visserij en schelpdierkweek ter bescherming van biodiversiteit.
- Massale sterfte in schaal- en schelpdieren door thans nog onbekende oorzaak.
- Klimaatverandering: Veranderingen in watertemperaturen en ecosystemen beïnvloeden de migratie van vissoorten en vergroten de kans op insleep exoten.

L – Legaal

- Strikte regelgeving: Vissers moeten zich houden aan regels omtrent vangstquota, seizoensgebonden visserij en bijvangst.
- Controle en handhaving: Er zijn steeds strengere controles op illegale visserijpraktijken.
- Certificeringen: Om vis als “duurzaam” te mogen verkopen, zijn certificeringen (zoals MSC) vereist, die aan strikte normen voldoen.

2. Onderverdeling visserijsector

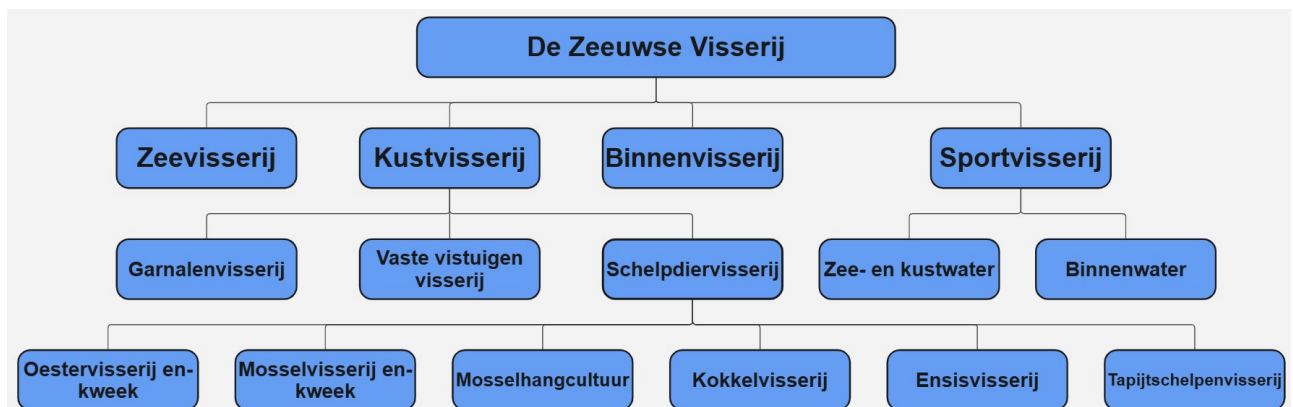
De Nederlandse visserijsector kent een diverse samenstelling. Voor de onderverdeling ervan worden verschillende definities gehanteerd. Zo wordt in sommige documenten de schelpdiersector tot de kottervisserij gerekend of worden de termen kleinschalige en grootschalige visserij als onderverdeling gehanteerd. Ook valt er iets voor te zeggen om de schelpdiervisserij (wat feitelijk een hybride vorm van visserij en kweek is) tot de aquacultuursector te rekenen.

In deze Zeeuwse visserijagenda is gekozen voor de volgende onderverdeling in deelsectoren:

- **Zeevisserij**
Beroepsvisserij met een vissersvaartuig buiten de Nederlandse territoriale wateren. De territoriale wateren worden begrensd door 12 zeemijl (circa 22 kilometer) uit de kust. De belangrijkste doelsoorten voor de Nederlandse zeevisserij vormen tong, schol, pijlinktvis, tarbot en griet. Eurokotters (<24 meter) kunnen zowel binnen als buiten de territoriale wateren vissen. In deze Agenda worden ze tot de zeevisserij gerekend.
- **Kustvisserij**
Beroepsvisserij met een vissersvaartuig binnen de Nederlandse territoriale wateren. Volgens de Visserijwet 1963 worden de Waddenzee, Ooster- en Westerschelde ook tot de kustwateren gerekend. Deze verdeling wordt ook in dit document aangehouden. De kustvisserij wordt verder onderverdeeld in:
 - *Garnalenvisserij*
 - *Vaste vistuigenvisserij*
 - *Schelpdiervisserij en-kweek, verder onder te verdelen in:*
 - *Oestervisserij en-kweek;*
 - *Mosselvisserij en-kweek;*
 - *Mosselhangcultuur;*
 - *Kokkelvisserij;*
 - *Overige vormen van schelpdiervisserij;*
 - *Tapijtschelpenvisserij*
- **Binnenvisserij**

De beroepvisserij op de Nederlandse binnenwateren, waartoe behoren alle rivieren, kanalen, meren en plassen aan de landzijde van de basislijn¹
De belangrijkste binnenwateren voor de Zeeuwse binnenvisserij vormen het Grevelingenmeer en het Veerse Meer. De visserijactiviteiten op deze wateren zijn in deze Agenda beschreven onder vaste vistuigvisserij en schelpdiervisserij.

- **Sportvisserij**
Het recreatief vissen voor ontspanning, plezier of als sport. Deze recreatieve vorm van visserij kan zowel op zee als in de kust- of binnenwateren plaatsvinden.

Deze deelsectoren kennen ieder hun eigen aandachtspunten, kansen, bedreigingen en uitdagingen en hebben anderzijds ook gezamenlijke of deels overlappende belangen. Per deelsector wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan de onderwerpen ‘Productie en Markt’, ‘Duurzaamheid’ en wordt onder het kopje ‘Onze inzet’ ons beleid voor de komende jaren weergegeven.

Door de verschillende visserij-activiteiten per waterbekken weer te geven (hoofdstuk 6) wordt enerzijds de diversiteit van de verschillende waterbekkens in de Zeeuwse Delta weergegeven en anderzijds de integraliteit van de visserij-activiteiten per waterbekken tot uitdrukking gebracht.

¹ De volgens internationaal recht gedefinieerde lijn die de zee scheidt van het land en de binnenwateren

3. De Zeeuwse visserij

3.1 Zeevisserij

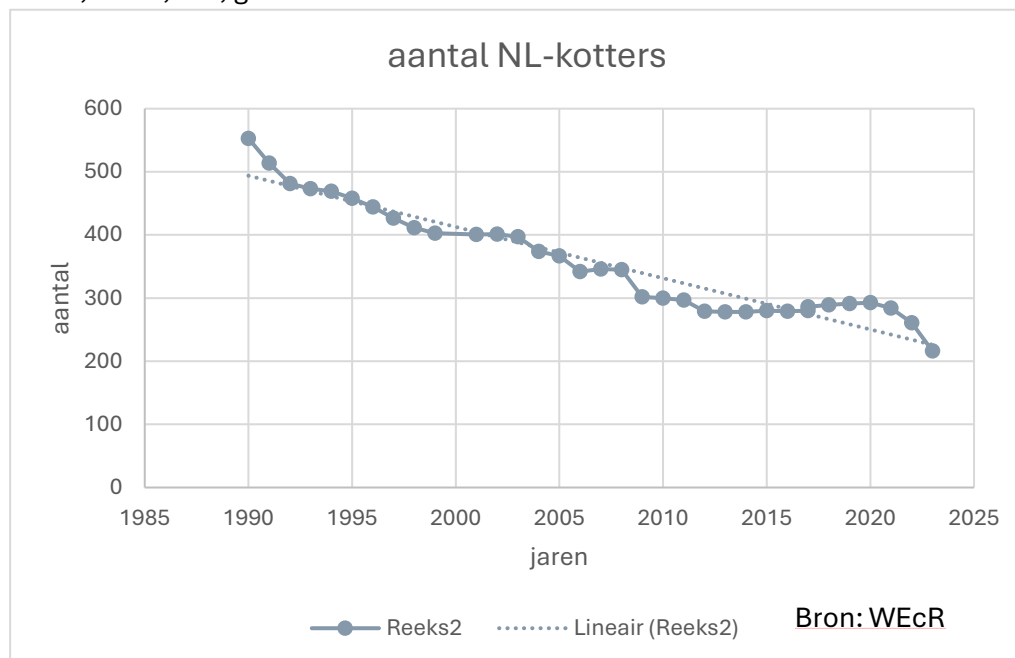
Productie en Markt

In de zeevisserij zijn kotters en trawlers actief.

De Nederlandse kottervloot die op de Noordzee en de kustwateren vist, bestaat in december 2023 uit 216 kotters. Dat is fors lager dan in 2022 (261 kotters). Voor het grootste deel komt dat door de kottersanering die in 2023 heeft plaatsgevonden. De huidige vloot bestaat uit 150 garnalenkotters, 42 boomkor- en twinrigkotters (die op platvis en langoustines vissen) en 24 flyshootkotters (inktvis en mul).

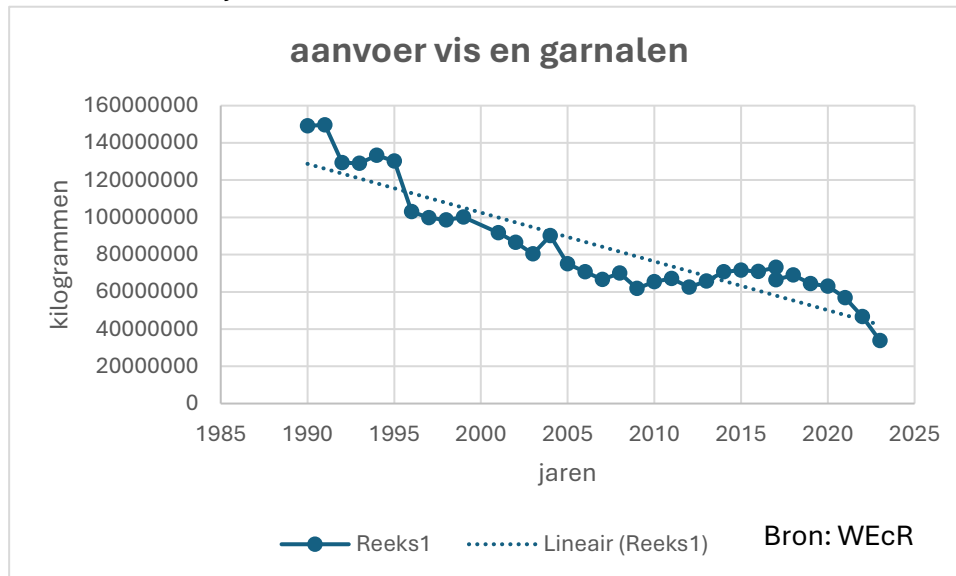
De Zeeuwse kottervloot bestaat uit 8 boomkor- en twinrigkotters en 9 garnalenkotters. Als gevolg van de saneringsronde 2023 zijn dat 6 boomkorkotters minder dan in 2022. Daarnaast varen 7 kotters die in eigendom zijn bij een Zeeuws visserijbedrijf onder Belgische vlag ('vlagkotters'). Een deel van deze Zeeuwse vlagkotters landt aan op de visveiling in Vlissingen. Dat geldt ook voor andere Nederlandse vlagkotters. In sommige gevallen wordt de vangst daar geveild, in andere gevallen wordt de vangst na aanlanding in Vlissingen per as naar een andere Nederlandse veiling getransporteerd.

De belangrijkste doelsoort voor de Zeeuwse kotters is tong met als belangrijke bijvangst schol, schar, bot, griet en tarbot.

Onder andere door de sanering van een aanzienlijk deel van de kottervloot is de aanvoer van vis in Nederland fors teruggelopen. Alle door de kotters aangevoerde vis wordt via visveilingen geregistreerd en grotendeels ook via de veilingen verkocht. Aangevoerde garnalen gaan na het zeven op daarvoor aangewezen aanlandingsplaatsen op contractbasis rechtstreeks naar

afnemende bedrijven.

Zowel op nationaal als op Zeeuws niveau heeft de omvang van de vloot een kritische ondergrens bereikt. Een verdere afname zal leiden tot het verdwijnen van schakels in de keten waardoor de sector in een negatieve spiraal terecht dreigt te komen.

Naast kotters wordt de zeevisserij uitgeoefend door pelagische (vries-)trawlers. Nederland telt 8 pelagische vaartuigen. Scheveningen of IJmuiden vormen de thuishavens hiervoor. Deze schepen blijven vaak weken en soms maanden op zee. De pelagische visserij vist in de waterkolom op soorten die in scholen leven (haring en makreel en in mindere mate op koolvis, horsmakreel en blauwe wijting). De schepen hebben naast de Noordzee, het Engels kanaal, de Ierse Zee en dichtbij de kust van Schotland, de wereldwijde visgronden als visgebied. In tegenstelling tot de verschillende soorten kotters zijn vanuit de Zeeuwse havens geen pelagische trawlers actief. Wel wordt met enige regelmaat door Nederlandse trawlers vis aangevoerd bij de vrieshuizen van Lineage in Vlissingen.

De 8 pelagische vaartuigen die Nederland kent, vingen in 2020 drie maal zoveel vis als de 800 demersale vissersvaartuigen in Nederland.

Bron: NVWA

De Nederlandse territoriale zee is tot op zekere hoogte ook toegankelijk voor vissers uit aangrenzende landen. Dit geldt niet voor de 3 mijls-zone. Deze zone is exclusief toegankelijk voor Nederlandse en, op basis van het Benelux-verdrag, Belgische vissers.

De zeevisserij heeft te kampen met een aantal forse uitdagingen. Het **verlies aan visgronden** is er één van. Ter illustratie: het Nederlandse deel van de Noordzee (ook wel het Nederlands Continentaal Plat of de Exclusieve Economische Zone genoemd) is 59.000km² groot. Dat is bijna anderhalf keer de oppervlakte van Nederland. Circa 2% daarvan bestaat nu reeds uit windparken en dat percentage zal de komende jaren stijgen. Binnen de 10 windparken die

momenteel in het Nederlandse deel van de Noordzee operationeel zijn, is geen actieve visserij toegestaan.

Daarnaast is 15% van de Noordzee aangewezen als natuurgebied waar bodemberoerende visserij verboden is. Dit is overigens 5% meer dan de Europese richtlijnen vereisen.

Het Noordzeeoverleg (NZO) is een overlegorgaan van stakeholders en Rijksoverheid die actief zijn op de Noordzee. Hierin wordt overleg gevoerd over de uitvoering van het Noordzeeakkoord (NZA, juni 2020) en over nieuwe uitdagingen waarvoor partijen zich gesteld zien. Drie grote transitie concurreren om ruimte op de Noordzee: de energietransitie, de natuurtransitie en de voedseltransitie (waaronder visserij en aquacultuur). Om dit in goede banen te leiden is het Noordzeeoverleg opgestart. Binnen het Noordzeeoverleg is afgesproken dat de kottervisserij een toekomstvisie en transitiepad ontwikkelt, gericht op 2040. Begin 2025 hebben de gezamenlijke visserijorganisaties die gepresenteerd ('*Als het getij verloopt moet men de bakens verzetten*', 2025). Het Programma Noordzee 2022 – 2027 gaat over de ruimtelijke indeling van de Noordzee. In het regeerprogramma hebben de coalitiepartijen met elkaar afgesproken de ambitie om 50 gigawatt windenergie op zee in 2040 te realiseren door in 2025 een nieuwe routekaart voor windenergie op zee in 2040 vast te stellen. Hiertoe dienen nieuwe windenergiegebieden te worden aangewezen via een wijziging van het Programma Noordzee 2022-2027. Het streven is deze wijziging voor eind 2025 vast te stellen.

De **hoge gasolieprijzen** trekken een zware wissel op de verdiensten van de visserijbedrijven. Zo betaalden vissers in de eerste helft van 2023 gemiddeld 78 cent per liter gasolie. Dat is minder dan de 94 cent in de eerste helft van 2022, maar nog steeds meer dan in de voorgaande jaren. Deze kostenpost kan voor een boomkorkotter oplopen tot € 25.000 per week(!). De innovatieve pulstechniek zorgde voor een besparing van de brandstofkosten van circa 50% maar is zoals bekend in 2019 door de Europese Unie verboden. Hoewel het gasolieverbruik in de Nederlandse kottervloot sinds de jaren '90 van de vorige eeuw al met 75% voor de gehele kottervloot en gemiddeld 35% per kotter gereduceerd is, leidt deze kostenpost er toe dat het merendeel van de Nederlandse visserijbedrijven verlieslatend is. Het is niet ondenkbaar dat een blijvend hoge olieprijs zal leiden tot het verdwijnen van de boomkorvisserij.

Eind februari 2023 presenteerde de Europese Visserijcommissie een plan om de **bodemberoerende visserij** te weren uit beschermde natuurgebieden. Dit zou verstrekkende gevolgen hebben voor de Nederlandse zee- en kustvisserij. Hoewel het Europees Parlement zich in januari 2024 kritisch uitgelaten heeft over dit voornemen, is de dreiging van beperking van de bodemberoerende visserij nog niet verdwenen.

Eén van de grootste problemen waar de visserij tegenaan loopt is de **bemanningsproblematiek**. Door teruglopende verdiensten, lange werktijden en een grote vraag naar personeel in andere sectoren, kiezen jongeren steeds vaker voor een alternatief voor de visserij. De huidige bemanningswetgeving, die een buitenlandse vaarbevoegdheid niet erkent, levert een forse belemmering op bij het vinden van gekwalificeerde buitenlandse bemanningsleden. Aan modernisering van de bemanningswetgeving wordt momenteel gewerkt.

Bemanningswetgeving

The International Maritime Organization (IMO) is het gespecialiseerde agentschap van de Verenigde Naties dat regels stelt voor de veiligheid en beveiliging van de scheepvaart. In 1995 stelde het IMO The International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Fishing Vessel Personnel (STCW-F)

op. Het STCW-F is alleen van toepassing in landen die het verdrag hebben geratificeerd. Nederland heeft het in 2012 geratificeerd en geïmplementeerd in de Wet Zeevarenden en onderliggende wetgeving. Ook andere verdragen die een relatie hebben tot het opleiden en trainen van vissers zijn verspreid in de Nederlandse bemanningswetgeving opgenomen. Om deze wetgeving beter op elkaar af te stemmen en toekomstbestendig te maken wordt momenteel gewerkt aan de modernisering van de bemanningswetgeving.

Innovatieve ontwikkeling circulaire kunststof schepen

Moderne schepen worden vaak van aluminium en staal gemaakt vanwege hun sterkte. Dit verhoogt echter de uitstoot en zorgt voor een grote CO2-voetafdruk. Door gebruik te maken van kunststof onderdelen in de scheepsbouw, wil scheepsbouwer Padmos uit Bruinisse een belangrijke verduurzamingsslag maken. De kunststof onderdelen worden met behulp van een zelf ontwikkelde lasrobot aan elkaar gelast. Hierbij streeft men naar zo veel mogelijk gebruik van circulaire kunststof. Het bedrijf heeft een eerste stap gezet met de ontwikkeling van de E-Pusher, een serie modulaire en schaalbare duwboten die kunststof rompdelen bevatten die zijn verbonden door een stalen frame.

De visveiling

Op de visveiling worden vissen en schaaldieren gesorteerd, gewogen, op kwaliteit beoordeeld en verkocht. Er zijn momenteel 8 erkende visafslagen in Nederland waar Noordzeevis wordt geveild. Deze zijn gevestigd in Urk, Vlissingen, Stellendam, Scheveningen, IJmuiden, Den Oever, Harlingen en Lauwersoog. In Yerseke is de enige mosselveiling ter wereld gevestigd en in Urk is behalve de afslag voor Noordzeevis ook de IJsselmeervisafslag gevestigd waar soorten als paling, snoekbaars, rode baars en voorn verkocht worden.

Nederland kent geen wettelijke veilplicht. Het is dus niet van overheidswege verplicht de gevangen vis via de visveiling te verkopen. Wel is binnen de Producentenorganisaties en visserijcoöperaties afgesproken dat hun leden dit doen. Deze zg. *privaatrechtelijke veilplicht* dient om transparantie, traceerbaarheid en duurzaamheid in de visserijsector te bevorderen.

	Omzet 2021	Aanvoer 2021	Omzet 2022	Aanvoer 2022	Omzet 2023	Aanvoer 2023	Omzet 2024	Aanvoer 2024
	Mio €	X 1000 kg	Mio €	X 1000 kg	Mio €	X 1000 kg	Mio €	X 1000 kg
Breskens	3,0	879	-	-	-	-	-	-
Colijnsplaat	0,3	50	0,2	10	-	-	-	-
Den Helder	14,6	2.396	11,0	1.499	-	-	-	-
Den Oever	14,0	3.406	16,3	2.894	6,8	1.213	17,4	2.750
Stellendam	14,1	2.616	19,6	2.872	13,6	1.812	11,8	1.591
Harlingen	15,2	3.676	21,6	3.751	12,9	2.043	22,1	3.301
Lauwersoog	12,5	3.194	14,1	2.466	10,1	1.775	12,6	1.915
Urk	86,8	24.842	72,0	15.948	71,7	16.072	74,4	15.541
Vlissingen	10,4	2.504	17,8	3.392	13,9	2.578	10,3	1.845
IJmuiden	57,2	11.964	66,4	11.613	67,7	11.625	69,2	11.194
Scheveningen	28,5	6.409	27,2	4.831	23,5	4.642	24,4	4.401
TOTAAL	256,6	61.936	266,2	49.276	220,2	41.760	242,2	42.538

Omzet en aanvoercijfers Nederlandse visveilingen 2021 t/m 2024

De aanvoer van vis op de Nederlandse afslagen vertoont al jaren een negatieve trend. Zo is de aanvoer sinds 1990 met maar liefst 77% afgenomen. Hogere visprijzen zorgden in 2024 echter voor een beperkte omzetstijging. Of de handel en de consument bereid zijn hogere prijzen voor vis te (blijven) betalen, valt af te wachten.

Sinds 2023 is Vlissingen de enige locatie in Zeeland waar een visveiling gevestigd is. In januari dat jaar is de veiling in Colijnsplaat gesloten, terwijl de veiling in Breskens in 2021 reeds gesloten was.

Met ingang van 2025 valt de visveiling Vlissingen onder de directie van de visveiling Urk (Beheerscoöperatie Insula Urk). Eén van de voorwaarden die bij verkoop gesteld is, is het feit dat de koper de visveiling in Vlissingen ten minste 5 jaar is stand houdt. De strategische ligging van de haven van Vlissingen heeft de doorslag gegeven voor de Beheerscoöperatie Urk om hierin te investeren. De visafslag in Vlissingen is één van de 6 locaties die op basis van de Uitvoeringsregeling Zeevisserij zijn aangewezen als aanlandingsplaats voor garnalen en één van

5 Nederlandse havens waar vis, zowel vers als ingevroren, van buiten de EU mag worden aangeland (incl. het Verenigd Koninkrijk). Deze havens (naast Vlissingen zijn dat IJmuiden, Harlingen, Eemshaven en Velsen) worden ook wel de *Brexit-havens* genoemd.

De directie van de visveiling Vlissingen is voornemens de haven via een moderniseringslag om te vormen tot de belangrijkste aanvoerplaats voor garnalen in 'de Zuid'. Daarnaast zal Vlissingen de belangrijkste aanvoerhaven worden voor flyshootschepen die in de Zuidelijke Noordzee vissen. Een deel van de vis (m.n. pijlinktvis) zal voor verwerking naar Urk vervoerd worden, terwijl een ander deel (met name tong) in Vlissingen zal worden verwerkt en verpakt en rechtstreeks naar de horeca in binnen- en buitenland zal worden getransporteerd. In het kader van het Visserij Ontwikkel Plan (VOP – zie kader hoofdstuk 2) vinden diverse investeringen plaats op de visafslag Vlissingen. Zo wordt er de komende jaren geïnvesteerd in het machinaal sorteren van tong, verbetering van de conservering van garnalen en een educatieve ruimte.

Duurzaamheid

In de zeevisserij spelen een aantal belangrijke duurzaamheidsvraagstukken. Zo vormen bodemberoering en bijvangst in de demersale kottervisserij belangrijke aandachtspunten. In de toekomstvisie van de Nederlandse kottervisserij ('*Als het getij verloopt moet men de bakens verzetten*', 2025) vormt de ontwikkeling van lage impact-vistechnieken dan ook een belangrijk speerpunt. Een selectievere visserij die minder bijvangst oplevert en de zeebodem minder beroert vormt het doel hiervan. Ook de ontwikkeling van lage impact-schepen, waarbij vermindering van de uitstoot en het brandstofverbruik de belangrijkste speerpunten vormen, staat hoog op de agenda.

Fishing for Litter

Het Fishing For Litter-project is in 2001 opgestart door KIMO Nederland en België. FFL stimuleert vissers om het afval, dat ze op zee in hun netten krijgen en aan boord halen, aan land te brengen. De organisatie doet dit door zgn. big bags ter beschikking te stellen. Elf Nederlandse visserijhavens nemen deel aan het project,

waaronder Vlissingen. Wanneer een vissersboot een gevulde big bag aan land brengt en op de kade lost, wordt het afval vervolgens zorgvuldig gesorteerd en gerecycleerd door lokale partners. Jaarlijks halen vissers op deze manier 430.000 kg afval uit zee. In de haven van Vlissingen werd in 2024 ruim 89.000 kg afval uit zee ingezameld. Sinds de start van het project is door vissers ruim 8.700.000 kg afval aan land gebracht!

Onze inzet

In tegenstelling tot de schelpdiervisserij en -kweek vormt de zeevisserij geen specifiek Zeeuwse aangelegenheid. Onze inzet voor deze deelsector zal dan ook veelal in het kader van het Bestuurlijk Platform Visserij (zie hoofdstuk 14) plaatsvinden. Waar specifieke Zeeuwse belangen aan de orde zijn, zullen we die behartigen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de discussie rond de Natuur Compensatie Voordelta (NCV) of de belangen van Zeeuwse scheepswerven of machinefabrieken.

Binnen het kader van het Bestuurlijk Platform Visserij zal onze inzet zich richten op de gelijkwaardigheid van de 3 transities die zich op de Noordzee afspelen (Energietransitie, Natuurtransitie en Voedseltransitie). Ook zullen wij er voor pleiten rekening te houden met de belangen van de visserij (en daarmee de voedselvoorziening) bij de aanleg van nieuwe windparken, aanwijzing van nieuwe natuurgebieden en andere vormen van ruimtebeslag op de Noordzee.

Wij steunen de sector in haar streven lage impact-vistechnieken en lage impact-schepen te ontwikkelen. Via onze Europese kanalen (waaronder de CPMR en de North Sea Commission) zullen wij hiervoor aandacht en steun vragen. Dit doen wij samen met de vertegenwoordigende organisaties. Waar specifiek Zeeuwse belangen aan de orde zijn, zullen wij bezien of financiële ondersteuning wenselijk en mogelijk is.

Initiatieven die de beeldvorming van de visserij en daarmee de instroom van het visserijonderwijs en toekomstige arbeidskrachten in de visserij kunnen bevorderen, zullen wij ondersteunen. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan initiatieven op het gebied van voorlichting en educatie over visserij aan (basis-)schoolleerlingen.

3.2 Kustvisserij

3.2.1 Garnalenvisserij

Productie en markt

De garnalenvisserij vormt uit economisch perspectief de belangrijkste vorm van kustvisserij. Jaarlijks wordt in Nederland rond de 10 miljoen kilo garnalen gevangen. De totale garnalennomzet op de Nederlandse afslagen kwam in 2024 uit op bijna € 71 miljoen; een verdubbeling van de omzet van het slechte jaar 2023. Alleen de zuidelijke afslagen Stellendam en Vlissingen leverden omzet in. Dit als gevolg van de hogere garnalenvangst in de Noord in het voorjaar en vroegtijdige sluiting van gebieden in de Zuid. Ook werden garnalen die in de Zuid gevestigd werden op noordelijke veilingen te koop aangeboden. Het opzetten van een garnalenvielcentrum in Vlissingen zou hieraan tegemoet kunnen komen (zie kader en 'onze inzet').

De doelsoort van de Nederlandse garnalenvisserij vormt de Noordzeegarnaal (*Crangon crangon*).

Gevist wordt met garnalenkotters die tussen de 15 en 24 meter lang zijn. De kleinere schepen vissen vaak dichtbij de kust terwijl de schepen boven de 18 meter verder de zee op kunnen. Nederland telde in 2023 150 garnalenkotters, waarvan er 9 een Zeeuws scheepsnummer hadden.

Noordzeegarnalen worden vooral gegeten in Nederland, België en Duitsland. Het pellen van de Noordzeegarnalen gebeurt veelal in Marokko. Dit omdat de loonkosten daar veel lager zijn dan in ons land. Het pellen van de garnalen is een tijdrovend en nauwkeurig werk dat nog lastig te automatiseren valt (zie kader). Daarom worden de garnalen per vrachtwagen naar Marokko vervoerd om daar gepeld te worden. Vervolgens komen de garnalen terug naar ons land. Ondanks de hoge transportkosten is deze manier van verwerking nog altijd goedkoper dan het pellen van de garnalen in Nederland. De vraag is echter of dit op termijn uit duurzaamheidsperspectief nog wenselijk is.

Voor de visserij op garnalen is een Garnalenvergunning Visserijzone (GV) of Garnalenvergunning Kustwateren (GK) nodig. Daarnaast is voor de visserij in Natura 2000-gebieden een vergunning op basis van de Omgevingswet nodig.

Op 1 januari 2023 liep de geldigheidstermijn van de toen geldende vergunning Wet Natuurbescherming af. Omdat op dat moment niet voldaan kon worden aan de gestelde stikstofnormen en tegelijkertijd een groot deel van de vloot investeringen pleegde in reductie van de emissie, verleende de (toenmalige) minister een gedoogbeschikking. In juni 2025 heeft de staatssecretaris van LNV een nieuwe Omgevingsvergunning² verleend met een looptijd tot 2045.

Om de visserijdruk meer in overeenstemming te brengen met de beschikbare ruimte voor garnalenvisserij, heeft de staatssecretaris een saneringsregeling opgesteld. Na goedkeuring door de Europese Commissie kan deze naar verwachting eind 2025 in werking treden. Sanering zal op vrijwillige basis plaatsvinden. De verwachting is dat dit tot een forse reductie (in de orde van 1/3) van de garnalenvloot zal leiden.

² De vergunning Wet Natuurbescherming is op 1 januari 2024 opgegaan in de omgevingsvergunning onder de Omgevingswet.

Voordeltaproblematiek

De garnalenvisserij in de Voordelta heeft te kampen met een specifiek probleem. Door de minister van LNV is in 2008 een vergunning verleend op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 voor de aanleg van de Tweede Maasvlakte. De ecologische effecten hiervan dienden volgens de vergunningvoorwaarden te worden gecompenseerd. Hiertoe is onder andere een bodembeschermingsgebied ingesteld van 24.550 ha waar de bodemberoerende visserij met kotters >260 pk verboden is. In 2021 wendden 7 natuurorganisaties zich tot de rechter met de eis aanvullende maatregelen te laten nemen. Het ingestelde visverbod had in hun ogen niet het gewenste resultaat opgeleverd. De minister, door de rechter daartoe gedwongen, overweegt nu aanvullende beperkingen voor de visserij. Het weren van alle bodemberoerende visserij (garnalen-, ensis-, mosselzaad- en spisulavisserij) is een optie die op tafel ligt. In de loop van 2025 zal duidelijkheid bestaan over de daadwerkelijk te treffen maatregelen (zie ook hoofdstuk 6.5).

Duurzaamheid

De garnalenvisserij heeft te maken met kritiek op de ecologische effecten. Bodemberoering en bijvangst vormen van oudsher de belangrijkste ecologische effecten van de garnalenvisserij. Recent is daar de stikstofuitstoot als aandachtspunt bijgekomen.

In de garnalenvisserij wordt gebruik gemaakt van een klossenpees, bestaande uit een aantal lichte, rubberen klossen, die ervoor zorgt dat het net als het ware over de zeebodem rolt. Het vistuig is een stuk lichter dan de wekkerkettingen die in de boomkorvisserij op platvis worden gebruikt. Hierdoor zal de impact op de bodem van dit vistuig kleiner zijn dan bij een boomkortuig gericht op platvis. Het ‘beroeren’ van de zeebodem is met de huidige beschikbare visserijtechniek echter onontkoombaar om de garnalen te doen opschrikken en in het net te doen belanden. Om een beter beeld te krijgen van de effecten van de garnalenkor op de zeebodem, is er onderzoek gedaan van 2012 tot 2014 naar de effecten van de garnalenvisserij in Natura 2000 gebieden. Omdat in een groot deel van de gesloten gebieden waarschijnlijk toch gevestigd is, is het lastig conclusies over de impact van de garnalenkor op de zeebodem en het zeeleven te trekken.

Daarnaast is het gebruik van de fijnmazige boomkornetten niet erg selectief en zorgen ze voor ongewenste bijvangsten. De overlevingskans van ongewenste bijvangst die terug de zee in gaat is wisselend en met name voor vis niet al te hoog.

Doordat garnalenvissers veel vissen in kustgebieden en Natura 2000-gebieden is bijvangst een probleem. Deze gebieden vormen namelijk ‘kinderkamers’ voor veel diersoorten. In deze kinderkamers zijn vaak veel jonge dieren aanwezig die ook weer van belang zijn voor de toekomst van de visserij.

Vissers en onderzoekers zoeken samen naar manieren om de hoeveelheid ongewenste bijvangst te verminderen. Hierbij kijken onderzoekers en vissers ook naar het gebruik van de pulstechniek in de garnalenkor om de selectiviteit te verbeteren. Daarnaast zijn er ook innovaties die de overlevingskans van ongewenste bijvangst proberen te verhogen. Zo zorgt de *zeeflap* ervoor dat er minder ongewenste bijvangst in het net komt en aan boord zorgt de zeef ervoor dat het grootste deel van de bijvangst levend overboord gaat. De *brievenbus* vormt een variant van de

zeeflap die gebruikt wordt in tijden dat veel zeewier in het water zit (waardoor de zeeflap verstopt raakt).

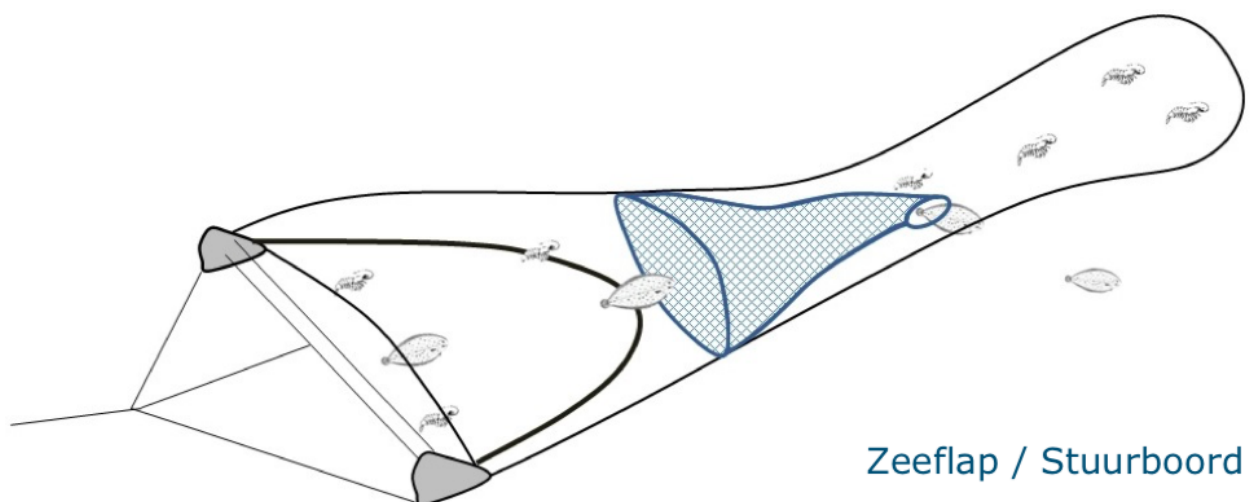
Om de ecologische impact van de garnalenvisserij op de Natura 2000-gebieden te beperken, zijn voor de 6 gebieden waar gevist wordt maximale vistijden ingesteld: de ecologische visuren. Dit geldt voor de Waddenzee, de Voordelta, de Vlakte van de Raan, Noordzeekustzone en Ooster- en Westerschelde.

Als het maximum aantal visuren in een gebied door de gezamenlijke vissers die in dat gebied gevist hebben, bereikt is, wordt de visserij voor de rest van het jaar in het betreffende gebied stilgelegd. Zo mag in de Oosterschelde bijvoorbeeld maximaal 687 uur per jaar gevist worden door de daar actieve gezamenlijke garnalenvissers. In de Westerschelde is dat 4.119 uur en in de Voordelta 21.014 uur. Controle en handhaving vindt plaats aan de hand van de black box door de NVWA.

In 2015 is een experiment uitgevoerd waarbij 4 garnalenkotters met behulp van de pulstechniek gevist hebben. Belangrijkste conclusie uit het onderzoek was dat de garnalenspulps leidde tot 11 tot 14% vangsttoename (*Wageningen UR, Pulsvisserij in de garnalensector, 2015*).

MSC-keurmerk

Sinds december 2017 heeft de Duitse, Deense en Nederlandse garnalensector een keurmerk van het Marine Stewardship Council. Om het MSC-keurmerk te krijgen moesten vissers zelf beperkende maatregelen vaststellen. Samen met de Universiteit van Hamburg en de Internationale Raad voor het Onderzoek van de Zee (ICES) is een beheerplan gemaakt. Daarnaast is ook een Productie- en Afzetplan (PAP) opgesteld waarin de garnalenvangsten nauwkeurig worden geregistreerd.

Schematische weergave van de werking van een zeeflap. De garnalen kunnen door de mazen van de zeeflap en komen in de kuil terecht. De (plat)vissen kunnen de zeeflap niet passeren en ontsnappen via een gat in de buik van het net. — Wageningen Marine Research

Garnalenspelmachine

Een andere belangrijke ontwikkeling om de garnalenvisserij duurzamer te maken is het pellen van de garnaal door een garnalenspelmachine. Tot op heden gaan de meeste garnalen naar Marokko op transport en worden ze daar met de hand gepeld. Dat transport draagt ook bij aan CO2 uitstoot. Met een garnalenspelmachine is dit transport naar Marokko in de toekomst misschien niet langer nodig, waardoor de transportkosten en de CO2 uitstoot omlaag kunnen. Met een garnalenspelmachine zouden de garnalen binnen 24 uur gepeld, verwerkt en verpakt kunnen worden. Hoewel meerdere garnalenspelmachines operationeel zijn, vormt het machinaal pellen nog altijd een technische uitdaging.

Onze inzet

Wij hebben een zienswijze uitgebracht op het ontwerpbesluit van het ministerie LNV van 13 juli 2023 tot wijziging van het Toegangsbeperkend Besluit bodembeschermingsgebied Voordelta van 9 juni 2008, in die zin dat het gebied gesloten wordt voor alle vormen van bodemberoerende visserij. In deze zienswijze hebben we ervoor gepleit de negatieve gevolgen voor de visserijsector zo beperkt mogelijk te houden en de voorgenomen sluiting (per 5 oktober 2023) uit te stellen. Tevens hebben we er op aangedrongen de maatregel een tijdelijk karakter te geven, totdat uit metingen blijkt dat de maatregel daadwerkelijk effect heeft. Wij zullen de visserijbelangen in het kader van de Natuur Compensatie Voordelta blijven behartigen.

Het verminderen van de bodemberoering en bijvangst vormen belangrijke aandachtspunten voor de garnalenvisserij. Pulsvisserij had ook op dit gebied perspectief kunnen bieden voor de garnalenvisserij. Wij zullen ons (in het kader van het Bestuurlijk Platform Visserij) blijven inzetten voor (her-)introduktie van deze of andere innovatieve technieken die de visserij langetermijn perspectief bieden. Waar specifiek Zeeuwse belangen aan de orde zijn, zullen wij bezien of financiële ondersteuning wenselijk en mogelijk is.

Het per as vervoeren van garnalen naar Marokko vice versa om daar te laten pellen, achten wij uit duurzaamheidsperspectief op de lange termijn niet houdbaar. Initiatieven voor de (door-)ontwikkeling van een garnalenspelmachine steunen wij. Waar specifiek Zeeuwse belangen aan de orde zijn, zullen wij bezien of financiële ondersteuning wenselijk en mogelijk is.

3.2.2 Vaste vistuigenvisserij

Productie en Markt

In tegenstelling tot de ‘actieve visserij’, de visserij met gesleepte vistuigen, wordt in de Zeeuwse kust- en binnenwateren ook gevestigd met vaste vistuigen: de ‘passieve visserij’. De vaste vistuigen waarmee in de Zeeuwse wateren gevestigd wordt zijn fuiken, kubben, korven, kooien, staand want, de ankerkuil, de zegen en het weer.

Met deze tuigen wordt gevestigd op kreeft, paling, harder, zeebaars en ansjovis. Platvis, inktvis en (Noordzee-)krabben vormen commercieel interessante bijvangst in met name de fuikenvisserij.

De vaste vistuigenvisserij is een relatief kleine en authentieke vorm van visserij met weinig milieu-impact. In totaal zijn 43 vergunningen verstrekt door het ministerie LNVN voor deze vorm van visserij.

Op de Oosterschelde is kreeft de belangrijkste doelsoort voor deze vorm van visserij. In het verleden vormde ook de palingvisserij een belangrijke bron van inkomsten voor de Oosterscheldevisserij. Tegenwoordig is dat minimaal. Paling wordt slechts mondjesmaat gevestigd op de Oosterschelde. Ook de vangsten van harder en zeebaars nemen af.

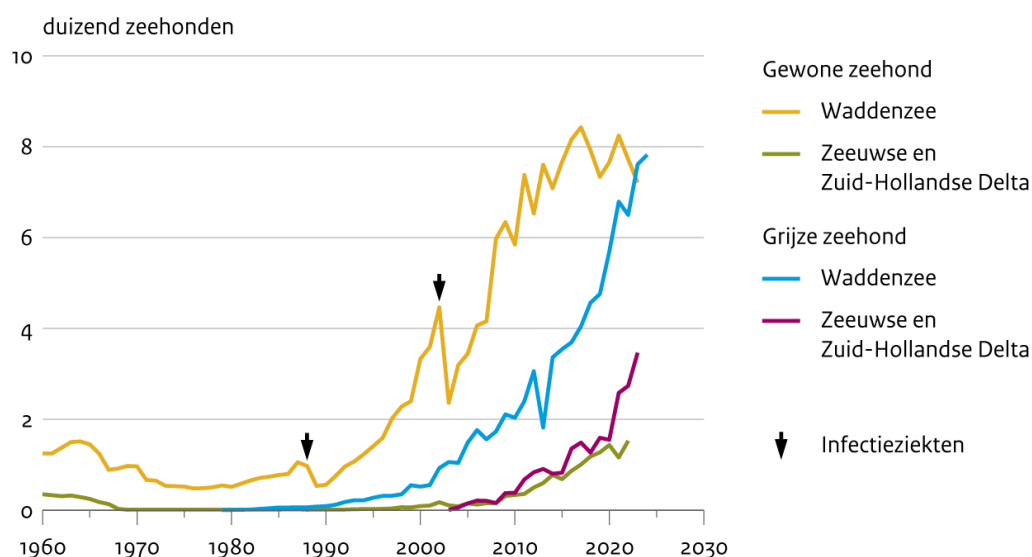
Op het Veerse Meer is de situatie juist omgekeerd. Daar vormt paling de belangrijkste inkomstenbron voor de twee beroepsvisserij, terwijl kreeft er nauwelijks gevestigd wordt.

Op de Westerschelde zijn harders, wijting en zeebaars de belangrijkste doelsoorten voor deze visserij en in mindere mate kreeften en krabben.

In de Voordelta wordt onder de kust met vaste vistuigen gevestigd op harders en zeebaars.

Op de Grevelingen zijn 6 beroepsvisserij actief. Kreeft vormt voor hen de belangrijkste doelsoort. Zij wijten het feit dat niet of nauwelijks nog paling wordt gevestigd aan de in hun ogen te grote populatie zeehonden.

Aantal zeehonden

Bron: Wageningen Marine Research; Delta Projectmanagement
in opdracht van RWS/Provincie Zeeland

WUR/jun24
www.clo.nl/nl123121

De kreeftenvisserij is streng gereguleerd (zie onder ‘Duurzaamheid’). Het doel hiervan is overbevissing te voorkomen. Zo is de visserij beperkt tot 15 weken per jaar. Er bestaat echter brede overeenstemming over het feit dat het aantal vergunningen voor deze vorm van visserij niet in overeenstemming is met het kreeftenbestand. Een gezamenlijk initiatief van de Provincie Zeeland en het ministerie LNV om tot uitkoop van een aantal vergunningen te komen, kon in 2014 niet rekenen op steun van de meerderheid van de kreeften vissers.

De massale sterfte van de kreeft in de Oosterschelde in 2024 heeft geleid tot marginalisering van de kreeftenvisserij in dat kustwater. Anno 2025 wordt daar nauwelijks nog gevestigd, in tegenstelling tot de Grevelingen waar geen sterfte is opgetreden. Naar de oorzaken van de sterfte (naast kreeft zijn ook mosselen, kokkels en tapijtschelpen in de Oosterschelde getroffen door massale sterfte) wordt onderzoek gedaan. Hiertoe heeft Wageningen Marine Research begin 2025 een 4-jarig onderzoeksprogramma opgestart (zie hoofdstuk 6.2).

Een combinatie van factoren (kreeftensterfte, gevolgen zeehondenpopulatie, overtal aan vergunningen) leidt tot een somber toekomstperspectief voor de vaste vistuig vissers.

Een bijzonder vorm van vaste vistuigvisserij is de Weervisserij. Dit is één van de oudste vormen van visserij. Uit archeologische vondsten blijkt dat deze passieve vorm van visserij al in de prehistorie werd uitgeoefend. In Nederland is er nog één bedrijf dat deze vorm van visserij uitoefent (in het oostelijk deel van de Oosterschelde). De doelsoort is ansjovis maar ook geep is een vissoort die met behulp van een *weer* wordt gevangen. Het hoogtepunt lag aan het eind van de negentiende eeuw, toen zich zo’n 23 *weren* in de Oosterschelde bevonden. Heden te dagen zijn de opbrengsten in de weervisserij onvoldoende om van te leven. De laatste jaren is nauwelijks nog ansjovis op de Oosterschelde aanwezig. Onderzoek van Wageningen Marine Research wees uit dat stijging van de zeewatertemperatuur en een hoger zoutgehalte (als gevolg van minder toevoer van zoetwater) mogelijke oorzaken hiervoor vormen. Dat ansjovis sinds 2019 niet meer in de Oosterschelde, maar elders in en om de Noordzee nog wel volop wordt aangetroffen, ondersteunt die aanname³. Door de weervisserij als toeristische attractie op de kaart te zetten probeert men het inkomen aan te vullen.

Weervisserij

In de Weervisserij wordt gebruik gemaakt van houten staken van 4 à 5 meter lang, voorzien van zijtakjes. Deze staken worden op een ondiep gedeelte van de Oosterschelde in de grond geplaatst, in de vorm van een V. De twee armen van de V, die wel een kilometer lang kunnen zijn, worden vleuken genoemd en het geheel vormt *het weer*. Vanaf begin mei tot half juli zwemt de ansjovis het ondiepe warmere Oosterscheldewater op. Wanneer de vis het weer inzwemt, weerhouden de trillingen van de takken hem er van tussen de staken door te zwemmen. Hij zwemt in de richting van de punt van de V. Een fijnmazig net dat bij eb door de vissers wordt geleegd, zorgt er voor dat de vis gevangen wordt.

³ Ansjovisvangsten in de historische weervisserij nemen de laatste jaren sterk af, WMR 2023

Duurzaamheid

De vaste vistuigenvisserij is een kleinschalige vorm van visserij zonder grote impact op de zeebodem of het zeeleven. Voor de palingvisserij zijn op Europees niveau beheersmaatregelen genomen. In 2007 is door de Europese Commissie de Europese aalverordening vastgesteld die lidstaten verplicht maatregelen te nemen ter verbetering van de palingstand. Door invoering van deze verordening streeft de Commissie er naar minimaal 40% van de geslachtsrijpe paling (schieraal) naar zee te kunnen laten trekken. Nederland heeft invulling gegeven aan de verordening door het vaststellen en implementeren van het Nederlandse aalbeheerplan.

De belangrijkste maatregelen die hierin zijn vastgelegd zijn vermindering van aalsterfte bij gemalen en waterkrachtcentrales, verbetering van de migratiemogelijkheden bij kunstwerken, jaarlijkse sluiting van de visserij van 1 september tot 1 december, de uitzet van glas- en pootaal en een terugzetverplichting voor recreatieve visserij. Deze maatregelen hebben geleid tot een aanzienlijke vermindering van de visserijdruk op aal. Toch is de uittrek in Nederland met 12,2% nog altijd beduidend lager dan de door de EC nagestreefde 40%. Met name de niet-visserij gerelateerde sterfte (pompen, gemalen, waterkrachtcentrales, vervuiling, habitatverlies) van aal is het afgelopen decennium onvoldoende gedaald. In de 3-jaarlijkse rapportage aan de Europese Commissie concludeert Wageningen Research in oktober 2024 dat schattingen van de bestandsindicatoren over de afgelopen drie jaren een voorzichtig stijgende lijn laten zien. Daarbij is sprake van een lichte toename van uittrekkende paairijpe aal (schieraal) en van een teruggang van de sterfte door menselijk handelen (antropogene sterfte). In 2023 heeft de Europese Commissie besloten de jaarlijkse sluiting voor de visserij met 3 maanden te verlengen (van 1 september tot 1 maart. Deze additionele sluiting geldt overigens alleen voor de kust- en niet voor de binnenwateren.

Een eventuele groei in de aalpopulatie zal naar verwachting langzaam verlopen omdat aal een langlevende soort is. Het duurt naar schatting 1-3 jaar voordat glasaal aankomt voor de Nederlandse kust en de binnenwateren op zwemt. Vervolgens duurt het 3-20 jaar voordat deze aal “schieraal” wordt, en terugtrekt naar zee.

Onze inzet

Wij steunen de schaal- en schelpdiervisserij in het onderzoek naar de oorzaken van de massale sterfte in schaal- en schelpdieren op de Oosterschelde. In 2024 hebben wij een financiële bijdrage beschikbaar gesteld voor een 4-jarig onderzoeksprogramma.

In het kader van de Werkgroep HEMASS (Herstel Maatregelen Schaal- en Schelpdieren) begeleiden we het onderzoek van Wageningen Marine Research naar de oorzaken van de sterfte en onderzoeken we verschillende mogelijkheden om de vissers door deze moeilijke periode heen te helpen. De inzet van een kreeftenhatchery is er daar één van. De mogelijkheden een buitenlandse kreeftenhatchery hiervoor te benutten worden onderzocht. Wij vinden het hierbij van belang eerst inzicht te krijgen in de oorzaak van de sterfte.

Wij hebben ons ingezet onderzoek te laten uitvoeren door Wageningen Marine Research naar de afwezigheid van ansjovis op de Oosterschelde. Dit onderzoek is in 2024 afgerond. Als het bedrijfsleven, onderzoekinstellingen of anderen met goede ideeën bij ons komen om de populatie te herstellen zullen wij die op kansrijkheid beoordelen en indien wenselijk en mogelijk financieel ondersteunen.

Het initiatief om te komen tot vermindering van het aantal actieve kreeftenvissers op de Oosterschelde laten we aan de sector. Als van die kant een idee wordt voorgesteld zullen we de kansrijkheid ervan beoordelen en onze medewerking eraan overwegen.

Verbetering van de palingstand dient op Europees niveau bereikt te worden. Het is goed om te constateren dat de palingstand in Nederland een (licht) stijgende lijn laat zien. Onze inzet is om verbetering van de palingstand te bereiken met behoud van de visserij. Maatregelen op Europees niveau om de niet-visserijgerelateerde aalsterfte terug te dringen kunnen hieraan een belangrijke bijdrage leveren. Dat geldt ook voor concrete maatregelen op Europees niveau om illegale handel en stroperij tegen te gaan. Verder onderzoek naar de mogelijkheden voor kunstmatige voortplanting van aal steunen wij. Voor zover hier Zeeuwse belangen aan de orde zijn zullen wij de mogelijkheid en wenselijkheid bezien hieraan een financiële bijdrage te leveren.

3.2.3 Schelpdiervisserij en-kweek

Tot de schelpdiervisserij en-kweek rekenen we de mossel- en oestervisserij, de mosselhangcultuur, de kokkelvisserij en de ensisvisserij. De eerste 3 deelsectoren zijn volledig in Zeeland geconcentreerd, de laatste 2 voor een groot gedeelte. Het in 2023 door het ministerie LNV vastgestelde beleid⁴ biedt bovendien kansen voor de visserij op Tapijtschelpen in de Zeeuwse delta.

De producten van de schelpdiervisserij vormen misschien wel de bekendste exportproducten die onze provincie voortbrengt en zijn mede-bepalend voor de beeldvorming van onze provincie.

Uitbreiding van de schelpdiervisserij en -kweek past uitstekend in de voorgestane verschuiving van dierlijke naar plantaardige eiwitproductie. Schelpdieren hebben de laagste footprint van alle dierlijke eiwitten. Met schelpdierkweek wordt naast stikstof (N) ook koolstof (CO₂) vastgelegd. Dit in tegenstelling tot ander dierlijk eiwit op land dat niet alleen CO₂ of methaan uitstoot maar hoogwaardig geteeld voer vereist waarbij ook CO₂ uitstoot aan de orde is. Een verschuiving van eiwitteelt van land naar zee draagt bij aan een verlaging van de footprint. Door laag trofisch (laag in de voedselketen, zon-alg-schelpdier) voedsel uit zee te oogsten gaat weinig energie verloren. Bij elke stap van de voedselketen hoger bijv. naar vleesetende vissen raakt ca 90% van de energie en biomassa verloren (dat geldt ook op land met de stap van plant- naar diereiwit). Schelpdieren en algen zitten onderin de voedselketen en vormen daarmee een zeer efficiënte productievorm en bron voor voedsel.

Schelpdiervisserij en -kweek vindt zonder uitzondering plaats in wateren die zijn aangewezen als Natura 2000-gebieden. Deze activiteiten zijn dan ook aan strikte regelgeving gebonden. Zo dient een natuurtoets ('Passende Beoordeling') uitsluitsel te geven over mogelijke ecologische effecten van nieuwe activiteiten op dit gebied. Ook de visserij op mosselzaad en oestervisserij buiten de kweekpercelen (de 'vrije gronden') zijn vergunningplichtige activiteiten. De mossel- en oesterkweek op zich zijn onder voorwaarden (o.a. afstand tot foeragerende vogels en rustende zeehonden) vrijgesteld van vergunningplicht in het kader van de Omgevingswet. Omdat ook voor de schelpdiervissers een duurzaam beheer van de kustwateren op de eerste plaats staat, kunnen natuurbeschoud en schelpdierkweek in de praktijk prima met elkaar verweven worden.

Onze inzet

Schelpdiervisserij en -kweek hoort bij het DNA van onze provincie. Behoud ervan is voor ons van prominent belang. Waar zich kansen voor uitbreiding voordoen zullen wij die actief ondersteunen.

Wij zullen de rol die schelpdieren en daarmee schelpdiervisserij en-kweek kunnen spelen in de beoogde verschuiving naar een meer duurzame eiwitproductie nadrukkelijk onder de aandacht brengen op nationaal en Europees niveau.

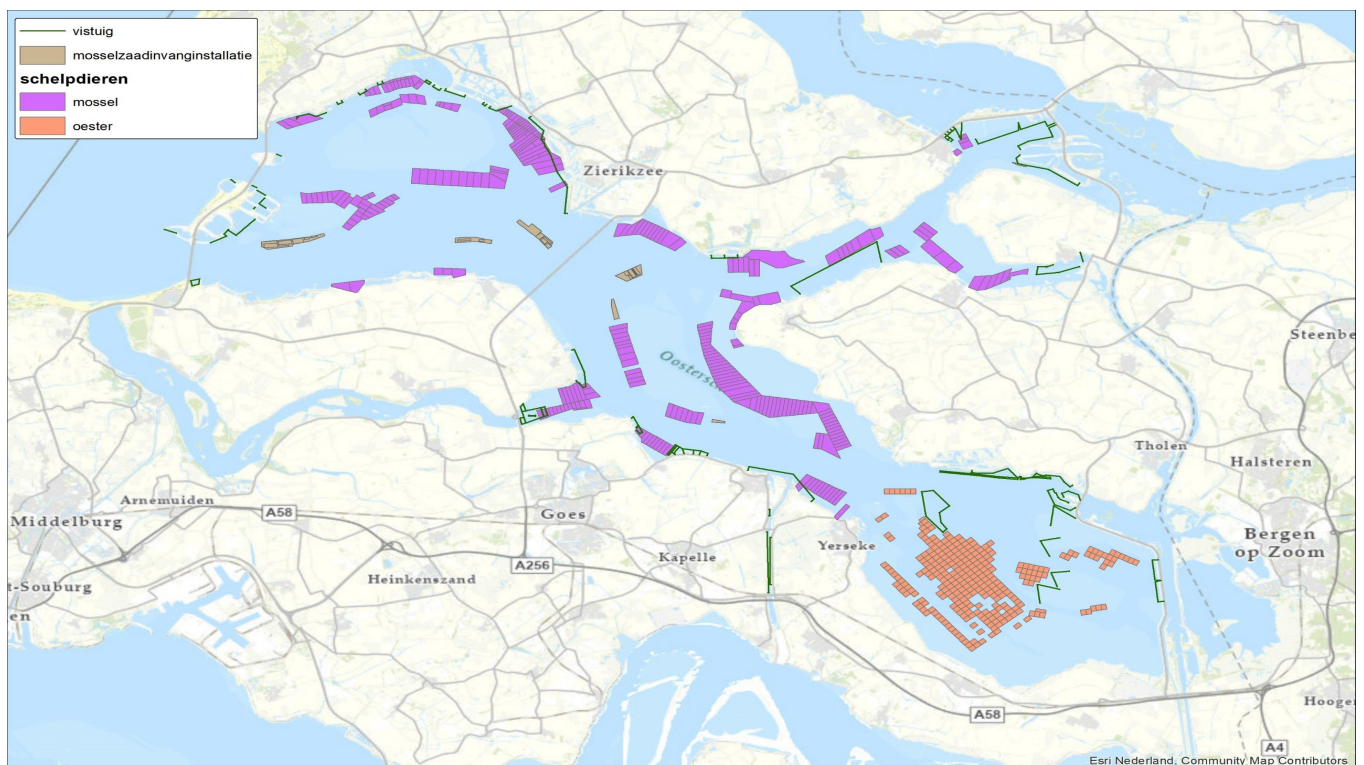
Innovaties van het bedrijfsleven, onderzoeksinstituten of anderen die een bijdrage kunnen leveren aan de instandhouding, verduurzaming of uitbreiding van de schelpdierkweek, waaronder de kweek van nieuwe soorten, zullen wij op kansrijkheid beoordelen en waar mogelijk en wenselijk (financieel) ondersteunen.

⁴ Duurzame eiwitten uit Nederlandse schelpdieren, actualisatie Schelpdierbeleid 2023 - 2033

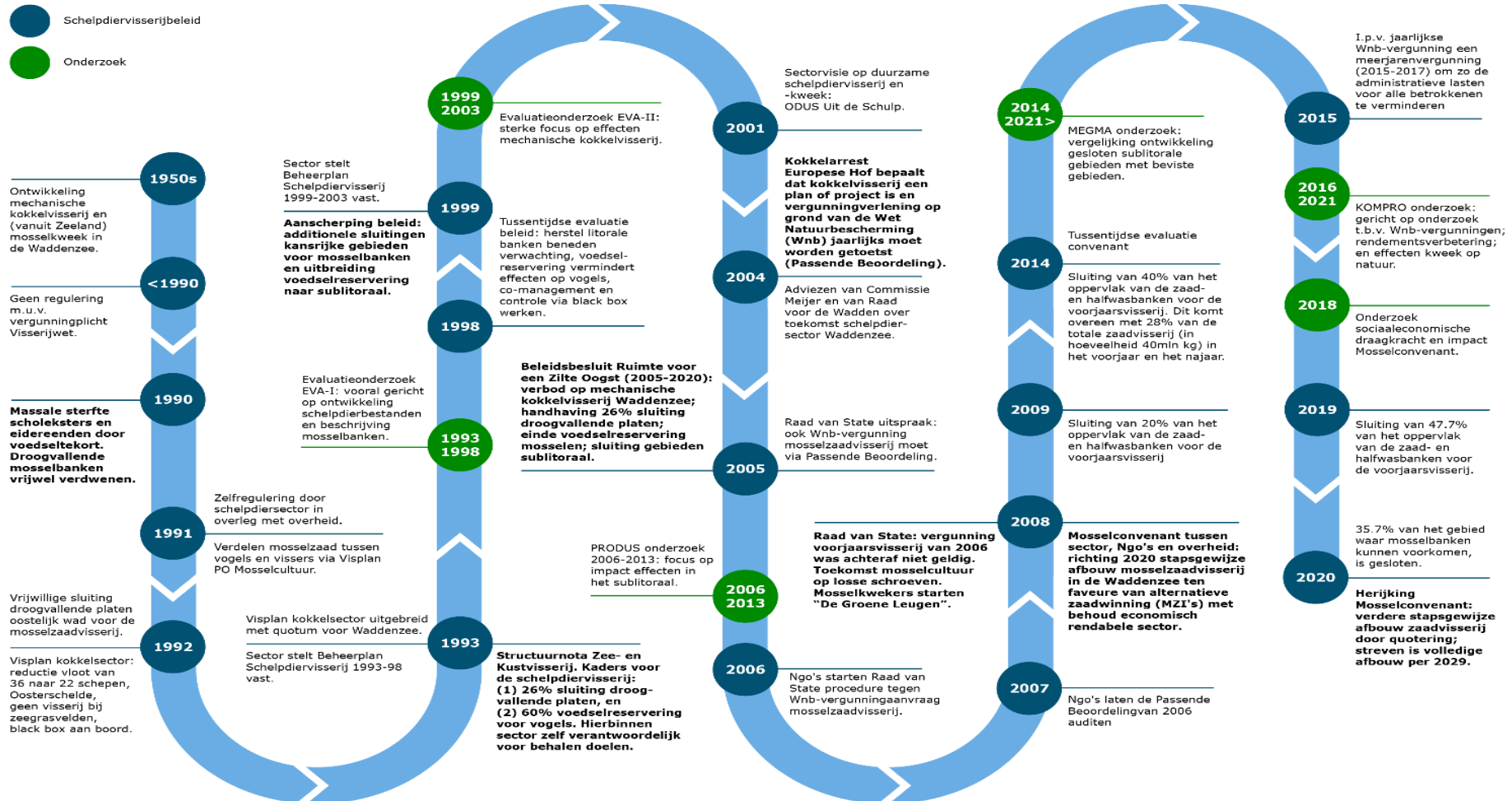
Schelpdierkweek vindt plaats in open kustwateren. Dit leidt tot kwetsbaarheid als gevolg van de aanwezigheid van schadelijke algen, virussen en bacteriën. Samen met het bedrijfsleven zullen wij de mogelijkheden onderzoeken deze kwetsbaarheid te verminderen.

Energie-efficiency Regeling (EER) duurzame aandrijving schelpdierkotters

Visserij schepen moeten op termijn voldoen aan stikstof- en Natura 2000-doelen. Het ministerie van LNVN heeft daarom voor de kottervisserij en de garnalenvisserij subsidie beschikbaar gesteld voor verduurzaming van de aandrijving van de schepen. Voor de mossel- en oestersector was dat nog niet het geval. Op verzoek van de Provincie Zeeland heeft het ministerie van LNVN daarom de bereidheid uitgesproken ook voor de mossel en-oestervisserij € 5,5 miljoen subsidie beschikbaar te stellen voor verduurzaming van de aandrijving van deze schepen. De Provincie Zeeland heeft voor dit doel € 2,5 miljoen beschikbaar gesteld.

Historie schelpdiervisserijbeleid en onderzoek

3.2.3.1 Oestervisserij en-kweek

Productie en markt

De oestervisserij en-kweeksector is volledig geconcentreerd in Zeeland. De sector bestaat uit 38 bedrijven die 30 schepen exploiteren, waarvan er 27 actief zijn. Deze bedrijven houden zich bezig met uitsluitend kweek (5 bedrijven), kweek en handel (6) of uitsluitend handel (17). 10 bedrijven huren wel oesterpercelen maar gebruiken deze niet actief of verhuren deze aan collega-bedrijven.

Het merendeel van de schepen is meer dan 20 jaar oud. Slechts 2 schepen zijn jonger dan 10 jaar. De werkgelegenheid in de oestersector is circa 100 fte (waarvan 40 op de vloot en 60 aan de wal).

De Oosterschelde (2077 hectare waarvan 1500 hectare verhuurd) en de Grevelingen (550 hectare) vormen traditioneel de productiegebieden voor de oesterkweek. Sinds 2016 worden op beperkte schaal oesters gekweekt in het Veerse Meer (20 hectare).

De oesterkweek in de Grevelingen en de Oosterschelde is al sinds 2013 gecertificeerd in het kader van het Marine Stewardship Council (MSC). In 2021 is het certificaat uitgebreid voor de locatie Veerse Meer en de techniek *off bottom*-kweek. Ook de door professionele oesterrapers geraapte oesters vallen onder het MSC-keurmerk.

Het kweekproces kan op verschillende manieren beginnen.

In de eerste plaats wordt gevestigd op oesterbroed (kleine oestertjes) op de Oosterschelde. Deze visserij vindt plaats op de 'vrije gronden' (de niet verhuurde gronden in de Oosterschelde, met uitzondering van de permanent voor visserij gesloten gebieden zoals de Noordelijke Tak). De oestervisserij is op grond van vergunningvoorwaarden (Omgevingswet) uitsluitend toegestaan in het sublitoraal (de permanent onder water staande gebieden). In de Kom van de Oosterschelde is wel visserij op de droogvallende platen toegestaan. De visserij op de vrije gronden vindt plaats op basis van vergunningen in het kader van de Visserijwet 1963 en de Omgevingswet.

In de tweede plaats heeft een oesterkweker de mogelijkheid zijn uitgangsmateriaal in de vorm van oesterbroed aan te kopen uit een zogenaamd broedhuis of hatchery. In Zeeland zijn 2 hatcheries gevestigd die beide oesterbroed produceren maar met name uit Frankrijk wordt een groot deel van het oesterbroed door Zeeuwse oesterkwekers betrokken.

Platte oesterbank

Platte oesters zijn nagenoeg verdwenen uit Europese wateren en de kweekproductie neemt al jaren af, ook in Nederland. Om het tij te keren gaan de oestersector, natuurorganisaties, overheden en kennisinstellingen gezamenlijk op zoek naar de mogelijkheid om de platte

oesterkweek te versterken in combinatie met natuurherstel. Hiertoe wordt in de Oosterschelde een platte oesterbank aangelegd. Er wordt in kaart gebracht wat de bijdrage is van de platte oesters op de aangelegde bank aan de platte oesterkweek. Door monitoring en modelontwikkeling van de oesterlarvenverspreiding krijgen oesterkwekers inzicht in de beste locaties om oesterlarven in te vangen. Ook geeft deze kennis zicht op de meest kansrijke locaties voor nieuwe oesterbanken en of er voldoende oesterlarven op de aangelegde oesterbank vestigen, wat nodig is voor de instandhouding van de oesterbank. De ontwikkeling van de biodiversiteit wordt gevolgd in de tijd en met behulp van onder andere vernieuwende eDNA-technieken en citizen science. Hiermee kan worden vastgesteld wat de bijdrage van de aangelegde oesterbank is aan natuurherstel.

Vervolgens wordt het oesterbroed uitgezaaid op oesterkweekpercelen of in kunststof zakken uitgezet op zogenaamde oestertafels (stalen constructies) die op de bodem van de Oosterschelde staan. Op deze percelen of tafels groeien de oesters uit tot consumptieformaat. Verdeeld over de Oosterschelde, Grevelingen en Veerse Meer is in totaal 2070 hectare als kweekperceel voor oesters aangewezen. Een kweekperceel is 5 hectare groot. Het overgrote deel van de percelen wordt door oesterkwekers van de Nederlandse staat gehuurd. Een klein deel van de kweek vindt plaats op gronden die in handen van particuliere grondbezitters zijn. In 2019 heeft het (huidige) ministerie van LNV bij wijze van experiment 120 hectare aangewezen in de Kom van de Oosterschelde om te experimenteren met de kweek op tafels (Tweede Plaat, Princeplaat en Yerseke Bank). Hiervan is circa 70 hectare daadwerkelijk in gebruik. De kweek op tafels is relatief nieuw. Het vormt een antwoord van de sector op de vraag van (vooral jonge) oesters door de oesterboorder (zie kader); een exoot die voor het eerst in 2007 in de Zeeuwse Delta is aangetroffen en in de jaren daarna tot een ware plaag is uitgegroeid. Ook het oesterherpesvirus leidt tot forse sterfte onder oesters (zie kader).

Wereldproductie

Het land met de grootste oesterproductie is China, waar jaarlijks 3.700 kton aan oesters wordt geproduceerd. In Frankrijk, de grootste producent in Europa, is dat 130 kton/jaar. In Nederland wordt jaarlijks 3 kton oesters (3 miljoen kilo) gekweekt.

Plagen voor de oesterkweek

Het oesterherpesvirus ('Ostreid herpesvirus 1; OSHV-1') werd voor het eerst in Europa waargenomen in hatcheries in Frankrijk in 1992 en op kweeklocaties in 1994. Sinds 2008 is een nieuwe variant van oesterherpesvirus aanwezig in Europa: OSHV-1 uvar. Deze variant

geeft hoge sterfte onder Japanse oesters ('creuses') en heeft zich in korte tijd verspreid naar de belangrijkste kweekgebieden van Europa. Vanaf 2010 is de variant ook aangetroffen in de Nederlandse dieper gelegen percelen sterfte kan voorkomen van meer dan 90% (leeftijdsklasse oesters 0 tot 18 maanden). Het virus wordt actief bij een watertemperatuur vanaf 16 à 17 graden en is alleen actief op creuses.

Naast het herpesvirus worden oesters bedreigd door twee exoten, de Japanse oesterboorder ('*Ocenebrellus inornatus*') en de Amerikaanse oesterboorder ('*Urosalpinx cinera*'). Met name de Japanse oesterboorder, voor het eerste aangetroffen in de Oosterschelde in 2007, heeft zich de laatste jaren op grote schaal weten te vestigen in de Zeeuwse Delta. Zowel platte oesters als de creuses zijn prooi voor de oesterboorder. Door een gaatje in de schelp te boren wordt de inhoud van deze schelp opgegeten of de oester gaat dood, omdat de schelp niet meer intact is. Bestrijding van dit roofslakje is mede vanwege de enorme hoeveelheid en verspreiding ervan bijzonder lastig. Een natuurlijke vijand heeft zich tot op heden niet aangediend.

De Zeeuwse oesterkwekers kweken 2 soorten oesters: de Japanse oester of Creuse ('*Crassostrea Gigas*') en de Zeeuwse Platte oester ('*Ostrea Edulis*'). Voor een Creuse duurt het kweekproces 2 à 3 jaar en voor een Platte 3 à 4 jaar.

De productie van de Japanse oester is in de periode 2019 – 2022 tussen de 18 en 23 miljoen stuks en voor Platte oesters tussen de 2 en 3 miljoen stuks (bron: CBS). De gemiddelde prijs voor Japanse oesters was in de afgelopen 10 jaar € 0,29 en voor platte oesters € 0,50.

In 2022 behaalde de oestersector een totale gezamenlijke omzet van ongeveer € 12 mln. Een toename van 20% ten opzichte van de omzet van 2021 (€ 10 mln.)

In tegenstelling tot de mosselsector die met een afnemende vraag te kampen heeft, vertoont de vraag naar oesters een (licht) stijgende trend. Oesters lijken een plaats te veroveren als hip en trendy (street)food. Met name in studentensteden zien we oesterbarretjes en -kraampjes ontstaan en neemt de afzet toe.

Een groot voordeel hierbij is dat de oesters die afkomstig zijn uit een hatchery vanwege een aanpassing in de DNA-structuur ook 's zomers van uitstekende kwaliteit zijn.

Duurzaamheid

Intentieovereenkomst Oesterkweek

Op 6 maart 2023 hebben 7 organisaties hun handtekening gezet onder de Intentieovereenkomst Oesterkweek, Duurzaamheid en Natuurontwikkeling. Deze Intentieovereenkomst heeft als doel om afspraken vast te leggen over de bevordering van zowel een duurzame oestercultuur als een veerkrachtige natuur in de Zeeuwse Delta. De Intentieovereenkomst telt 12 concrete actiepunten, verdeeld over drie werkpakketten, die door de partners gezamenlijk worden uitgevoerd. Een Stuurgroep ziet toe op de voortgang ervan, bespreekt eventuele knelpunten en probeert waar nodig hiervoor oplossingen aan te dragen.

In de Intentieovereenkomst zijn de volgende actiepunten opgenomen:

Werkpakket Oesterkweek

1. Onderzoek locaties bodemkweek en off-bottom kweek
2. Reguleren van het rapen van oesters
3. Onderzoek perspectieven oesterkwekers Grevelingen
4. Innovatie

Werkpakket Duurzaamheid

5. Varen op duurzame energie
6. Voortzetting onderzoek naar de strijd tegen de natuurlijke vijanden
7. Opruimen van kwijtgeraakte materialen
8. Duurzame materialen
9. De oester als een gezond en duurzaam product

Werkpakket Natuur

10. Oestersector en Waterkerende Landschappen
11. Zandhonger/ Galgeplaat
12. Actieplan Deltanatuur

Onze inzet

Wij zullen de rol die oesters kunnen spelen in de beoogde verschuiving van dierlijke naar plantaardige eiwitproductie nadrukkelijk onder de aandacht brengen op nationaal en Europees niveau.

Ons beleid ten aanzien van de oestersector zal zich de komende jaren toespitsen op de uitvoering van de Intentieovereenkomst Oesterkweek, Duurzaamheid en Natuur. Dit doen we samen met de partners in de overeenkomst.

Het inlaten van zoet water aan de oostzijde van de Oosterschelde wordt alom als bijzonder kansrijk gezien voor schelpdierproductie en natuur. Initiatieven om via een doorlaatmiddel de instroom van zoet water te vergroten zijn in het verleden gestrand wegens een gebrek aan financiële middelen. Wij blijven hierin echter geïnteresseerd en als zich mogelijkheden op dit gebied voordoen zullen wij deze benutten. Hierbij zullen wij nadrukkelijk oog hebben voor de belangen van de schelpdierkweek, waarbij de kwaliteit van het in te nemen water van belang is. Ook andere maatregelen, gericht op systeemherstel, die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de Zeeuwse visserij zullen wij met een positieve grondhouding benaderen. Hierbij valt onder meer te denken aan maatregelen die voorgesteld worden vanuit de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW).

Innovaties van het bedrijfsleven, onderzoeksinstituten of anderen die een bijdrage kunnen leveren aan een duurzame oesterkweek zullen wij op kansrijkheid beoordelen en waar mogelijk en wenselijk (financieel) ondersteunen.

Initiatieven om de afzet van oesters te vergroten zullen wij ondersteunen. Zo zullen wij ook de uit publicitair oogpunt belangrijke jaarlijkse opening van het oesterseizoen financieel steunen. Ook steunen wij financieel het jaarlijkse evenement Yerseke at Sea dat zich richt op promotie van mosselen en oesters.

Provinciale Staten van Zeeland hebben in 2024 ingestemd met het beschikbaar stellen van 2.500.000 euro voor verduurzamen van de aandrijving van de Zeeuwse schelpdiervloot. Op verzoek van de Provincie Zeeland heeft ook het ministerie van LNV de bereidheid uitgesproken hiervoor 5.500.000 euro beschikbaar te stellen. Samen met het ministerie LNV werken wij in de komende periode de criteria voor de regeling uit.

3.2.3.2 Mosselvisserij en-kweek

Productie en Markt

De mosselkweek in Nederland vindt voornamelijk plaats op de bodem van de kustwateren. De Waddenzee en de Oosterschelde vormen de twee productiegebieden. 95% van de Nederlandse mosselproductie is afkomstig van de bodemcultuur in deze wateren. De overige 5% is afkomstig van de hangcultuur (zie hoofdstuk 4.3.3.3). Daarnaast importeert het merendeel van de handelsbedrijven die actief zijn in mosselen buitenlandse mosselen om die in Zeeland te verwerken, verpakken en verhandelen.

Het proces van de mosselkweek begint met de voortplanting van de mosselen in de lente. Als het water 10 à 12 graden Celsius wordt, planten de mosselen zich voort. Zaad- en eicellen worden losgelaten en deze treffen elkaar in de waterkolom. Uit de bevruchte eicellen wordt een microscopisch klein larfje geboren dat net als plankton meedrijft met de stroming. Na ongeveer een maand krijgt het larfje een klein schelpje en wanneer dit zwaarder wordt, zakt het na enige tijd naar de zeebodem. Daar zoekt het iets hards om zich aan te hechten met zijn byssusdraden. Dat kan een stenen ondergrond, een andere schelp of een soortgenoot zijn. Als vele duizenden kleine mosseltjes ('mosselzaad') zich aan elkaar hechten spreken we van een 'mosselbank'.

De schelpdiervloot bestaat uit 60 mosselkweekschepen met circa 200 opvarenden in 2024/2025. De mosselkweek behaalde een omzet van rond € 50 mln. in 2022/2023 (€ 65 mln. in 2021/2022). De grondstof voor de kweek van mosselen is steeds meer afkomstig van mosselzaadinvanginstallaties (MZI's). Voor de bodemvisserij van zaad is een jarenlang plan voor stapsgewijze vermindering, waarbij de sector van bodemzaad zal overstappen op meer MZI-zaad. Het mosselseizoen start in mei/ juni (hangcultuurmosselen) en juli (bodemcultuurmosselen). De sector bestaat uit veel geïntegreerde bedrijven die de zelf gevangen mosselen (en oesters) verhandelen en verwerken en daarbij ook eigen mosselen uit bijvoorbeeld Duitsland, Ierland en het Verenigd Koninkrijk importeren. Circa 70% van de mosseloogst wordt geëxporteerd naar België. De mosselsector kende sinds 2016/2017 een aantal opeenvolgende seizoenen met matige bedrijfsresultaten. Deze trend werd in 2021/2022 onderbroken met een netto resultaat van € 28 mln, maar zette zich in 2022/2023 weer voort met netto resultaat van € 3 mln, ruim onder het gemiddelde van de afgelopen tien jaar (€ 11 mln). De liquiditeitspositie van verschillende bedrijven is daardoor matig tot slecht. Het seizoen 2024/2025 vormt een dieptepunt in de omzet van de Nederlandse mosselkweeksector. De bruto omzet bedraagt € 36 mln, wat zal leiden tot een fors negatief collectief resultaat.

Omzet per soort: Mosselen (<i>mytilus edulis</i>)			
Seizoen (1-5 tot 30-4)	Gemiddelde prijs per mosselton	Gewicht in mosselton (x 100 kg)	Waarde in euro's
2017-2018	€ 108,84	438.860 mton	€ 47.766.447,40
2018-2019	€ 107,83	483.776 mton	€ 52.166.341,69
2019-2020	€ 126,17	323.239 mton	€ 40.784.055,06
2020-2021	€ 140,78	308.326 mton	€ 43.405.857,85
2021-2022	€ 201,68	325.889 mton	€ 65.723.858,75
2022-2023	€ 176,87	281.359 mton	€ 49.763.966,33
2023-2024	€ 166,04	324.029 mton	€ 53.820.873,00

In Europa wordt jaarlijks circa 500 miljoen kilo mosselen geproduceerd, waarvan ongeveer 40 miljoen kilo in Nederland. De meeste Nederlandse mosselen zijn bestemd voor de versmarkt. België vormt met een afname van circa 70% de belangrijkste afzetmarkt.

De Nederlandse mosselkweeksector is volledig in Zeeland geconcentreerd en bestaat uit 89 bedrijven die gezamenlijk 7600 hectare aan percelen huren in de Waddenzee en 3900 hectare op de Oosterschelde. Hierop kweken zij circa 40 miljoen kg mosselen. De productie vertoont al decennialang een neerwaartse trend. Uitbreiding van het kweekareaal in de huidige productiegebieden is zowel vanuit overheidsbeleid als om kweektechnische en ecologische redenen in deze gebieden niet aan de orde. Wel heeft de sector de ambitie uitgesproken de productie uit te breiden buiten de kustlijn (Voordelta en Noordzee). De komende 15 jaar wil de mosselsector mede in die gebieden toewerken naar een productiegroei van 50 tot 100%.

Duurzaamheid

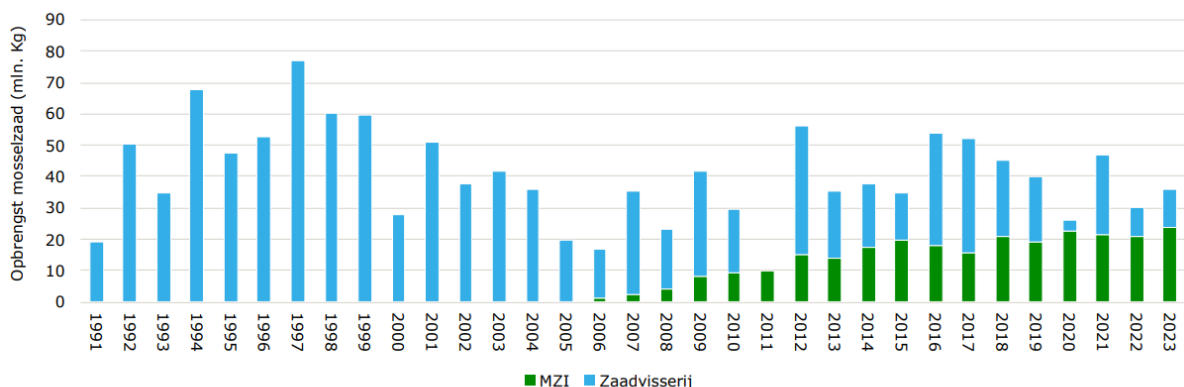
De visserij op mosselzaad ligt vanwege de vermeende bodemverstoring sinds eind vorige eeuw in toenemende mate onder vuur bij de natuur- en milieuorganisaties. Na een jarenlange juridische strijd zette de Raad van State op 27 februari 2008 een streep door de vergunning voor de (voorjaars-) visserij op mosselzaad in de Waddenzee die op 10 mei 2006 door het ministerie LNV verleend was.

Uiteindelijk heeft dit geleid tot het Convenant Mosselkweek en Natuurherstel Waddenzee dat in 2008 is vastgesteld door de minister van LNV, de Producentenorganisatie voor de Nederlandse Mosselcultuur, de Waddenvereniging, Vogelbescherming Nederland, Vereniging Natuurmonumenten en stichting WAD.

Kern van dit convenant is de stapsgewijze afbouw van de visserij op mosselzaad in de Waddenzee ten gunste van het invangen van mosselzaad in de waterkolom. Dit invangen gebeurt met behulp van Mosselzaadinvanginstallaties (MZI's). Door gebruik te maken van MZI's wordt de bodem met rust gelaten waardoor schelpdierbanken, zeegrasvelden en bodemdieren niet worden verstoord door de mosselvisserij. Daarnaast bieden de MZI's ook een stabielere beschikbaarheid van mosselzaad.

In 2020 is het convenant geactualiseerd. Voor de periode tot 2030 zijn nieuwe afspraken gemaakt tussen partijen. Het streven is de mosselzaadvisserij in 2030 volledig te hebben vervangen door de invang van mosselzaad met behulp van MZI's, mits dit financieel-economisch haalbaar is en er voldoende ruimte komt voor MZI's.

Al met al kan geconcludeerd worden dat de afspraken in het convenant grote veranderingen teweeg hebben gebracht voor de mosselproductie. De bodemzaadvisserij is verminderd en het gebruik van MZI's is toegenomen. Hierdoor is de productiecapaciteit in de sector vergroot en stabiel geworden door een zekerdere beschikbaarheid van mosselzaad. Daar tegenover staat dat de prijs voor mosselen op de markt is gezakt en de kosten voor het produceren van mosselen zijn toegenomen. Hierdoor is het economisch rendement van de Nederlandse mosselsector sterk verlaagd. Daar ligt dus nog een duidelijke uitdaging voor de toekomst.

Opbrengst mosselzaad 1991-2023. Bron: Actualisatie figuur 3.2 uit 18; PO Mosselcultuur.

Onze inzet

Wij zullen de rol die mosselen kunnen spelen in de beoogde verschuiving naar meer duurzame eiwitproductie nadrukkelijk onder de aandacht brengen op nationaal en Europees niveau.

Wij stimuleren het onderzoek naar de oorzaken van de sterfte van schaal- en schelpdieren in de Oosterschelde. Dit doen wij als voorzitter van de Werkgroep Herstelmaatregelen Schaal- en Schelpdieren (HEMASS).

Het inlaten van zoet, nutriëntenrijk water aan de oostzijde van de Oosterschelde wordt alom als bijzonder kansrijk gezien voor schelpdierproductie en natuur. Initiatieven om via een doorlaatmiddel de instroom van zoet water te vergroten zijn in het verleden gestrand wegens een gebrek aan financiële middelen. Wij blijven hierin echter geïnteresseerd en als zich mogelijkheden op dit gebied voordoen zullen wij deze benutten. Hierbij zullen wij nadrukkelijk oog hebben voor de belangen van de schelpdierkweek, waarbij de kwaliteit van het in te nemen water van belang is. Ook andere maatregelen, gericht op systeemherstel, die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de Zeeuwse visserij zullen wij met een positieve grondhouding benaderen. Hierbij valt onder meer te denken aan maatregelen die voorgesteld worden vanuit de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW).

Innovaties van het bedrijfsleven, onderzoeksinstellingen of anderen die een bijdrage kunnen leveren aan een duurzame mosselkweek zullen wij op kansrijkheid beoordelen en waar mogelijk en wenselijk (financieel) ondersteunen.

Initiatieven om de afzet van mosselen te vergroten zullen wij ondersteunen. Zo combineren wij sinds enkele jaren de Zeeuwse zomerontmoeting met politici en beleidsmakers in den Haag met de opening van het mosselseizoen. Ook steunen wij financieel het jaarlijkse evenement Yerseke at Sea dat zich richt op promotie van mosselen en oesters.

Als lid van de Taskforce Mosselkweek Voordelta zetten wij samen met het bedrijfsleven, de natuurorganisaties en mede-overheden in op de mogelijkheden om mosselen in hangcultuur te kweken buiten de kustlijn in de Voordelta of op de Noordzee.

Provinciale Staten van Zeeland hebben in 2024 ingestemd met het beschikbaar stellen van € 2,5 mln. voor verduurzaming van de aandrijving van de Zeeuwse schelpdiervloot. Op verzoek van de Provincie Zeeland heeft ook het ministerie van LNV de bereidheid uitgesproken hiervoor € 5,5 mln. beschikbaar te stellen. Samen met het ministerie LNV werken wij in de komende periode de criteria voor de regeling uit.

3.2.3.3 Mosselhangcultuur

Productie en markt

Naast de traditionele en unieke wijze van mosselkweek op de bodem van de zee worden in Zeeland sinds 1990 mosselen hangend in de waterkolom gekweekt.

In Zeeland zijn 11 (clusters van) bedrijven actief in de kweek van hangcultuurmosselen. Hiervoor zijn 12 locaties in de Oosterschelde (7), het Veerse Meer (3), de Grevelingen (1) en de Westerschelde (1) en in gebruik. (NB: De locaties in het Veerse Meer en de Grevelingen zijn nog altijd niet definitief vergund door LVVN).

7 bedrijven zijn lid van de Vereniging Zeeuwse Hangcultuurkwekers.

Na het paaïen van de mosselen, van april tot en met juni, zweven de pasgeboren mossellarven door het water en hechten zich op zeker moment met hun byssusdraden aan alles wat houvast biedt. Dit kunnen schelpen zijn, maar ook palen of touwen. Van deze eigenschap wordt gebruik gemaakt bij het kweken van hangcultuurmosselen en het invangen van mosselzaad met behulp van mosselzaadinvanginstallaties (MZI's).

De kwekers bieden de mosselen namelijk een substraat aan dat bij uitstek geschikt is voor de mosselen om zich aan te hechten. Dit substraat is pluizig touw of netten die aan longlines hangen die door boeien drijvend worden gehouden. Mossellarven hechten zich aan dit substraat en groeien door tot mosselzaadjes (kleine mosseltjes van ongeveer 2 cm lang). Het verschil tussen MZI's en mosselhangcultuur is dat deze mosselzaadjes na de oogst met behulp van een MZI op de bodempercelen worden uitgezaaid om op te groeien tot consumptiemosselen, terwijl het mosselzaad in de mosselhangcultuur van deze zaadinvanglijnen wordt geoogst en aan andere lijnen opnieuw wordt opgehangen. Mosselen uit de hangcultuur komen dus tijdens hun gehele levenscyclus niet met de zeebodem in aanraking. Het voordeel hiervan is dat de mosselen geen prooi vormen voor predatoren als krabben en zeesterren. De mosselen groeien ook iets sneller, waardoor ze eerder op de markt komen. Het seizoen van de hangcultuurmosselen start normaliter eind mei, terwijl de bodemcultuurmosselen meestal begin juli op de markt komen. De laatste jaren ondervinden de hangcultuurkwekers echter concurrentie van de import van Deense hangcultuurmosselen die nog vroeger op de markt komen.

De productie van hangcultuurmosselen is arbeidsintensiever dan de bodemcultuur en daardoor ook duurder. De totale productie van de hangcultuurbedrijven bedroeg in 2023 15.275 mosselton (1.527.500 kilogram) en is vrij stabiel. Dit is circa 5% van de totale productie aan mosselen in Zeeland. De huidige productie is in evenwicht met de vraag.

De belangrijkste afzetmarkt vormt België. Circa 70% van de totale productie wordt aan Belgische groothandels en horeca geleverd.

Duurzaamheid

Schelpdieren hebben de laagste footprint van alle dierlijke eiwitten. Met schelpdierkweek wordt naast stikstof (N) ook koolstof (CO₂) vastgelegd. Dit in tegenstelling tot ander dierlijk eiwit op land dat niet alleen CO₂ of methaan uitstoot maar hoogwaardig geteeld voer vereist waarbij ook CO₂ uitstoot aan de orde is. Een verschuiving van eiwitteelt van land naar zee draagt bij aan een verlaging van de footprint. Door laag trofisch (laag in de voedselketen, zon-alg-schelpdier) voedsel uit zee te oogsten gaat weinig energie verloren. Bij elke stap van de voedselketen hoger, bijvoorbeeld naar vleesetende vissen, raakt circa 90% van de energie en biomassa verloren. Dat

geldt ook op land met de stap van plant- naar diereiwit. Schelpdieren en algen zitten onderin de voedselketen en vormen daarmee een zeer efficiënte productievorm en bron voor voedsel.

Voor specifiek mosselhangcultuur geldt dat sprake is van een kleinschalige activiteit met zeer beperkte invloed op de omgeving. De locaties bevinden zich veelal in de voormalige bouwdokken en havens in de Oosterschelde. Op de Grevelingen is een locatie nabij de Brouwersdam in gebruik terwijl op het Veerse Meer 3 locaties voor hangcultuur gebruikt worden nabij de Katse Heule, Geersdijk en de Polredijk. In het westelijk deel van de Westerschelde worden sinds 2024 mosselen in hangcultuur gekweekt.

De kweek van hangcultuurmosselen is 100% natuurlijk. Er worden geen groeibevorderende of bestrijdingsmiddelen gebruikt. De onafhankelijke Nederlandse organisatie Skal Biocontrole heeft de productiewijze van de Nederlandse hangcultuur officieel erkend als biologisch.

Alle 7 leden van de Vereniging Zeeuwse Hangcultuurkwekers zijn MSC-gecertificeerd (zie kader hoofdstuk 2.2) en lid van de stichting Zeker Zeeuws.

Onze inzet

Wij stimuleren het onderzoek naar de oorzaken van de sterfte van schaal- en schelpdieren in de Oosterschelde. Dit doen wij via de Werkgroep Herstelmaatregelen Schaal- en Schelpdieren (HEMASS).

Wij zullen de promotie van mosselen bevorderen. Dat doen wij onder andere door actief te bevorderen dat mosselen in algemene promotiecampagnes door of namens de Provincie worden meegenomen.

Wij zullen in samenwerking met de Vereniging Zeeuwse Hangcultuurkwekers zoeken naar geschikte locaties ‘binnen de kering’ voor uitbreiding van de productiemogelijkheden.

Provinciale Staten van Zeeland hebben in 2024 ingestemd met het beschikbaar stellen van 2.500.000 euro voor verduurzamen van de aandrijving van de Zeeuwse schelpdiervloot. Op verzoek van de Provincie Zeeland heeft ook het ministerie van LNV de bereidheid uitgesproken hiervoor 5.500.000 euro beschikbaar te stellen. Samen met het ministerie LNV werken wij in de komende periode de criteria voor de regeling uit.

3.2.3.4 Kokkelvisserij

Productie en markt

Sinds 1 januari 2005 worden geen vergunningen meer afgegeven voor de mechanische visserij op kokkels (*Cerastoderma edule*) in de Waddenzee. Dit als gevolg van een uitspraak van de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State van december 2004 (zie kader). De Raad oordeelde dat onvoldoende zekerheid gegeven kon worden dat de mechanische kokkelvisserij in de Waddenzee geen schade aan het habitat toebrengt. Vanaf dat moment wordt in de Waddenzee alleen nog handmatig op kokkels gevist. Op 1 juli 2005 zijn door de minister 20 vergunningen voor het handmatig vissen van kokkels uitgegeven aan de op dat moment reeds actieve handkokkelvissers die voldeden aan een inkomenstoets. In 2007 is dit aantal verhoogd tot de op dit moment nog altijd beschikbare 31 visvergunningen⁵. Deze vergunning biedt het recht op handmatige kokkelvisserij in de Waddenzee en de Oosterschelde. Naast deze vergunning op basis van de Visserijwet hebben de handkokkelvissers ook een natuurvergunning nodig in het kader van Omgevingswet. Omdat sprake is van een handmatige (dus niet-mechanische) vorm van visserij, zijn de respectievelijke provincies de vergunningverlenende instantie.

De essentie van de handkokkelvisserij is dat met handkracht kokkels worden verzameld. Daarvoor wordt de kokkelbeugel gebruikt. Dit vistuig bestaat uit een hark met daaraan verbonden een zakvormig net. De hark wordt door de vissers die zich achterwaarts bewegen door de bodem getrokken. Dit gebeurt uitsluitend wanneer er water op de plaat staat. Bij het vissen wordt de bodem tot op een diepte van 3 tot 5 cm beroerd. Zand, kleine kokkels en andere organismen spoelen door het net en de grotere (maatse) kokkels worden in een rubberen bijboot verzameld. Op grond van de voorwaarden in de visvergunning bedraagt de minimummaat van kokkels 21 mm.

De vissers vissen met de hand maar werken vanaf een vissersvaartuig. Het vaartuig wordt gebruikt om zich te verplaatsen van en naar de vislocaties, om in het vaartuig te rusten en te overnachten en om kokkels te vervoeren. De vissers stappen vanaf het vaartuig bij afgaand of opkomend tij overboord om te vissen maar verblijven bij hoog en laag water aan boord.

Vissen met een kokkelbeugel is uitsluiten mogelijk wanneer er water op de plaat staat. Zonder water vloeit het zand niet door de mazen van het net. In de praktijk gebeurt het verzamelen van kokkels bij een waterdiepte van minimaal 15 cm en maximaal 140 cm. Dit betekent dat niet wordt gevist bij hoogwater, wanneer het water te diep is en bij laagwater wanneer de plaat droog staat. Men vist bij opkomend en afgaand tij. Na hoogwater stappen de vissers in het water wanneer het water voldoende is gezakt. De vislocatie is daarvoor al eerder gemarkeerd met stokken.

⁵ Als gevolg van een rechterlijke uitspraak is het aantal van 20 reguliere handkokkelvergunningen uitgebreid tot 21. Deze vergunningen zijn overdraagbaar. In 2007 is besloten tot een extra (tijdelijke) uitgifte van 10 additionele handkokkelvergunningen die persoonsgebonden en niet-overdraagbaar zijn.

Tijdens het vissen worden de gevangen kokkels verzameld in een rubber bijboot waarin een net is gelegd. Nog voordat de plaat droogvalt wordt de visserij gestaakt en worden de bijboten naar het vaartuig gesleept. De vangst wordt in het net aan boord gehesen. De kokkels blijven aan dek staan in de verzamelnetten. Bij het lossen van deze netten worden deze gewogen met een unster zodat de vissers weten hoeveel kokkels ze hebben afgeleverd.

Kokkels worden in Nederland nauwelijks gegeten. Dit ondanks enkele in het verleden uitgevoerde promotiecampagnes om de naamsbekendheid van dit schelpdier te vergroten. In tegenstelling tot Nederland zijn kokkels erg geliefd in Zuid-Europa waar ze worden gegeten als tapa of verwerkt in *paella* of *spaghetti alle vongole*.

Duurzaamheid

De handmatige visserij op kokkels is vergeleken met de voormalige mechanische kokkelvisserij een zeer kleinschalige visserijactiviteit. Maar ook de handmatige kokkelvisserij is aan strenge beperkingen gebonden. Omdat kokkels ook voedsel voor vogels zijn, dienen voldoende kokkels over te blijven voor vogels. Met name scholeksters en eidereenden zijn voor hun voedsel in belangrijke mate afhankelijk van kokkels. Daarom geldt in de Oosterschelde een ecologische voedselreservering voor scholeksters van 150 kg kokkelvlees per scholekster waarbij het aantal scholeksters het voortschrijdend driejaarsgemiddelde van de populatieaantallen betreft. Daarbij geldt een opslag met 10 % om de populatie ontwikkelingskansen te bieden. Voor de Waddenzee is vastgelegd dat *“kan worden volstaan met het reserveren van 95% van de jaarlijks aanwezige kokkelbestanden voor de natuur. Dat betekent dat de handkokkelvisserij een klein vast deel (5%) van het kokkelbestand in de Waddenzee (gerekend in dichtheden groter dan 50 stuks per m²) mogen opvissen”*⁶. In 2011 is met natuurorganisaties afgesproken om niet meer dan 2,5% van het bestand in dichtheden groter dan 50 stuks per m² op te vissen. In de praktijk blijven de vissers hier vaak nog onder.

Een beleid met een vaste verdeling van kokkels tussen natuur en visserij wordt in het beleidsbesluit ook voor de Oosterschelde aangekondigd. Het treedt echter pas in werking nadat de mechanische kokkelsector in de Oosterschelde is overgeschakeld naar kokkelkweek. De kweek van kokkels is echter nooit van de grond gekomen. Mechanische kokkelvisserij heeft in de Oosterschelde sinds 2007 niet meer plaatsgevonden en feitelijk heeft deze vorm van visserij in Nederland opgehouden te bestaan als gevolg van de feitelijke onmogelijkheid om nog natuurvergunningen te verkrijgen. De laatste natuurvergunning die in 2006 werd verleend is door de rechtbank vernietigd. Deze geschetste ontwikkeling heeft ertoe geleid dat momenteel voor de Oosterschelde nog steeds van een beleid van voedselreservering wordt uitgegaan.

In de Oosterschelde is in de periode van 2007 tot 2020 niet op kokkels gevist. In 2020 bleek uit de jaarlijkse bestandsinventarisatie door Wageningen Marine Research (WMR) dat het bestand groter was dan de in het Beleidsbesluit Schelpdiervisserij (2004) vastgelegde voedselreservering. Dat jaar is na lange tijd weer (handmatig) op kokkels gevist in de Oosterschelde. Ook in 2021 t/m 2024 is handmatig op kokkels gevist in de Oosterschelde.

Omdat het kokkelbestand gevoelig is voor hogere (water)temperaturen hebben hoge zomertemperaturen in de afgelopen jaren meerdere keren geleid tot een zeer hoge zomersterfte van kokkels. Een dergelijke sterfte kon optreden tijdens het lange proces van bestandsopname-vergunningaanvraag-beoordeling-inspraaktermijn-vergunningverlening. Daarom is door de

⁶ Ruimte voor een Zilte Oogst, 2004

Provincie Zeeland in 2022 een zogenaamde raamvergunning verleend voor een periode van 5 jaar. Als aan de voorwaarden voldaan is (waaronder dus een kokkelbestand boven de voedselreserveringsgrens) mag handmatig op kokkels gevist worden in de Oosterschelde. Deze werkwijze voorkomt zomersterfte van de kokkels tijdens het proces van vergunningverlening en werkt naar tevredenheid van het bedrijfsleven (de handkokkelvisserij) en de vergunningverlener (Provincie Zeeland).

Onze inzet

De handmatige kokkelvisserij wordt uitgeoefend door 31 vissers waarvan ongeveer de helft Zeeuwen. Het beleid van de Provincie Zeeland is erop gericht om deze vorm van klein historisch medegebruik te behouden.

Als geen sprake is van significant gewijzigde omstandigheden zijn wij voornemens de systematiek van meerjarige vergunningverlening op basis van de Omgevingswet voor de handmatige kokkelvisserij in de Oosterschelde te continueren.

Provinciale Staten van Zeeland hebben in 2024 ingestemd met het beschikbaar stellen van 2.500.000 euro voor verduurzamen van de aandrijving van de Zeeuwse schelpdiervloot. Op verzoek van de Provincie Zeeland heeft ook het ministerie van LNV de bereidheid uitgesproken hiervoor 5.500.000 euro beschikbaar te stellen. Samen met het ministerie LNV werken wij in de komende periode de criteria voor de regeling uit.

3.2.3.5 Ensisvisserij

Productie en markt

In de Nederlandse kustwateren wordt gevist op Ensis (Amerikaanse zwaardschede, *Ensis leei* ook wel mesheften of scheermessen genoemd). Voor deze activiteit zijn 8 vergunningen op basis van de Visserijwet uitgegeven, waarvan er 4 daadwerkelijk worden gebruikt. 2 van deze visserijbedrijven zijn in Zeeland gevestigd.

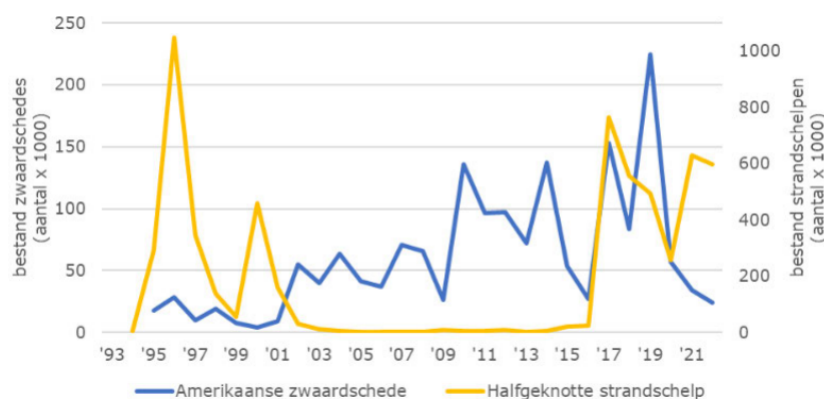
Sinds 2006 is voor de Ensisvisserij ook een vergunning in het kader van de Wet Natuurbescherming nodig. Bevoegd gezag is in dit geval het ministerie LNVN.

De Amerikaanse zwaardschede is een exoot die in 1983 voor het eerst in de Nederlandse kustwateren is aangetroffen. Inmiddels is het het meest voorkomende schelpdier in Nederland. Wel is sprake van grote natuurlijke fluctuaties (zie grafiek). Jaarlijks wordt het bestand geïnventariseerd door Wageningen Marine Research. In 2019 was de omvang van het bestand (in aantallen) het grootst in de gehele tijdreeks, namelijk 224,8 miljard stuks.

De visserij op mesheften vindt plaats met een viskor. Aangezien mesheften zich in de zeebodem bevinden wordt het bodemzand onder de viskor met een waterstraal losgewoeld. Deze kor beweegt zich zeer langzaam over de zeebodem. Het vloeibaar gemaakte sediment, dat door een opening in de kor terechtkomt wordt door een rooster, dat de onder-, zij- en bovenkanten van de viskor vormt, gezeefd, waarna het grotendeels meteen weer terugzakt in het visspoor. De (grotere) mesheften kunnen het rooster niet passeren en bewegen zich naar de achterzijde van de viskor waar een zuigpijp is aangebracht. In deze zuigpijp worden de mesheften met een waterstroom aan boord gebracht. Aan boord worden de mesheften met sorteerapparatuur gesorteerd op grootte. Ondermaatse exemplaren en andere bijgevangen organismen gaan gedurende het sorteerproces direct weer overboord.

In de praktijk worden mesheften vooral gevist voor de versmarkt. Dat betekent dat visreizen meestal niet langer duren dan 24 uur. Op een visdag wordt gevist tot de die dag benodigde hoeveelheid mesheften is gevangen.

De markt voor mesheften bevindt zich in Zuid-Europa. Na het schoonspoelen van de schelpdieren worden ze verwerkt, verpakt en binnen 24 uur na de vangst vers getransporteerd naar Zuid-Europa.

Figuur 1. Ontwikkeling van de bestanden van Amerikaanse zwaardscheden (blauw) en halfgeknotte strandschelpen (geel), uitgedrukt in miljarden (aantal miljoenen individuen x 1000) in de periode 1995-2022. (Bron: Troost et al., 2023)

Duurzaamheid

Ensisvisserij is een bodemberoerende activiteit die uitsluitend in Natura 2000-gebieden plaatsvindt. Gevist wordt in de Noordzeekustzone, de Voordelta, Vlake van de Raan en Westerscheldemonding. Delen van deze Natura 2000-gebieden zijn gesloten voor (bodemberoerende) visserij. Omdat negatieve effecten op de verschillende Natura 2000-gebieden niet op voorhand kunnen worden uitgesloten dient een Passende Beoordeling uitsluitend te geven over de mate waarin dit gebeurt. De vier actieve vissers vissen op basis van een door henzelf opgesteld visplan. Hierin zijn op vrijwillige basis afspraken vastgelegd over onder andere de wijze van visserij en de intensiteit ervan. Zo wordt slechts een beperkte hoeveelheid mesheften gevist (hooguit 4% van het totaalbestand) en een zeer beperkt deel van de totale oppervlakte van het te beschermen habitat (type H1110B) in deze gebieden: minder dan 0,2% (Agonus Fisheries Consultancy, oktober 2023).

De discussie betreffende Natuur Compensatie Voordelta (NCV, zie hoofdstuk 6.5) raakt ook de mesheftenvissers. De Voordelta is voor hen een belangrijk visgebied dat bovendien voor de Zeeuwse vissers 'voor de deur' ligt.

Onze inzet

De visserij op mesheften vormt de levensader voor enkele Zeeuwse bedrijven. Significant negatieve ecologische effecten treden volgens de Passende Beoordeling niet op. Wij zijn voorstander van het continueren van deze vorm van visserij door het huidige aantal van 8 vergunninghouders.

Als een deel van het visgebied in de Voordelta gesloten wordt als gevolg van noodzakelijk geachte natuurcompensatie voor de aanleg van de Tweede Maasvlakte, zullen wij aandringen op ruimhartige compensatie voor (de Zeeuwse) bedrijven (zie ook hoofdstuk 6.5).

3.2.3.6 Tapijtschelpenvisserij

Productie en markt

In Nederland komen drie soorten tapijtschelpen voor, te weten de gewone tapijtschelp (*Venerupis corrugata*), de geruite tapijtschelp (*Ruditapes decussatus*) en de Filipijnse tapijtschelp (*Ruditapes philippinarum*).

Afbeelding (v.l.n.r.) van gewone tapijtschelp, geruite tapijtschelp en Filipijnse tapijtschelp.

De eerste twee soorten worden als inheems beschouwd, terwijl de laatste als een invasieve exoot wordt aangemerkt. Deze is afkomstig uit een hatchery in Frankrijk en in de jaren '70 in de Europese wateren geïntroduceerd. In 2008 is deze exoot voor het eerst waargenomen in de Oosterschelde. Inmiddels is het de dominante soort in verschillende Europese estuaria en baaien. De gewone tapijtschelp wordt voornamelijk aangetroffen in het Grevelingenmeer en de Noordzeekustzône. In mindere mate komt deze soort voor in de Oosterschelde, Veerse Meer, Westerschelde en Waddenzee. De geruite tapijtschelp wordt incidenteel waargenomen in de Oosterschelde.

Nu de Filipijnse tapijtschelp in de Zeeuwse Delta in aanzienlijke hoeveelheden aanwezig is, doet zich de vraag voor wat de mogelijkheden voor duurzame exploitatie zijn. Het geactualiseerde schelpdierbeleid is op 26 oktober 2023 door de (toenmalige) minister van LNV aangeboden aan de Tweede Kamer⁷. Hierin wordt de mogelijkheid geopend tot bevissing van de tapijtschelp. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen de drie voorkomende soorten. Voor de Grevelingen en het Veerse Meer wil de Minister onder voorwaarden een vorm van mechanische visserij toestaan. Voor de Oosterschelde wordt uitsluitend handmatige visserij toegestaan om grootschalige negatieve bodemberoering te voorkomen.

Duurzaamheid

Daarnaast vormt het feit dat tapijtschelpen een mogelijke voedselbron voor scholeksters vormen een aandachtspunt voor de exploitatie van deze soort op de Oosterschelde. Dit in tegenstelling tot de Grevelingen en het Veerse Meer waar tapijtschelpen uitsluitend op permanent onder water staande locaties voorkomen. Duikende zee-eenden zoals de eidereend, zwarte en grote zee-eend zouden in staat zijn om tapijtschelpen tot een paar centimeter groot te

⁷ Kamerstuk 29675, nr. 225 Duurzame eiwitten uit Nederlandse schelpdieren 2023 - 2033

eten, maar deze eenden zijn (met uitzondering van de Voordelta) zeer schaars in de Zeeuwse wateren.

Een bestandsschatting van de Filipijnse tapijtschelp door Wageningen Marine Research (WMR) wijst uit dat in het voorjaar 2023 de volgende bestanden (*versgewicht, incl. schelp*) zijn aangetroffen:

Op de droogvallende platen in de Oosterschelde:	9,9 mln kg.
Op de platen van de Westerschelde:	1,8 mln kg.
In het Veerse Meer:	6,6 mln kg.
In het Grevelingenmeer:	33,4 mln kg.

Momenteel wordt het Beleidsbesluit nader uitgewerkt. De inzet hierbij is de visserij op tapijtschelpen in de Zeeuwse delta mogelijk te maken. Omdat de minister in het beleidsbesluit aangeeft de rechten voor de visserij op tapijtschelpen onder voorwaarden toe te willen kennen aan de visrechthebbenden op het betreffende water, is door de visrechthebbenden op het Grevelingenmeer de Coöperatie Tapijtschelpen Grevelingen U.A. opgericht. De Coöperatie heeft onder andere tot doel het opvissen en/of kweken van tapijtschelpen in het Grevelingenmeer, het bevorderen van de marktpositie van de tapijtschelpen gevangen in het Grevelingenmeer, dit vooral door het vermarkten van de tapijtschelpen en het bevorderen van onderzoek naar de tapijtschelpenpopulatie in het werkgebied.

Onze inzet

Het toestaan van de visserij op dit voor onze wateren relatief nieuwe schelpdier biedt perspectief voor een aantal visserijbedrijven. Wij steunen het voornemen van de Minister de visserijrechten op tapijtschelpen op korte termijn uit te geven. Waar wenselijk en mogelijk zullen wij hieraan een actieve bijdrage leveren.

3.3 Sportvisserij

Productie

Sportvissen is in Nederland een van de populairste vormen van vrijetijdsbesteding. Naar schatting zijn er 1,7 miljoen mensen die zich hier regelmatig mee bezighouden. Van hen zijn ongeveer 700.000 lid van een hengelsportvereniging, en daarmee automatisch ook van Sportvisserij Nederland. Deze leden beschikken over een vispas die hen toegang geeft tot het zoete binnenwater. Daarnaast zijn er naar schatting zo'n 550.000 zeevissers – al overlapt een deel daarvan met de vispashouders. Voor zoutwatervissen, zoals aan de kust of op zee, is namelijk geen vispas vereist. De sportvisserij zit al jaren in de lift. Jaarlijks stijgt het aantal verkochte vispassen, en de coronapandemie heeft die groei niet afgeremd.

Zeeland neemt een unieke positie in binnen de Nederlandse sportvisserij. De provincie biedt zowel zoet- als zoutwatermogelijkheden, van karper- en roofvissen op de binnenwateren tot kust- en bootvissen op de Noordzee, Oosterschelde en Westerschelde. Vooral bij Neeltje Jans zijn veel charterboten actief die sportvissers meenemen op zee. Op deze zoute wateren wordt vooral gevestigd op soorten als zeebaars, rog en zelfs haaien. Klimaatverandering leidt tot de introductie van nieuwe soorten in de Zeeuwse wateren. Zo doet de zeebrasem of dorade, een soort uit warmere streken, steeds vaker zijn intrede.

Hoewel exacte cijfers ontbreken, wordt de economische waarde van de sportvisserij in Nederland geschat op € 1 miljard. In Zeeland profiteren naast charterbedrijven ook hengelsportwinkels, aasverkopers, recreatieverblijven en horeca van de sportvisser. Zowel het zoete als het zoute aanbod trekt bezoekers aan, met alle economische voordelen van dien.

In gebieden als de Grevelingen en het Veerse Meer is de samenwerking met de beroepsvisserij van groot belang. Hierbij is Sportvisserij lid van de Visstandbeheercommissie (VBC). Sportvisserij Zuidwest Nederland is aangesloten bij het Visserij Initiatief Zeeland (VIZ – zie hoofdstuk 14) en de Kamer voor de Binnenvisserij, die mede wordt gedragen door beroepsvissers. Zonder deze samenwerking zou een groot deel van de visrechten – en dus de mogelijkheid tot sportvissen – verdwijnen. De relatie is dan ook goed en gebaseerd op wederzijds belang.

Duurzaamheid

Duurzaamheid is van groot belang voor de sportvisserij en Sportvisserij Zuidwest Nederland.

Zo wordt meegewerkt aan wetenschappelijk onderzoek waarbij haaien gevangen, gemerkt en weer vrijgelaten worden om migratie en populaties in kaart te brengen (Sharkatag). Dit is een samenwerking tussen Sportvisserij Nederland en Wageningen University & Research.

Het gebruik van lood in de sportvisserij is een belangrijk aandachtspunt. Lood wordt door veel sportvissers gebruikt als verzwarende van de vislijn, in kunstaas en in voerkorven. Door verlies kan dit vislood in het milieu terecht komen. Lood is schadelijk voor mens en dier en is daarom een ongewenste stof. Sportvisserij Nederland zet daarom in op bewustwordingscampagne onder haar leden en een transitie naar loodvrije alternatieven. Op Europees niveau wordt gewerkt aan een verbod voor het gebruik van lood in de sportvisserij en jacht. Een loodvrije hengelsport vormt het streven van Sportvisserij Nederland.

Voor zeevissers zijn pieren essentieel aas. Veel vissers steken deze zelf, waarvoor een vispas of speciale vergunning nodig is. Het handmatig winnen van zee-aas is een activiteit die in het

Beheerplan Deltawateren 2016 - 2022 is opgenomen als 'vrijgestelde activiteit met specifieke voorwaarden'. Dat wil zeggen dat geen Omgevingsvergunning vereist is maar dat de activiteit, onder voorwaarden, is toegestaan. Zo mag alleen gespit worden in de 15 aangewezen spitvakken en niet binnen 25 meter van een zeewering, waterstaatswerk of schelpdierperceel. In Zeeland vindt ook mechanische pierenwinning plaats, maar slechts op één locatie: de Kom van de Oosterschelde. Het machinaal winnen van pieren is in het Beheerplan Deltawateren 2016 - 2022 aangewezen als een vergunningplichtige activiteit. Hiervoor is dus een Omgevingsvergunning vereist.

Onze inzet

Steeds vaker komt de bereikbaarheid van water onder druk te staan, mede door ruimtelijke ontwikkelingen en ecologische restricties. Voor zover dit aan de orde is zullen wij zoveel mogelijk rekening houden met het bereikbaar en toegankelijk houden van visplekken voor sportvissers.

4. Zeewierteelt

Productie en Markt

Zeewier is een zoutwaterplant die veel eiwitten, koolhydraten, vetzuren en mineralen bevat. Het telen van zeewier voor humane consumptie wordt door velen dan ook een grote toekomst toegedicht. Zeewier kan worden gebruikt als hoofdgerecht, bijgerecht, smaakversterker of vleesvervanger. Bijkomend voordeel is dat zeewier geteeld wordt op zee, zonder aanspraak te maken op beperkt beschikbaar zoetwater of vruchtbare grond. Zeewier wordt geteeld aan kweektouw dat aan drijvers is bevestigd. Het kweektouw wordt ingezaaid met behulp van een daartoe ontwikkelde machine. Deze maakt het mogelijk om snel en efficiënt grote hoeveelheden touw in te zaaien. Als het zeewier volgroeid is, wordt het met een oogstmachine geoogst. Het zeewier wordt vervolgens intensief gespoeld om de hoeveelheid zand, organismen en andere ongewenste producten tot een minimum te beperken. Vervolgens wordt het wier afgesneden en in big bags of kisten verzameld. Het kweektouw wordt schoongeborsteld en kan worden hergebruikt. Het wier wordt gedroogd of ingevroren en voornamelijk voor humane consumptie op de markt gebracht.

In Zeeland zijn 2 zeewierkwekerijen gevestigd. Eén in de Jacobahaven bij Kamperland en één in de Schelphoek aan de zuidkust van Schouwen-Duiveland. Hier worden verschillende zomer- en winterwieren geteeld. Beide kwekerijen hebben financiële ondersteuning van de Provincie Zeeland ontvangen. Naast de 2 kwekerijen is 1 bedrijf actief met het oogsten van zeewier. Dat gebeurt zowel mechanisch als handmatig. Vanwege de eisen die aan een locatie voor zeewierteelt gesteld worden (voldoende diepte en luwte) én de andere gebruiksfuncties, is het aantal potentiële locaties voor zeewierteelt in de Deltawateren beperkt. Wellicht liggen er mogelijkheden op locaties voor mosselhangcultuur, waar de beschikbare ruimte nooit volledig volgehangen wordt met mosselen en de niet-gebruikte ruimte benut zou kunnen worden voor de productie van zeewier. Een verkenning van HZ University of Applied Sciences⁸ toont aan dat de combinatie van zeewierteelt met de teelt van mosselen in hangcultuur potentie heeft. In de praktijk wordt dit nog niet toegepast. De beperkte afzetmogelijkheden voor zeewier spelen hierbij een rol.

In hoeverre de dynamiek van de Noordzee de teelt in bijvoorbeeld offshore windparken toelaat, is de vraag. Naast de technische haalbaarheid vormt ook de economische haalbaarheid hierbij een belangrijke vraag. Onze inschatting is dat zeewierteelt in windparken een tijdshorizon van minimaal 5 à 10 jaar heeft.

Daarnaast moet worden geconstateerd dat de vraag naar het product achter blijft. Weliswaar wordt zeewier verwerkt in tal van producten die we dagelijks gebruiken (zie kader) maar het aanbod vanuit het buitenland (Japan, China, Korea, Frankrijk, Ierland) is groot.

Zonder het te weten consumeren we vrijwel dagelijks zeewier of derivaten, extracten ervan. Vele van onze dagelijkse voedingsmiddelen bevatten extracten van zeewier. Om er enkele te noemen: chocolademelk, bier, hamburgers, snoep, slaatjes, tandpasta en medicijnen.

⁸ Montet P, 2019. Room for seaweed culture. Vlissingen: Applied Research Group Aquaculture, HZ University of Applied Sciences

Duurzaamheid

De teelt van zeewier is niet als bestaand gebruik in het Beheerplan Deltawateren 2016 – 2022 aangemerkt. De activiteit is getoetst middels een Passende Beoordeling. Mogelijk significant negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van de Oosterschelde werden hierbij uitgesloten.⁹

In tegenstelling tot andere landen (met name Azië) worden bij de teelt van zeewier geen meststoffen gebruikt. Ook wordt alleen vergunning verleend (in het kader van de Omgevingswet) voor het telen van soorten die van nature voorkomen in de Nederlandse wateren.

GOA Ventures is een van de partijen die zich bezig houdt met nieuwe afzetmogelijkheden voor zeewier. Door vers zeewier te verwerken met een milde technologie maken zij eiwitextracten voor humane voeding. Deze eiwitten zijn vegetarisch, voedzaam en functioneel – wat wil zeggen dat ze bijvoorbeeld een schuim of gel kunnen maken. Van de overige zeewiercomponenten maakt GOA energie (biogas).

De komende jaren draait GOA Ventures in Zeeland een kleine testfabriek met zeewier uit de Oosterschelde. In dit project analyseren zij de samenstelling en extractie-opbrengsten van zeewier gedurende het seizoen. Zeewier is immers (net als planten) gevoelig voor seizoenswisselingen. Door zeewier te verwerken tot nieuwe (bulk-)producten creëert GOA groeipotentie voor de zeewiersector.

Onze inzet

De productiekosten van zeewierteelt worden alom als hoog ingeschat, terwijl de waarde van het product laag is en de afzetmogelijkheden beperkt. Het desgewenst ondersteunen van nieuwe initiatieven zullen wij in dat licht beoordelen.

Initiatieven om de markt voor de afzet van zeewier te verruimen, dan wel marktpotentie (kunnen) hebben vanwege nieuwe productie- of verwerkingswijzen, zullen wij met een positieve grondhouding benaderen.

Het ondersteunen van initiatieven op het gebied van zeewierteelt zullen wij mede-beoordelen in het licht van betrokkenheid van Zeeuwse bedrijven en instellingen, waaronder Zeeuwse machinefabrieken.

⁹ H&S Consultancy 2016 - Passende beoordeling ten behoeve van de kweek van zeewieren in de Oosterschelde

5. Visserij en aquacultuur in de Deltawateren

5.1 Grevelingenmeer

Op de Grevelingen wordt al eeuwen gevist. Bruinisse, Brouwershaven en Ouddorp vormen de belangrijkste vissersplaatsen rond het meer. Voor de afsluiting door de Grevelingendam aan de oostzijde in 1965 en de Brouwersdam aan de westzijde in 1971 werden er vooral mosselen en oesters gekweekt en werd er op garnalen gevist. Door deze afsluiting in het kader van het Deltaplan zou de open, zoute Grevelingen een zoet binnenwater worden, geschikt voor de visserij op paling en witvis. De oorspronkelijke 11 bedrijven zetten glasaal uit en zetten een roulatiesysteem voor de gehuurde visvakken op dat tot de dag van vandaag naar tevredenheid werkt. Toen eind jaren '70 bij toeval zowel mosselzaad als platte oesters werden ontdekt op de bodem van het Grevelingenmeer besloot het ministerie oesterpercelen uit te geven. Zowel de oesterkwekers als de (destijds) 8 palingvissers op de Grevelingen kwamen hiervoor in aanmerking. In 1978 werd de weg naar een zoet Grevelingenmeer definitief afgesloten. Vanwege de snel verslechterende waterkwaliteit werd besloten een suatiesluis in de Brouwersdam te bouwen waardoor het Meer definitief zout zou blijven. In 1983 werd bovendien een hevel in de Grevelingendam aangebracht. De sluis en de hevel leidden ertoe dat het meer zouter werd wat negatieve gevolgen had voor de palingstand.

In 2007 heeft de Europese Unie een tijdelijke verordening ingesteld om de paling te beschermen (EU vo. 1100/2007). Lidstaten dienden zelf maatregelen te nemen ter invulling van deze verordening. Het Nederlandse aalbeheerplan werd door de Europese Commissie goedgekeurd in september 2009. Het aalbeheerplan leidde tot een verbod op de palingvisserij gedurende 3 maanden per jaar (september tot en met november). Dit 'tijdelijke' verbod is nog immer van kracht en voor de kustwateren in 2024 zelfs uitgebreid tot 6 maanden per jaar (1 september tot en met 28 februari).

De steeds verder groeiende zeehondenpopulatie is volgens de vissers in belangrijke mate debet aan de beëindiging van de palingvisserij op het Grevelingenmeer. Zeehonden bevinden zich aan de top van de voedselpiramide en hebben derhalve geen natuurlijke vijanden. Ze eten zelf paling en kleine kreeft. Zeehonden brengen dermate veel schade toe aan de fuiken van de vissers, dat deze er noodgedwongen voor gekozen hebben een extra ruif (grote maaswijdte) in de schietfuiken aan te brengen waardoor de paling direct kan ontsnappen. De palingvisserij op het Grevelingenmeer is hiermee tot nul gereduceerd. Momenteel wordt op het Grevelingenmeer alleen nog kreeft gevangen.

Ook de oesterkweek op het Grevelingenmeer is vrijwel geheel verdwenen. De 550 hectare percelen die door oesterkwekers van de Staat gehuurd worden, worden vrijwel niet meer gebruikt. De kweekomstandigheden in de Grevelingen zijn de laatste jaren sterk afgenomen als gevolg van zuurstofloosheid waardoor de sterfte in de oesters vrijwel 100% is. Een gebrek aan doorstroming is hier debet aan.

Het project Getij Grevelingen heeft tot doel de waterkwaliteit en ecologie van het meer te verbeteren. Er wordt gezocht naar mogelijkheden om te komen tot optimalisatie van het peilbeheer die de waterkwaliteit ten goede moet komen. Een andere mogelijke oplossing zou zijn het realiseren van een grote waterdoorlaat in de Brouwersdam. Voor een

dergelijk ingrijpende maatregel is op dit moment geen zicht op financiële middelen.

Op zoek naar nieuwe vormen om een rendabele bedrijfsvoering mogelijk te maken, zijn door de Grevelingenvissers verschillende zaken in gang gezet. Zo zijn er in samenwerking met de sportvissers salmoniden uitgezet. Deze bleken zich echter niet thuis te voelen in het Grevelingenmeer. Deze proef kan als mislukt worden beschouwd. In de 2^e helft van de vorige eeuw is 600 kilogram kreeft uit de Oosterschelde uitgezet in het Grevelingenmeer. Dit heeft geleid tot een alternatieve visserij voor de 7 Grevelingenvissers. Ook het experiment met mosselzaadinvang (MZI) en later mosselhangcultuur (MHC) is geslaagd. De vissers zien graag dat deze ontheffing met een tijdelijk karakter wordt omgezet in een structurele vergunning, met de mogelijkheid tot uitbreiding waar dat verantwoord kan. Het ministerie LVVN beziet hiertoe de mogelijkheden.

Dat geldt ook voor de visserij op tapijtschelpen. Niets lijkt deze visserij in de weg te staan. Door de leden van de Nederlandse Oestervereniging die percelen huren op het Grevelingenmeer en de 7 Grevelingenvissers is hiertoe vooruitlopend op de uitwerking van het beleidsbesluit gezamenlijk een coöperatie opgericht. Ook is constructief overleg gevoerd met Staatsbosbeheer (eigenaar van de gronden op het Grevelingenmeer tot een diepte van 1,5 meter)¹⁰. Dit heeft geleid tot een samenwerkingsconvenant tussen Staatsbosbeheer en de Coöperatie Tapijtschelpen Grevelingen.

Onze inzet

De huidige situatie met betrekking tot de waterkwaliteit van het Grevelingenmeer is wat ons betreft niet acceptabel. Wij hebben opdracht gegeven een studie uit te voeren om de verschillende toekomstscenario's in beeld te brengen. Aan de hand daarvan zullen wij bezien of onze inzet een zoet dan wel een zout Grevelingenmeer zal worden. De belangen van de huidige visserijbedrijven zullen wij daarbij nadrukkelijk meewegen.

Wij steunen de Grevelingenvissers in hun wens om de sinds 2007 bestaande ontheffing voor MZI/MHC om te laten zetten in een structurele vergunning.

Wij steunen de Coöperatie Tapijtschelpenvisserij Grevelingen in zijn wens de visserij op Tapijtschelpen op het Grevelingenmeer op korte termijn mogelijk te maken. Wij zullen dit bepleiten bij het ministerie LVVN.

¹⁰ Rijkswaterstaat is waterbeheerder en nautisch beheerder van het Grevelingenmeer.

5.2 De Oosterschelde

De Oosterschelde is een voormalig estuarium. Met de sluiting van de Oesterdam en de Philipsdam aan de oostzijde is de Oosterschelde afgesloten van zoetwatergebieden landinwaarts. Daarmee is de Oosterschelde niet langer een *estuarium* maar een *zeearm*.

In 2010 is de Oosterschelde aangewezen als Natura 2000-gebied en sinds 2002 heeft de Oosterschelde de status *Nationaal Park*. De Oosterschelde kent een veelheid aan functies. Natuur, visserij, schaal- en schelpdierkweek, recreatie en toerisme en scheepvaart delen de ruimte. De dagelijks droogvallende slikken en platen van de Oosterschelde zijn van groot belang voor foeragerende watervogels, met name voor steltlopers, eenden en meeuwen.

De Deltawerken hebben een ingrijpende invloed op het Oosterscheldesysteem. De aanleg van de Oosterscheldekering in 1986 zorgde voor een forse afname van het getij en de aanvoer van zand vanuit de Noordzee. De realisatie van de Oesterdam en Philipsdam stopte de rivierinvloed. Deze gecombineerde vermindering van sedimentverplaatsende krachten leidt er toe dat de slikken en platen geleidelijk in de diepere geulen wegzakken; een fenomeen dat bekend staat als ‘zandhonger’. Om dit proces tegen te gaan en het huidige areaal aan slikken en platen in stand te houden, heeft Rijkswaterstaat in 2019 op de Roggenplaat een eerste zandsuppletie uitgevoerd. In 2026/2027 zal dit worden herhaald op de Galgeplaat en de Slikken van den Dortsman.

Voor wat betreft visserij en kweek vormt de Oosterschelde het belangrijkste oesterkweekgebied van ons land en na de Waddenzee het belangrijkste mosselkweekgebied. Er wordt gevist op Oosterscheldekreeft, tong, schol, harder en zeebaars en mindere mate garnalen en ansjovis.

De mosselteelt vindt plaats op percelen die zich verspreid over de Oosterschelde bevinden en overwegend beneden de laagwaterlijn gelegen zijn. Alleen de mosselkweekpercelen in de Zandkreek vallen bij laag water gedeeltelijk droog. Incidenteel valt er mosselzaad in de Oosterschelde dat geschikt is om op te kweken. Oesterkweek vindt plaats op daartoe gehuurde percelen in de Kom van de Oosterschelde. Op de niet verhuurde gronden in de Oosterschelde (de ‘vrije gronden’), met uitzondering van de permanent voor visserij gesloten gebieden zoals de Noordelijke Tak, wordt gevist op consumptie-oesters en oesterbroed. In het Beheerplan Deltawateren 2016 – 2022 zijn oester- en mosselkweek in de Oosterschelde onder voorwaarden vrijgesteld van vergunningplicht. Het vissen op mosselzaad en oesters blijft vergunningplichtig in het kader van de Omgevingswet. Datzelfde geldt voor de weervisserij bij de Oesterdam, bepaalde vormen van visserij met vaste vistuigen, handkokkelvisserij, sleepnetvisserij, het plaatsen en onderhouden van mosselhangcultures en MZI’s en zeeaaaswinning.

Om de ecologische impact van de garnalenvisserij op de Natura 2000-gebieden te beperken, zijn voor de 6 gebieden waar gevist wordt maximale vistijden ingesteld: de ecologische visuren. Voor de Oosterschelde is het maximaal aantal visuren voor de gezamenlijke garnalenvisserij op 687 uur per jaar vastgesteld. Vergunningen voor andere vormen van sleepnetvisserij, zoals de platvis visserij met de boomkor of bordenvisserij gericht op vis zijn niet aangevraagd en dus niet verleend.

In 2016 werd in de Oosterschelde voor het eerst een verhoogde sterfte onder mosselen geconstateerd. In 2019 kwamen de mosselen ‘mager de winter uit’ en leidde een extreme schuimalgbloei tot meer dan normale sterfte. Ook in 2024 is de sterfte extreem hoog wat geleid heeft tot 75% minder aanvoer van mosselen uit de Oosterschelde.

Ook de Oosterscheldekreeft heeft de laatste jaren te kampen met meer dan normale sterfte. In 2022 werd dit voor de eerste keer geconstateerd. Ook in 2023 werden aan het begin van het seizoen veel dode kreeften aangetroffen op de bodem van de Oosterschelde. In 2024 worden nauwelijks maatse kreeften aangetroffen in de fuiken. Ook kokkels en tapijtschelpen hebben te maken met meer dan normale sterfte.

Op 1 juli 2024 heeft op het provinciehuis een Workshop plaatsgevonden waarbij 60 aanwezigen kennis en ervaringen over deze zorgwekkende situatie hebben uitgewisseld.

Dit heeft waardevolle input opgeleverd voor een Plan van Aanpak en het onderzoeksprogramma dat daar onderdeel van uitmaakt. Het vinden van de oorzaak van de sterfte is prioritair. In 2025 is Wageningen Marine Research gestart met een vierjarig onderzoek naar de oorzaken van de sterfte.

Onze inzet

Wij achten het van groot belang dat de oorzaken van de recente sterfte onder schaal- en schelpdieren worden gevonden. Voor uitvoering van dit onderzoek hebben wij in 2024 een financiële bijdrage beschikbaar gesteld. In het kader van de Werkgroep HEMASS (Herstelmaatregelen Schaal- en Schelpdieren) volgen wij de (tussen-)resultaten hiervan en onderzoeken we samen met het bedrijfsleven, mede-overheden en kennisinstellingen welke andere maatregelen mogelijk zijn om de gevolgen voor de visserij te verzachten.

Het inlaten van zoet, nutriëntenrijk water aan de oostzijde van de Oosterschelde wordt alom als bijzonder kansrijk gezien voor schelpdierproductie en natuur. Initiatieven om via een doorlaatmiddel de instroom van zoet water te vergroten zijn in het verleden gestrand wegens een gebrek aan financiële middelen. Wij blijven hierin echter geïnteresseerd en als zich mogelijkheden op dit gebied voordoen zullen wij deze benutten. Ook andere maatregelen, gericht op systeemherstel, die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de Zeeuwse visserij zullen wij met een positieve grondhouding benaderen. Hierbij valt onder meer te denken aan maatregelen die voorgesteld worden vanuit de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW).

Wij hebben er bij het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat herhaaldelijk op aangedrongen het gebruik van staalslakken in de Oosterschelde te staken. Wij delen de zorgen van onder andere natuur- en milieuorganisaties en visserijsector ten aanzien van mogelijk negatieve effecten op langere termijn. Ook het verdwijnen van leefgebied voor de Oosterscheldekreeft vormt voor ons een argument dit restmateriaal uit de staalindustrie niet langer te gebruiken in de Oosterschelde (en andere Deltawateren). Tot op heden is hieraan geen gehoor gegeven door het ministerie. Om bovenstaande redenen blijven wij ons verzetten tegen het gebruik van staalslakken in de Oosterschelde.

Het wettelijk kader voor bescherming van de ecologische waarden van de Oosterschelde vormt de Natura 2000-wetgeving. Aanvullende maatregelen, bijvoorbeeld in de vorm van een onderwaterreservaat, zijn voor ons geen optie.

Bij toekomstige zandsuppleties zullen wij de belangen van de verschillende visserijsectoren nadrukkelijk meewegen. Het wegvissen van schelpdieren op locaties kort voordat daar zand gesuppleerd wordt, zullen wij met een positieve grondhouding benaderen.

5.3 Het Veerse Meer

Het Veerse Meer is ontstaan na afsluiting van de Zandkreekdijk aan de oostzijde van het meer in 1960 en de Veerse Gatdijk aan de westzijde in 1961. De totale wateroppervlakte bedraagt 2030 hectare. Het Veerse Meer is tegenwoordig een gebied met veel water- en oeverrecreatie en in het kader van Natura 2000 aangewezen als Vogelrichtlijngebied.

Van oudsher wordt er gevisst in het Veerse Gat, later het Veerse Meer. De huidige visserij richt zich met name op het vissen op paling en de kweek van schelpdieren.

Waterkwaliteit

Door de afsluiting is de kwaliteit van het water en het ecosysteem verslechterd. Redenen hiervoor waren de toevoer van zoet en te voedselrijk polderwater, sterk wisselende zoutgehalten door het inlaten van zout water in het voorjaar om het gewenste waterpeil te handhaven en gelaagdheid van het water, waarbij het zwaardere zoute water onder het zoete water kwam te liggen. Dit alles leidde tot overmatige algenbloei, met als gevolg vertroebeling van het water, zuurstofloosheid van grote oppervlakten op en bij de bodem en overvloedige aanwezigheid van zeesla, dat overlast voor de recreanten gaf en bij afsterving ging stinken.

Om dit te verhelpen werd in 2004 de Katse Heule, een waterdoorlaat in de Zandkreekdijk bij Kats, aangebracht waar zout water van en naar de Oosterschelde door gelaten wordt. Na de opening van de Katse Heule waren er positieve resultaten zichtbaar. Het voedselrijke polderwater werd sneller afgevoerd naar de Oosterschelde, waardoor het fosfor- en stikstofgehalte daalde. De gebieden met zuurstofloosheid krompen en bleven beperkt tot korte en warme periodes en in de diepe putten. De problemen met zeesla verminderden.

Tijdens de hete zomers van 2019 en 2020 was er sprake van flinke vissterfte en overlast van woekering van met name wieren. De monitoring van de waterkwaliteit, die enkele jaren terug was stopgezet, werd in 2020 weer opgestart. Onderzoek van Rijkswaterstaat in de periode 2020-2023 toont aan dat de kwaliteit van het water in het Veerse Meer opnieuw onvoldoende is. De zuurstofloosheid, voorheen nog geconcentreerd in de diepe putten, ruikt op naar ondieper water. Als gevolg daarvan kampen steeds grotere delen van de bodem met een sterke afname van het bodemleven.

Balans ondernemen, recreëren en wonen.

In 2021 is de Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 opgesteld en onderschreven door 26 gebiedspartners, waaronder de visserijsector. Samen werken ze integraal aan het borgen en versterken van de kwaliteiten van het gebied waarbij de verschillende gebruiksfuncties, waaronder beroeps- en sportvisserij, met elkaar in balans zijn. Voor het Veerse Meer gebied betekent dit dat er gekeken wordt naar duurzaamheid, natuur en recreatie. De eerste twee zijn uitgebreid geschreven. De komende jaren zal er meer aandacht zijn voor de balans tussen ondernemen, recreatie en natuur. Dit komt door de druk op de (onderwater-) natuur en veranderingen in de (water) recreatie. De recreatiesector ondervindt in toenemende mate overlast van Japanse oesters en de laatste jaren van de Japanse kruiskwal en Japans bessenwier. Bij het bestrijden van de overlast wordt samenwerking gezocht met de beroepsvissers op het meer.

Op het meer zijn 2 beroepsvissers actief die gedurende het seizoen (1 december – 1 september) vissen op paling. Mede door de regelmatige uitzet van glasaal op het meer, is de palingstand goed. Daarnaast houden zij zich bezig met de kweek van mosselen in hangcultuur (3 locaties) en vissen zij op harder en platvis.

Sinds 2016 worden door de Nederlandse Oestervereniging oesters gekweekt in het Veerse Meer. Hiertoe is 20 hectare oesterpercelen aangewezen. De opbrengsten hiervan laten voorslagnog te wensen over.

Bij de Veerse Gatdam is een ondernemer actief die zich bezig houdt met de kweek van tapijtschelpen en venusschelpen. Voor het oogsten van de schelpen wordt gebruik gemaakt van een zogenaamde waterlift. Deze blaast schelpen met een waterstraal schuin op de bodem gericht omhoog. De toplaag van de bodem kaatst richting een trechter omhoog en wordt automatisch in de trechter geblazen. In de trechter treedt venturi werking op waardoor de schelpen die loskomen (en onder water nauwelijks gewicht hebben) op de gazen zeefband terecht komen. In het geactualiseerde schelpdierbeleid van het ministerie LNVN¹¹ wordt de kweek van de Filippijnse Tapijtschelp (een exoot) niet toegestaan. De kweek van de inheemse Geruite Tapijtschelp wordt daarentegen wel toegestaan.

Op het meer is een aanzienlijke hoeveelheid tapijtschelpen aangetroffen. Een bestandsschatting door Wageningen Marine Research wijst uit dat in 2023 6,6 miljoen kilo aanwezig is in het Veerse meer. In het geactualiseerde schelpdierbeleid van het ministerie LNVN¹² wordt de visserij op tapijtschelpen in het Veerse Meer onder voorwaarden toegestaan.

Onze inzet

Wij steunen de beroepsvissers op het Veerse Meer in hun streven de visserij op tapijtschelpen op korte termijn mogelijk te maken. Wij zullen hierover in gesprek gaan met het ministerie LNVN.

Wij steunen de beroepsvissers op het Veerse Meer in hun wens om de sinds 2007 bestaande ontheffing voor MZI/MHC om te laten zetten in een structurele vergunning. Wij zullen hierover in gesprek gaan met het ministerie LNVN.

Oyster Heaven

Verslechterde waterkwaliteit, afnemende biodiversiteit, uitblijven van broedval en uitstervende oesterpopulaties vormen grote problemen voor vissers en kwekers in de Zeeuwse wateren (Veerse Meer, Grevelingenmeer en Oosterschelde). Het terugbrengen van historische oesterriffen is een oplossing die positieve gevolgen heeft voor de biodiversiteit, de waterkwaliteit en het bodemleven op deze plekken, en daardoor ook voor de visserijsectoren die actief zijn in deze gebieden.

Uit de agenda 'Verbinden en versterken Visserij Zuidwest Nederland' komt een duidelijke vraag naar voren voor de uitbreiding van kweekgronden, met name voor de platte oester. Het afnemen van broedval is een probleem. Het aanleggen van een oesterrif en daarmee het toevoegen van een nieuwe populatie oesters in het Veerse Meer, sluit aan bij de noodzaak voor versterkt habitat en een betere leefomgeving voor oesters, en daardoor ook voor de conditie rondom oesterkweekgronden. Daarnaast sluit het creëren van een oesterhabitat aan bij de vraag naar verbeterd habitat voor andere economisch lucratieve soorten, zoals palingen en kreeften.

Oesterrifherstel wordt om meerdere redenen gezien als een effectieve oplossing om natuurherstel te bevorderen en de biodiversiteit te verbeteren (door zowel de wetenschap, klimaatagenda's als overheidsagenda's). Echter, dit is op grote

¹¹ Duurzame eiwitten uit Nederlandse schelpdieren, actualisatie schelpdierbeleid 2023 - 2033

¹² Duurzame eiwitten uit Nederlandse schelpdieren, actualisatie schelpdierbeleid 2023 – 2033

schaal tot dusver niet mogelijk door een gebrek aan inzetbare en betaalbare technieken. Het gebruik van een kleisubstraat is een innovatieve aanpak die nog niet op grote schaal is getest, en zal een manier aantonen om oesterriffen op grote schaal te herstellen, met alle positieve gevolgen van dien.

5.4 De Westerschelde

De Westerschelde en de Eems-Dollard vormen na de realisatie van de Deltawerken de enige twee estuaria in Nederland. De Westerschelde is de zuidelijke tak in het oorspronkelijke mondingsgebied van de rivier de Schelde. Het is de enige zeetak in de Delta waar nu nog sprake is van een estuarium met open verbinding naar zee en een open verbinding naar de rivier de Schelde. Hierdoor is een sterke dynamiek aanwezig en een gradiënt van zoet naar zout. Dit maakt het gebied tot een belangrijk doortrekgebied voor trekvisen zoals de zeeprik, rivierprik en fint. Verder kent de Westerschelde een grote diversiteit aan vis. Zo worden er onder andere soorten als grondels, jonge haring, zandspiering, platvissen (zoals bot en tong), wijting, sprat, harnasmannetje, zeedonderpad, zeebaars, horsmakreel en pollak aangetroffen. Ook garnalen komen in dit kustwater op grote schaal voor. Zo zijn op de Westerschelde 20 tot 30 Nederlandse en Belgische garnalenvissers actief. Daarnaast wordt op zeer beperkte schaal gevist met vaste vistuigen (onder andere op kreeft) en worden in de monding bij Hoofdplaat sinds 2024 mosselen in hangcultuur gekweekt.

PFAS-vervuiling in de Westerschelde is al langere tijd onderwerp van zorg, maar het probleem kreeg brede publieke aandacht rond 2021, toen bleek dat er grote hoeveelheden PFAS in het water aanwezig waren, afkomstig van de 3M-fabriek in Zwijndrecht (België). Mensen die regelmatig vis, garnalen of zelf geraapte schelpdieren eten uit de Westerschelde, kunnen te veel PFAS binnen krijgen. Daarom geldt sinds 2021 een negatief consumptieadvies voor zelf gevangen vis en zelf geraapte schelpdieren uit de Westerschelde. De belangenorganisaties, waaronder de Nederlandse Vissersbond, adviseren hun leden met klem niet meer te vissen op garnalen en vis in de Westerschelde ten oosten van de lijn Vlissingen – Breskens.

De schade die hieruit voor de vissers voortvloeit, proberen de belangenorganisaties via een gerechtelijke procedure te verhalen op 3M, het bedrijf dat wordt beschouwd als verantwoordelijke voor de PFAS-vervuiling.

Inmiddels is het bedrijf gestopt met de productie van PFAS. In het kader van de sanering vinden medio 2025 nog wel in beperkte mate lozingen plaats.

Onze inzet

Gezamenlijk met het ministerie EZ hebben wij een claim ingediend bij 3M om de schade die Zeeuwse bedrijven lijden als gevolg van de PFAS-vervuiling, op het bedrijf te verhalen. De Nederlandse Vissersbond (en de Vereniging van beroepsvissers Oosterschelde, Westerschelde, Voordelta) heeft er voor gekozen een zelfstandig juridisch pad te bewandelen. Dat respecteren wij. Waar wenselijk en mogelijk trekken we samen op om de schade voor Zeeuwse bedrijven (waaronder vissers) te verhalen.

5.5 De Voordelta

De Voordelta ligt voor de Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden en strekt zich uit van de Maasvlakte tot aan de punt van Walcheren. Het is een rivierdelta die zich kenmerkt door een afwisseling van zoet, zout, diep en ondiep water waardoor het een belangrijk leef- en foerageergebied is voor zeehonden, vissen en vogels. De totale oppervlakte van de Voordelta is 83.500 hectare. Als compensatie voor de aanleg van de Tweede Maasvlakte is in 2008 een bodembeschermingsgebied aangewezen. In dit gebied van 24.550 hectare groot, is boomkorvisserij met een motorvermogen >260 pk verboden (zie kader).

De Voordelta is ook van belang voor de visserijsector. De voornaamste vorm van visserij was de boomkorvisserij op platvis, maar dat is de afgelopen jaren sterk afgenomen en in het bodembeschermingsgebied is boomkorvisserij met wekkerkettingen niet meer toegestaan. De garnalenvisserij is naar het noorden verplaatst en vindt nu meer plaats in het bodembeschermingsgebied. In het Brouwershavensche Gat ligt circa 13 hectare aan mosselzaadinvanginstallaties. Schelpdiervisserij vindt vooral plaats op Ensis (mesheften). Nu en dan wordt er op mosselzaad gevestigd en daarnaast vindt er kleinschalige kustvisserij met borden, fuiken, staand want en de zegen plaats).

De visserij in de Voordelta is grotendeels gebonden aan voorwaarden uit het Natura 2000 Beheerplan of aan voorschriften uit een Omgevingswetvergunning. Alleen visserij met korven en fuiken en visserij met staand want en zegen zijn (buiten de rustgebieden) in de huidige vorm zonder verdere voorwaarden toegestaan. Aan de overige vormen van visserij zijn voorwaarden verbonden of geldt een vergunningplicht in het kader van de Omgevingswetvergunning. De voorwaarden waaronder de verschillende visserijactiviteiten zijn toegestaan zijn beschreven in het Natura 2000-Beheerplan Voordelta 2015 – 2021.

Op 17 april 2008 heeft de minister van LNV een vergunning verleend voor de aanleg en aanwezigheid van de Tweede Maasvlakte en de daarvoor benodigde zandwinning op grond van de destijds geldende Natuurbeschermingswet 1998 (hierna: Nbw). Omdat de aanleg van de Tweede Maasvlakte significant negatieve effecten zou hebben op onder andere habitatype H1110 'Permanent overstroomde zandbanken' is een natuurcompensatiepakket met verschillende natuurcompensatiemaatregelen ontwikkeld. In de aan het Havenbedrijf Rotterdam verleende vergunning is in verband hiermee art 23a opgenomen dat de verplichting inhoudt compenserende maatregelen te treffen. Om die reden is op 9 juni 2008 het Toegangsbeperkend Besluit bodembeschermingsgebied Voordelta genomen. Op 25 augustus 2021 hebben 7 natuurorganisaties zich op het standpunt gesteld dat voorschrift 23a uit de Nbw-vergunning zou worden overtreden. Zij hebben het ministerie daarom verzocht om voorschrift 23a te wijzigen dan wel om handhavend op te treden. Bij besluit van 28 februari 2022 heeft de minister van Natuur en Stikstof het wijzigings- c.q. handavingsverzoek van de natuurorganisaties afgewezen. De tegen dit besluit door de natuurorganisaties ingediende beroepen zijn bij uitspraak van 15 november 2022 door de Rechtbank Midden-Nederland deels gegrond verklaard. De Rechtbank Midden-Nederland heeft de minister opgedragen om binnen 16 weken na verzenddatum van de uitspraak een nieuwe beslissing te nemen op het handavingsverzoek. Bij brief van 27 december 2022 heeft het ministerie haar voornemen kenbaar gemaakt binnen zes maanden het vigerende Toegangsbeperkend Besluit aan te passen zodat garnalen-, ensis- en spiculavisserij in het betreffende gebied niet zullen zijn toegestaan. Bij besluit van 5 april 2023 heeft het ministerie LNV een handavingsverzoek van Natuurmonumenten e.a. toegewezen, door middel van een bestuursdwangaanwijzing aan het

Havenbedrijf Rotterdam. Hierin wordt gesteld dat “de minister binnen zes maanden het huidige Toegangsbeperkend Besluit Voordelta van 9 juni 2008 zal aanpassen zodat bodemberoerende visserij, waaronder in ieder geval mosselzaad-, garnalen- ensis- en spisulavisserij in voornoemd gebied niet meer zal zijn toegestaan”. In dat besluit staat verder dat “dit besluit een voorlopig karakter heeft en alle betrokken partijen worden opgeroepen te blijven werken aan een alternatieve compensatie, hetgeen zal resulteren in aanpassing van artikel 23a.” Medio 2025 is het overleg tussen partijen nog altijd gaande met een onzekere uitkomst.

Wetenschappelijk is niet aangetoond dat de mosselzaad- garnalen, ensis- en spisulavisserij hebben geleid tot een afname van kwaliteit van het gebied¹³ en daarmee tot een meetbare verslechtering van de staat van instandhouding van de Voordelta. Echter, de compensatie-opgave is volgens de vergunningvoorwaarde nodig om een kwaliteitsverbetering van 10% te bewerkstelligen. De aanname van het ministerie LNV is dat uitsluiting van alle bodemberoerende visserij in dit gebied zal zorgen voor een toename van bodemdieren die gevoelig zijn voor bodemberoering, een natuurlijker leeftijdsopbouw van de bodemfaunagemeenschap en kansen voor schelpdierriffen en andere biogene riffen. Of de kwaliteitsverbetering de noodzakelijke 10% zal bedragen valt overigens niet te voorspellen en zal ook achteraf niet meetbaar zijn; er wordt namelijk geen monitoringsverplichting opgelegd om te toetsen of een 10% kwaliteitsverbetering wordt behaald ‘omdat dit in een dynamisch gebied als de Voordelta zeer moeilijk wetenschappelijk vast te stellen zal zijn’.

Onze inzet

Wij hebben een zienswijze uitgebracht op het ontwerpbesluit van het ministerie LNV van 13 juli 2023 tot wijziging van het Toegangsbeperkend Besluit bodembeschermingsgebied Voordelta van 9 juni 2008, in die zin dat het gebied gesloten wordt voor alle vormen van bodemberoerende visserij. In deze zienswijze hebben we ervoor gepleit de negatieve gevolgen voor de visserijsector zo beperkt mogelijk te houden en de voorgenomen sluiting (per 5 oktober 2023) uit te stellen. Tevens hebben we er op aangedrongen de maatregel een tijdelijk karakter te geven, totdat uit metingen blijkt dat de maatregel daadwerkelijk effect heeft. Wij zullen de visserijbelangen in het kader van de Natuur Compensatie Voordelta blijven behartigen.

¹³ <https://edepot.wur.nl/547410>

6. Schaal- en schelpdierhandel en-verwerking

Productie en markt

Zeeland vormt het belangrijkste centrum voor de schaal- en schelpdierversverking en -handel in Noordwest Europa. 13 Zeeuwse bedrijven zijn hierin actief. De gezamenlijke omzet van deze bedrijven bedraagt circa € 350 miljoen per jaar. De werkgelegenheid van de sector is sterk seizoenafhankelijk en bedraagt inclusief aanleversector, logistiek en flexibele schil naar schatting 2.000 fte. De bedrijven zijn 'verticaal geïntegreerd', wat wil zeggen dat ze ook allen eigen productie (kweek of vangst) hebben. De ketenintegratie zal de komende jaren doorzetten. Circa 75% van de mosselkwekers heeft zich nu reeds verbonden aan een verwerkingsbedrijf. De verwachting is dat dit percentage in de nabije toekomst zal toenemen.

De bedrijven richten zich op verruiming van de grondstoffenvoorziening, kwaliteit van product en productie en marktverruiming.

De verruiming van de **grondstoffenvoorziening** moet leiden tot een robuuste sector en jaarrond verwerven van een vaste plaats in het schap bij de retail en op het menu in de horeca. Hiertoe wordt ingezet op jaarrond levering van de producten (door import en nieuwe productiegebieden) en verbreding van het assortiment. Zo zijn reeds meerdere bedrijven actief in de handel in garnalen, vis en zeewier.

Een aanzienlijk deel van de grondstoffen wordt geïmporteerd. 3 schelpdierbedrijven hebben eigen kweekfaciliteiten in Duitsland en 2 in Ierland. Denemarken, Zweden, Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk en de Shetland eilanden vormen voor de Zeeuwse schelpdiersector mogelijk interessante nieuwe productiegebieden. De groei van de buitenlandse productie en import zet door. Dit biedt de verwerkingsbedrijven de borging voor een jaarrond voorziening van grondstoffen, hetgeen essentieel is voor het behouden van de marktpositie (met name bij horeca en retail). De import van schaal- en schelpdieren is aan strenge voorwaarden gebonden. De Provincie Zeeland is ten aanzien van de natuurwetgeving het bevoegd gezag. De Verordening Proceswater en Tarra vormt het wettelijk instrumentarium (zie hoofdstuk 9.3).

Ondanks de flinke kweek in het buitenland is kweek in de Zeeuwse en Nederlandse wateren essentieel vanwege kwaliteit en logistiek. Daarom wordt gezocht naar extra kweekruimte in met name de kustzone (zie hoofdstuk 4.3.3.2) en binnen de kering, deels op bodemkweekpercelen. Het Rijksbeleid biedt daarvoor thans (te) weinig mogelijkheden. Voor off-shore kweek wordt door het Rijk verwezen naar de windparken. Om verschillende redenen (kweektechnisch, logistiek, wettelijk niet bereikbaar voor de huidige schepen en daarmee kostprijs) is dit voor de huidige mosselsector niet haalbaar. Bovendien is voedsel niet als nationaal belang gedefinieerd in het beleid voor de Noordzee waardoor dit belang het onderspit delft ten opzichte van andere belangen (energie, zandwinning) waarbij dit wel het geval is. Voor het Zeeuwse viscluster is daarom existentieel dat voedsel als nationaal belang wordt gedefinieerd.

Kwaliteit vormt een basisvoorwaarde voor de Zeeuwse schelpdierkweek en -handel. Schaal- en schelpdieren worden in de natuur gekweekt en zijn daarmee kwetsbaar voor verontreiniging van de omgeving, het water. Daarnaast worden ze als levend product verwerkt en naar de consument gebracht. Kwaliteitsbewaking van het water en van het product is om de voedselveiligheid te borgen. Er wordt dan ook planmatig en intensief gemonitord op virussen, toxines en chemische verontreiniging, zowel door de overheid (NVWA), de bedrijven individueel als de sector als collectief, op het inkomende en uitgaande product alsook van het kweekwater.

Potentiële nieuwe bedreigingen worden proactief onderzocht en zo nodig aangepakt. Intensieve kennisvergaring en -deling binnen de sector en met kwaliteitsinstanties borgt dit. Binnen de stichting Kwaliteit Schelpdieren (SKS) overleggen vertegenwoordigers van de schelpdiersector periodiek over kwaliteitsaangelegenheden. Ook voert het bedrijfsleven regelmatig overleg met de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA).

Marktverruiming is het derde speerpunt voor de schelpdierhandel. De consumptie van vis daalt en jongere generaties vinden het lastig te bereiden. Er is sprake van vergrijzing van de consument. Dat geldt ook voor de consumptie van schaal- en schelpdieren. Slechts 33% van de consumenten is jonger dan 40 jaar, terwijl meer dan 50% van de mosselen wordt gekocht door gepensioneerden. Het is daarom van doorslaggevend belang de inspanningen op het gebied van promotie de komende jaren versterkt door te zetten. Bij het aanspreken van de jongere consument wordt de nadruk gelegd op het gezond en duurzaam aspect van mariene eiwitten en de eenvoudige bereiding. Eén van de initiatieven die hiertoe genomen zijn, is het aanbieden van kooklessen op de koks- en hotelopleidingen van de Regionale Opleidings Centra (ROC's). Hiermee is in 2024 gestart. Het doel hiervan is tweërlei:

1. Toekomstig horecapersoneel kennis laten maken met schelpdieren zodat schelpdieren meer op de menukaart worden gezet en gehouden;
2. Jongeren kennis laten maken met schelpdieren voor eigen gebruik.

Overwogen wordt het project in de komende jaren uit te breiden met een kookwedstrijd tussen de ROC's in Nederland, een interactieve website en de structurele inzet van social media.

Import mosselen versus binnenlandse productie

Datajaar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Einde gebroken boekjaar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Import (in kilo)	23.028.848	21.594.819	14.912.724	18.952.230	38.037.408	32.008.130	37.644.156	40.215.854	20.967.105	25.274.007	21.497.248	19.312.205
Productie NL-gevlagde mosselkotters (in kilo)	40.887.900	36.145.400	56.840.800	54.596.300	52.653.100	43.886.000	49.287.200	33.155.600	31.454.000	33.384.000	28.158.900	32.528.600
	63.916.748	57.740.219	71.753.524	73.548.530	90.690.508	75.894.130	86.931.356	73.371.454	52.421.105	58.658.007	49.656.148	51.840.805
Datajaar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Einde gebroken boekjaar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Import (in euro)	€ 25.665.387	€ 31.675.171	€ 23.738.595	€ 24.244.691	€ 52.770.428	€ 51.301.714	€ 57.896.939	€ 72.884.132	€ 42.482.457	€ 51.095.063	€ 31.904.170	€ 32.051.425
Productie NL-gevlagde mosselkotters (in euro)	€ 69.420.705	€ 72.279.245	€ 62.524.056	€ 57.144.267	€ 43.861.797	€ 47.766.447	€ 53.868.871	€ 42.297.525	€ 45.275.198	€ 65.932.968	€ 50.584.719	€ 53.934.858
	€ 95.086.092	€ 103.954.416	€ 86.262.651	€ 81.388.958	€ 96.632.225	€ 99.068.161	€ 111.765.810	€ 115.181.657	€ 87.757.655	€ 117.028.031	€ 82.488.889	€ 85.986.283
Datajaar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Einde gebroken boekjaar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Import (in euro/kilo)	€ 1,11	€ 1,47	€ 1,59	€ 1,28	€ 1,39	€ 1,60	€ 1,54	€ 1,81	€ 2,03	€ 2,02	€ 1,48	€ 1,66
Productie NL-gevlagde mosselkotters (in euro/kilo)	€ 1,70	€ 2,00	€ 1,10	€ 1,05	€ 0,83	€ 1,09	€ 1,09	€ 1,28	€ 1,44	€ 1,97	€ 1,80	€ 1,66
	€ 1,49	€ 1,80	€ 1,20	€ 1,11	€ 1,07	€ 1,31	€ 1,29	€ 1,57	€ 1,67	€ 2,00	€ 1,66	€ 1,66
Bron import is Eurostat												
Bron productie NL-gevlagde productie is Wageningen Social Economic Research (Visserij in Cijfers/Agrimatie)												

Duurzaamheid

Duurzaamheid van product en productie loopt als een rode draad door de bedrijfsvoering. Voor wat betreft het kweekproces van schaal- en schelpdieren wordt hierbij verwezen naar hoofdstuk 4.3.3. Op locaties voor schelpdierkweek is sprake van een rijke biodiversiteit. De kweek zorgt voor zuivering van het water. Bovendien is sprake van hoogwaardig voedsel dat alle essentiële eiwitten en omega 3 bevat en met een zeer lage ecologische voetafdruk geproduceerd wordt. Hoewel de schepen weinig mobiliteit vergen en daardoor relatief weinig fossiele energie vragen is dit toch nog de belangrijkste bron voor CO₂ uitstoot bij de kweek van schelpdieren. Verduurzaming van de aandrijving van de schelpdierkotters vormt een gezamenlijk actie van overheid en sector (zie kader hoofdstuk 4.3.3).

Onze inzet

Als lid van de Taskforce Mosselkweek Voordelta zetten wij samen met het bedrijfsleven, de natuurorganisaties en mede-overheden in op de mogelijkheden om mosselen in hangcultuur te kweken buiten de kustlijn in de Voordelta of op de Noordzee. Het definiëren van voedsel(productie) als nationaal belang is een belangrijke voorwaarde, mede in de ruimte-discussie voor de Noordzee. Hiervoor zullen wij ons inzetten.

Een groter aandeel schaal- en schelpdieren in het dieet draagt bij aan verduurzaming en zekerstelling van onze voedselvoorziening. Onze provincie heeft daarmee perspectiefvolle elementen van het toekomstig dieet. Het vergroten van de markt voor schelpdieren achten wij van essentieel belang. Kansrijke sectorinitiatieven op dit gebied zullen wij met een positieve grondhouding benaderen. Met name voedselonderwijs op basis- of voortgezet (beroeps-)onderwijs zien wij als een goede, toekomstgerichte mogelijkheid hiervoor.

Initiatieven om de afzet van mosselen en oesters te vergroten zullen wij ondersteunen. Zo combineren wij sinds enkele jaren de Zeeuwse zomerontmoeting met politici en beleidsmakers in den Haag met de opening van het mosselseizoen. Ook steunen wij financieel het jaarlijkse evenement Yerseke at Sea dat zich richt op promotie van mosselen en oesters.

We bevorderen actief dat mosselen in algemene promotiecampagnes door of namens de Provincie worden meegenomen.

De introductie van invasieve exoten, bacteriën of schimmels levert een potentieel gevaar op voor de visserij en schelpdierkweek in de Deltawateren. Het voorkomen hiervan is voor ons van essentieel belang. Onze regelgeving, met name de beleidsregels inzake lozing van proceswater en storten van tarra in de Oosterschelde dient dat te voorkomen. Uiterlijk in 2026 zullen wij deze beleidsregels evalueren en actualiseren.

Waar wenselijk en mogelijk leveren wij een bijdrage aan het oplossen van de personele problemen waar de schelpdierversnijdende industrie mee te kampen heeft. Initiatieven tot robotisering en het gebruik van AI zullen wij (onder andere via de netwerkorganisatie Food Delta Zeeland waarin wij participeren) ondersteunen. Ook de zorg voor voldoende huisvesting van personeel heeft onze aandacht.

Waar wenselijk en mogelijk zullen we de kansen voor het creëren van toegevoegde waarde bij de doorontwikkeling van Zeeuwse bedrijven in de toelevering, verwerking en logistiek ondersteunen. Dat gaat breder dan de schelpdiersector en zal bijdragen aan het behoud van de primaire sector, ook met 'nieuwe' vissoorten. Hierbij gaat het onder meer om het doorontwikkelen en verwerken van seafood en ander voedsel naar de wens van de consument,

het benutten van de huidige logistieke lijnen voor seafood, alsook het verleggen van (vis)importstromen naar Zeeuwse havens.

7. Rapen van schelpdieren

7.1 Recreatief

Het recreatief rapen van schelpdieren is een Zeeuwse traditie. Op de slikken worden voornamelijk mosselen, kokkels en tapijtschelpen geraapt. Daarnaast worden langs een groot deel van de kustlijn alikruiken en oesters geraapt. Het rapen van de schelpdieren gebeurt in de praktijk voornamelijk in de Oosterschelde en dan met name op het slik bij Bruinisse, het Slaak, nabij Kats en Zierikzee, de Oesterdam, de Philipsdam en de Grevelingendam. In de Westerschelde worden er kokkels geraapt bij Hoofdplaat. In de andere wateren is het rapen van schelpdieren een kleinere activiteit.

In 2016 is het recreatief rapen van schelpdieren in een aantal Deltawateren opgenomen in de beheerplannen. Daarom is het niet nodig een vergunning aan te vragen voor het rapen in de Oosterschelde, het Veerse Meer en de Westerschelde & Saeftinghe. In en rond deze wateren mag onder voorwaarden in de openbaar toegankelijke gebieden maximaal 10 kg per persoon per dag geraapt worden voor eigen gebruik. In de Beheerplannen voor de Voordelta, het Grevelingenmeer en het Zwin is dit niet geregeld. De reden daarvoor is waarschijnlijk dat in deze wateren het rapen van schelpdieren een ondergeschikte activiteit is.

De laatste jaren worden de negatieve kanten van het recreatief rapen van schelpdieren steeds duidelijker. Waar het vergunningvrij toestaan van deze activiteit oorspronkelijk bedoeld was om bewoners van de kustregio de mogelijkheid te bieden een maaltje schelpdieren te verzamelen voor eigen gebruik, zien we inmiddels groepen uit binnen- en buitenland die in georganiseerd verband onze regio bezoeken met vaak als enige doel het rapen van schelpdieren. Dit brengt een aantal ongewenste effecten met zich mee (verstoring van vogels, betreding van gesloten gebieden, meer dan de toegestane hoeveelheid rapen, kans op illegale handel en concurrentie met bestaande schelpdierhandel).

Omdat het recreatief rapen van schelpdieren geregeld is in de Beheerplannen die door Rijkswaterstaat zijn opgesteld, is dit ook de plaats waar eventuele aanpassingen plaats dienen te vinden. Actualisatie van de Beheerplannen is voorzien uiterlijk in 2028.

Onder rapen wordt verstaan het vergaren, niet zijnde het vissen met enig vistuig geschikt voor het vangen van schelpdieren (Uitvoeringsregeling Visserij, art. 1, lid g)

7.2 Beroepsmatig

In het verleden is door verschillende partijen belangstelling getoond voor het beroepsmatig rapen van oesters in de Oosterschelde. In de periode 2012-2014 is daarom onderzocht of de haalbaarheid hiervan aan de hand van een praktijkproef kon worden vastgesteld. Door het provinciaal bestuur is er destijds voor gekozen samen met de Nederlandse Oestervereniging de mogelijkheden te onderzoeken. Dit vanwege de kennis en expertise die (de leden van) de NOV (hebben) heeft ten aanzien van de visserij, kweek, verwerking en handel van oesters. Daarnaast werd als belangrijk voordeel gezien dat de NOV als coördinerend orgaan naar haar achterban zou kunnen fungeren.

Het beroepsmatig rapen van oesters (dus meer dan de 10 kg. per persoon per dag die is toegestaan voor recreatief rapen) is niet in de Beheerplannen opgenomen en derhalve vergunningplichtig in het kader van de Omgevingswet (v.h. Wet Natuurbescherming). In 2017 zijn door ons College pilot-vergunningen verleend voor het beroepsmatig, handmatig rapen van oesters in Natura 2000-gebied Oosterschelde. De pilotvergunningen die een looptijd van 3 jaar kenden, zijn inmiddels meerdere malen verlengd. Op dit moment zijn 16 pilot-vergunningen verleend voor het handmatig, beroepsmatig rapen van Japanse oesters in Natura 2000-gebied Oosterschelde. Hiervan wordt met wisselende intensiteit gebruik gemaakt.

Onze inzet

Het recreatief rapen van schelpdieren brengt zowel positieve als negatieve effecten met zich mee. Enerzijds biedt dit de mogelijkheid voor kustbewoners om een maaltje schelpdieren voor eigen gebruik te verzamelen, anderzijds leidt dit tot grootschalige, ongewenste neveneffecten in de vorm van groepsreizen die met dit doel georganiseerd worden. Omdat ons College niet bevoegd is om de Beheerplannen vast te stellen en deze activiteit niet onder de vergunningplicht valt, zijn wij niet in de positie zelf beleidswijzigingen door te voeren. Wij zullen in het traject van actualisatie van de Beheerplannen nadrukkelijk pleiten voor bijstelling van het huidige beleid. Onze inzet hierbij zal zijn de toegestane hoeveelheid van 10 kg. per persoon per dag aanzienlijk omlaag bij te stellen.

Daarnaast zullen wij bij de RUD Zeeland ervoor pleiten op korte termijn het toezicht en handhaving op het rapen van schelpdieren te intensiveren (zie ook hoofdstuk 9.4).

De pilotvergunningen voor het beroepsmatig rapen van oesters zullen wij verlengen tot 1 januari 2028 voor de bedrijven die daarvoor in aanmerking komen.

8. Beleid en regelgeving

Het visserijbeleid wordt vooral op Europees niveau bepaald en is vastgelegd in de Verordening (EU) nr. 1380/2014) van de Raad inzake de instandhouding en de duurzame exploitatie van de visserijhulpbronnen in het kader van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid. Die verordening regelt niet de visserij op garnalen en schelpdieren.

8.1 Beleid, ambities en doelstellingen

Visserijbeleid is regelmatig onderwerp van een politiek en maatschappelijke debat. De beroepsvisserij heeft immers een grote economische waarde en dat geldt zeker voor een waterrijke provincie als Zeeland. Tegelijkertijd vindt de visserij voor het overgrote deel plaats in Natura 2000-gebieden. Met grote regelmaat verschijnen er dan ook berichten in de media over zaken als visbestanden, verduurzaming van de visserij en de (vermeende) effecten van visserij op natuurgebieden. Maar ook de rol die vis, schaal- en schelpdieren kunnen spelen in de voorgestane eiwittransitie wordt meer en meer voor het voetlicht gebracht. Om al deze belangen, ambities en doelstellingen tot hun recht te laten komen, zijn op nationaal en internationaal niveau tal van wetten, verordeningen en verdragen vastgesteld. Onderstaand een overzicht van de belangrijkste wet- en regelgeving waar de visserijsector mee te maken heeft.

8.2 Wet- en regelgeving

Er zijn verschillende verdragen en wetten die betrekking hebben op vis en visserij, zowel nationale als internationale. Zo zijn er de internationale verdragen van Bern en Bonn waarbij soorten een beschermde status hebben. Deze status is in de Nederlandse Omgevingswet en in de Europese Habitatrichtlijn opgenomen. De Habitatrichtlijn heeft daarnaast nog weer andere doelsoorten opgenomen en heeft instandhoudingsdoelen voor soorten in de verschillende Natura 2000 deelgebieden bepaald. Het Europese Gemeenschappelijk Visserijbeleid en de Visserijwet bepalen hoe, wanneer en op welke soorten mag worden gevestigd. De Kaderrichtlijn water (KRW) stelt doelen waaraan het oppervlaktewater moet voldoen. Naast fysische en chemische waterkwaliteit gaat het ook om de ecologische kwaliteit van soortgroepen waaronder vissen. De Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) verplicht elke Europese lidstaat tot het vaststellen van een strategie die gericht is op bescherming, behoud en herstel van het mariene milieu. In de hoofdstuk wordt een beknopt overzicht gegeven van de voornaamste regelgeving met betrekking tot visserij in Nederland.

8.2.1 Gemeenschappelijk Visserijbeleid

Zowel het Europese Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) als de nationale Visserijwet stellen regels die bij moeten dragen aan een gezond bestandsbeheer. De belangen van het totale ecosysteem én de visserijsector worden daarbij in ogenschouw genomen. Op de Noordzee gelden Europese visserijregels, in de kust- en binnenwateren is nationale wetgeving van belang.

Het Gemeenschappelijk Visserijbeleid dateert uit 1983 en wordt iedere tien jaar herzien. Een economisch rendabele, ecologisch verantwoorde en sociaal duurzame visserij vormt het doel van het GVB. Maximaal toegestane vangsthoeveelheden, minimale maaswijdten, gesloten gebieden en het zeedagenregime vormen sleutelbegrippen van het GVB. De zoektocht naar selectievere vismethoden waarbij de onderwaternatuur zo veel mogelijk wordt ontzien, wordt door de Europese Unie gestimuleerd.

8.2.2 Visserijwet

Op nationaal niveau is het de uit 1963 daterende Visserijwet en de daarop gebaseerde Uitvoeringsregeling Visserij die regels stellen ten aanzien van visserijactiviteiten in het zeegebied, de visserijzone, de kustwateren en de binnenwateren. Tot de laatste categorie behoren o.a. het Veerse Meer, de Grevelingen en het Volkerak-Zoommeer. De Ooster- en Westerschelde worden door de Visserijwet tot de kustwateren gerekend. De Visserijwet 1963 heeft tot doel om efficiënte bevissing te bevorderen, waarbij onder meer rekening wordt gehouden met de belangen van de natuur. Zo biedt deze wet de basis om regels te stellen die strekken tot de instandhouding of uitbreiding van visvoorraden. Ook kunnen regels worden gesteld ter voorkoming van de verspreiding van ziekten onder vissen.

Met betrekking tot het vangen van vis zijn er twee belangrijke regels: de minimummaten en de gesloten tijden. Er zijn 19 soorten die een minimummaat hebben. Zo moet een schol 27 cm lang zijn om te mogen meenemen na vangst. Er zijn 18 vissen die een gesloten tijd hebben. Als je binnen de gesloten tijd toch een dergelijke soort vangt, moet je die direct in het water terug zetten. Dit geldt zowel voor de beroeps- als sportvisserij.

8.2.3 EU-Aalverordening en het Nederlandse Aalbeheerplan

In 2007 werd de EU-Aalverordening gelanceerd. Dit om de noodlijdende palingstand te beschermen. Alle EU-lidstaten dienen het aalherstel op te pakken. Een doelstelling is dat 40% van de biomassa van de schieraalpopulatie naar zee kan trekken en terug kan keren naar het voortplantingsgebied in de Sargassozee. In 2009 werd het Nederlandse Aalbeheerplan van kracht. Daarin is een streefomvang van het aalbestand in Nederland van 10.400 ton vastgesteld. Er zijn verschillende maatregelen genomen. Zoals het uitzetten van duurzaam op zee gevangen glasaal in binnenwater en het oplossen van migratieknelpunten bij sluizen, gemalen en andere kunstwerken. Er is een gesloten tijd voor de beroepsmatige aalvisserij ingesteld en Sportvisserij Nederland is in 2009 overgegaan op een terugzetplicht voor het binnenwater. In het kust- en zeewater is een meeneemverbod voor sportvissers ingesteld door de overheid. In Nederland worden zowel streefomvang van het palingbestand en de 40% doelstelling van naar zee trekkende schieralen nog niet gehaald.

8.2.4 Omgevingswet

Met het inwerking treden van de Omgevingswet per 1 januari 2024 is de Wet Natuurbescherming vervallen. De Omgevingswet stelt regels voor de bescherming van aangewezen diersoorten en specifieke gebieden. Deze beschermde natuurgebieden vormen een Europees netwerk: het Natura 2000-netwerk. Dit netwerk vormt de hoeksteen van het EU-beleid tot behoud en herstel van de biodiversiteit. Nederland heeft 162 natuurgebieden aangewezen als Natura 2000-gebied. 16 daarvan liggen in Zeeland. Zo vallen alle Deltawateren onder het Natura 2000-regime. In Zeeland zijn voor vijf vissoorten instandhoudingsdoelen geformuleerd: de Kleine modderkruiper, Fint, Elft, Zeeprik en Rivierprik. Daarnaast is in het kader van de Natura 2000-regelgeving voor tientallen vogelsoorten een zogenaamde behoud- of herstelopgave geformuleerd. Dit heeft met name voor de schelpdiervisserij en-kweek in de kustwateren gevolgen. De doelstellingen voor de aangewezen Natura 2000-gebieden zijn geformuleerd in de verschillende Beheerplannen. Hierin is tevens beschreven welke activiteiten wel en welke niet zijn toegestaan in het gebied, en onder welke voorwaarden. De Beheerplannen voor de Deltawateren zijn opgesteld door Rijkswaterstaat. Zij kennen een looptijd van 6 jaar. De Provincie Zeeland is mede-bevoegd gezag en is nauw betrokken bij het opstellen van de Beheerplannen. Momenteel worden de Beheerplannen voor de Deltawateren geactualiseerd. Uiterlijk in 2028 dienen de Beheerplannen

in werking te treden. Ook is de Provincie Zeeland vergunningverlenend orgaan voor een aantal activiteiten in het kader van de Natura 2000-regelgeving. Met betrekking tot de visserijsector zijn dat alle activiteiten die niet tot de mechanische schaal- en schelpdiercultuur behoren. Onder andere het rapen van schelpdieren en de handmatige kokkelvisserij behoren hiertoe.

8.2.5 Natuurherstelverordening

De Europese Natuurherstelverordening (NHV) is een Europese wet die tot doel heeft om de biodiversiteit en ecosystemen in Europa te herstellen en te beschermen. De NHV is op 18 augustus 2024 officieel in werking getreden. Het is een bindende wet die lidstaten verplicht om maatregelen te nemen om de achteruitgang van ecosystemen te stoppen en aangetaste ecosystemen te herstellen. Vanwege de uitvoerbaarheid en economische impact heeft Nederland gemotiveerd verzet aangetekend tegen de verordening.

De verordening legt concrete doelen en verplichtingen vast, zoals het herstellen van een bepaald percentage van de ecosystemen tegen een bepaalde datum. Zo moeten lidstaten tegen 2030 ten minste 20% van de land- en zeegebieden van de EU herstellen, en tegen 2050 alle aangetaste ecosystemen.

De NHV is een onderdeel van de Europese Green Deal en de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030. De verordening vult bestaande natuurwetgeving aan, zoals de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn.

Er is nog onduidelijkheid over de precieze invulling en impact van de NHV op de Nederlandse visserijsector. Verdere beperkingen vallen op voorhand niet uit te sluiten door de implementatie van deze Europese wet.

Nederland moet uiterlijk op 1 september 2026 een nationaal herstelplan indienen, waarin de concrete maatregelen en doelstellingen voor het herstel van de Nederlandse natuur worden beschreven. Op 20 juni 2024 heeft de Tweede Kamer ingestemd met een motie die het kabinet oproept om bij het opstellen van het herstelplan geen striktere regels in te voeren dan de NHV voorschrijft en vooral rekening te houden met de lastendruk voor burgers en ondernemers¹⁴.

8.2.6 Kaderrichtlijn water

De Kaderrichtlijn Water (KRW) beoogt onder meer de bescherming en verbetering van aquatische ecosystemen. Het doel is om voor alle wateren een “Goede toestand” te bereiken, waarbij zowel chemie als ecologie wordt meegewogen. De maatregelen dienen uiterlijk 2027 uitgevoerd te zijn. Deze richtlijn gaat uit van Stroomgebieden. Vrijwel geheel Zeeland (ook de zoute wateren) behoort tot het Stroomgebied Schelde (uitgezonderd de Krammer-Volkerak, die tot het Stroomgebied Maas behoort). Per gebied zijn Stroomgebiedbeheerplannen en Maatregelenprogramma’s opgesteld. Er worden 25 verschillende watertypen onderscheiden. Per type zijn er doelstellingen voor chemie en ecologie (waaronder ook vissen) vastgesteld. Bij chemie zijn microplastics, bestrijdingsmiddelen en medicijnresten nog een belangrijk punt van aandacht. Er is nog een flinke kennislacune. Er komen steeds nieuwe stoffen bij, verschillende stoffen versterken elkaars toxiciteit en het effect op vissen is veelal onbekend. In het “Stroomgebiedbeheerplan Schelde 2016-2021” wordt een beeld gegeven van de beoordeling van afzonderlijke biologische kwaliteitselementen. Voor het onderdeel “vis” worden alleen het Kanaal van Gent naar Terneuzen en Schelde Rijnkanaal als Goed beoordeeld. De Grevelingen, Veerse Meer en het Markiezaatsmeer worden als Matig beoordeeld. De Westerschelde als

¹⁴ Kamerstuk 21501-32 nr. 1657, motie Van Campen

Ontoereikend. Voor de Westerschelde zijn spiering, fint, haring, bot, slakdolf en pos als te monitoren doelsoorten opgenomen.

In Zeeland heeft het Waterschap Scheldestromen het Waterbeheerplan 2016-2021 vastgesteld. Daarin staat bijvoorbeeld als doel dat er 68 kilometer aan natuurvriendelijke oevers moet worden aangelegd, zoveel mogelijk water een natuurlijk peil moet krijgen en dat in deze periode 13 vispassages worden aangelegd.

8.2.7 Kaderrichtlijn Marine strategie

De Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) is er sinds 2008 en heeft als doel het beschermen en herstellen van de Europese zeeën en oceanen en duurzaam gebruik te bevorderen. De KRM verplicht elke Europese lidstaat tot het vaststellen van een mariene strategie. Dit moet gericht zijn op bescherming, behoud en herstel van het mariene milieu waarbij een duurzaam gebruik van de Noordzee wordt gegarandeerd. De lidstaten moeten de nodige maatregelen treffen om in hun mariene wateren deze ambitie te bereiken. Zij moeten daarbij met elkaar samenwerken. Nederland heeft de doorwerking van de richtlijn in 2010 opgenomen in het Waterbesluit onder de Waterwet.

Er zijn 11 hoofddoelen geformuleerd, zoals: het behoud van de biodiversiteit, beperking exoten zodanig dat deze de ecologie niet negatief beïnvloeden, populaties van alle commercieel geëxploiteerde soorten vissen blijven binnen veilige biologische grenzen, de door de mens teweeggebrachte eutrofiëring is tot een minimum beperkt, benthische ecosystemen mogen niet onevenredig worden aangetast, concentraties van vervuilende stoffen zijn zodanig dat geen verontreinigingseffecten optreden, vervuilende stoffen in vis voor menselijke consumptie overschrijden niet de grenzen die in relevante normen zijn vastgesteld, de hoeveelheden zwerfvuil op zee veroorzaken geen schade aan het kust- en mariene milieu en onderwatergeluid is op een niveau dat het mariene milieu geen schade berokkent.

8.2.8 Beneluxbeschikking vismigratie

Het doel van de Benelux-beschikking is het herstellen van de vrije vismigratie in de ecologisch belangrijke waterlopen in de Benelux. De in 2009 vastgestelde beschikking richt zich op Europees beschermde soorten, grensoverschrijdende projecten, het aanleggen van voor vissen passeerbare constructies en het wegnemen van hindernissen als gevolg van infrastructuurwerken. Veel van deze zaken zijn opgenomen in de Kaderrichtlijn water (zie hieronder).

8.2.9 Bonn-conventie

De Bonn-conventie (Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals) is een verdrag dat op initiatief van de Verenigde Naties in 1979 in Bonn werd gesloten. Het doel is het behoud van (met name bedreigde) trekkende diersoorten. In Zeeland is alleen de Europese steur door dit verdrag beschermd.

8.2.10 Bern-conventie

De Bern-conventie (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats) is een verdrag van de Raad van Europa dat in 1979 in Bern werd gesloten. Het doel is het behoud

van (met name bedreigde) wilde dier- en plantensoorten. Het verdrag is verwerkt in de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn, en in de Wet natuurbescherming. De in Zeeland voorkomende bittervoorn, brakwatergrondel, dikkopje, elft, Europese meerval, fint, Noorzee houting, kleine modderkruiper, marmmergrondel, rivierprik, vetje, zalm en zee-prik zijn door Bern (appendix) 3 beschermd, Europese steur door Bern (appendix) 2.

8.2.11 Nederlandse Rode Lijst

Op de Rode Lijst staat hoe het met de soorten gaat. Voor de soorten waarmee het niet goed gaat zijn er de volgende categorieën: Verdwenen, Ernstig bedreigd, Bedreigd, Kwetsbaar en Gevoelig. Het is niet zo dat alleen het gegeven dat een soort op de Rode Lijst staat, maakt dat maatregelen ter verbetering van de situatie verplicht zijn. Wel wordt gehoopt dat overheden en terrein behorende organisaties bij hun beleid en beheer rekening houden met deze soorten. voorkwamen.

Onze inzet

Wij zullen geen ‘kop’ op de bestaande regelgeving ten aanzien van visserij zetten, tenzij we daar zwaarwegende redenen voor hebben.

Onze visserij verdient een gelijk speelveld ten opzichte van de visserij in andere regio's of landen. In voorkomende gevallen zullen wij bij het Rijk of de Europese instellingen hiervoor pleiten.

De visserijsector is belangrijk voor ons College. Bij de lopende evaluatie en de komende actualisatie van de Beheerplannen Natura 2000 zullen wij de belangen van de (Zeeuwse) visserijsector nadrukkelijk meewegen. Hierbij streven wij naar zoveel mogelijk ruimte voor continuering van huidig gebruik.

8.3 Exotenbeleid

Planten en dieren die van oorsprong niet in Nederland of Europa voorkomen maar door menselijk toedoen hier terecht gekomen zijn¹⁵, kunnen zich ontwikkelen tot invasieve soorten. Dergelijke exoten vormen een bedreiging voor zowel de biodiversiteit als de aanverwante ecosystemen. Ook in de Zeeuwse wateren wordt een toenemende aanwezigheid van exoten waargenomen. Te denken valt aan de Amerikaanse rivierkreeft en Chinese wolhandkrab die in zoetwater leven of de Zonnebaars en Blauwband.

Exoten kunnen een schadelijk effect hebben op de Zeeuwse biodiversiteit. Zo kunnen deze exoten een bedreiging vormen voor de inheemse soorten. Het is daarom van belang dat de Provincie Zeeland maatregelen treft om het behoud van de regionale biodiversiteit te waarborgen. Biodiversiteit verwijst naar de verscheidenheid aan alle levende organismen. Het voornaamste doel van deze bescherming is het veiligstellen van inheemse soorten.

Europees en landelijk beleid

Middels de Europese verordening 1143/2014 wordt getracht de biodiversiteit te beschermen door de introductie, verspreiding en impact van invasieve exoten in Europa te beperken. Lidstaten waaronder Nederland moeten deze soorten beheersen (het niet verder laten verspreiden bij aanwezigheid), bestrijden of uitroeien. De Europese Unie heeft in 2016 de Unielijst invasieve exoten opgesteld. Op deze lijst staan planten en dieren, waaronder vissen, schaal- en schelpdieren, die een gevaar voor de inheemse flora en fauna kunnen betekenen en derhalve bestreden dienen te worden. Dit is een dynamische lijst die in de loop van de jaren wordt aangevuld met nieuwe soorten. Het Rijk heeft de verantwoordelijkheid voor de aanpak van invasieve exoten deels aan de Provincies overgedragen. Het Rijk blijft echter verantwoordelijk voor het nemen van beheersmaatregelen voor soorten die onder de Visserijwet vallen, zoals de uitheemse rivierkreeften en de Chinese wolhandkrab.

In de tweede helft van 2025 wordt er een landelijk aanvalsplan invasieve exoten verwacht vanuit het Ministerie van LNV. Eind 2024 zijn de contouren van het landelijk aanvalsplan invasieve exoten vanuit LNV naar de Tweede Kamer gestuurd, met o.a. de vraag om meer (financiële) middelen voor de uitvoering van het invasieve exoten beleid ter beschikking te stellen.

Provinciaal beleid

Het invasieve exotenbeleid valt onder de omgevingswet en moet voorkomen dat invasieve uitheemse soorten in de natuur worden geïntroduceerd of verspreidt. Dit volgt uit artikel 11.108, lid 1, van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) en artikel 7, lid 1 en 2, van de Europese invasieve-exoten-basisverordening. Gedeputeerde Staten heeft op 7 december 2021 het *plan van aanpak exotenbestrijding in de Provincie Zeeland* vastgesteld. Dit plan van aanpak geeft sturing en omschrijft hoe Zeeland uitvoering geeft aan de Europese verordening.

Wat betreft het beheer van invasieve exoten, richt de provincie zich in eerste instantie op soorten waarvoor een Europese verplichting geldt. De aanpak bestaat uit eliminatie, beheer en voorlichting. Daarnaast wil de provincie – op verzoek van de samenleving – méér doen dan wettelijk vereist. Hierbij gaat het om soorten die niet genoemd zijn op de Unielijst maar wel schadelijk zijn voor de Zeeuwse economie en/of ecologie. Een voorbeeld hiervan is de Japanse

¹⁵ Volgens Verordening (EU) nr. 1143/2014 worden soorten die zonder menselijk ingrijpen hun natuurlijk verspreidingsgebied veranderen als gevolg van gewijzigde ecologische omstandigheden en klimaatverandering niet tot de (invasieve) uitheemse soorten gerekend.

oesterboorder (zie hoofdstuk 4.3.3.1). Onderzoek en bestrijden van invasieve exoten (Unielijst en niet-Unielijst soorten) gebeurt in samenwerking met andere overheden, terreinbeherende organisaties en belanghebbenden.

Daarnaast is het voor veel watergebonden exoten lastig om effectieve bestrijdingsmaatregelen te vinden. Het handelingsperspectief is in veel gevallen beperkt, niet in de laatste plaats vanwege de hoge kosten die er mee gemoeid zijn. Het voorkomen van de insleep van exoten vormt dan ook het speerpunt binnen het Europees en nationaal exotenbeleid. Zo vormt exotenbeheer een belangrijk aandachtspunt binnen de Natura 2000-regelgeving, waarvoor Rijkswaterstaat voortouwnemer is en de provincies medebevoegd gezag zijn.

Het behoud van biodiversiteit in de Deltawateren is erg belangrijk. Invasieve exoten vormen een serieus probleem. Het is daarom van belang dat de invoer en/of verspreiding van exoten wordt geminimaliseerd. Alle nieuwe initiatieven in Zeeland moeten worden getoetst op het exotenbeleid. Dit voorkomt dat onnodig exoten worden verspreid.

Verordening Proceswater en tarra

Om die reden hebben Provinciale Staten van Zeeland in 2017 beleidsregels opgesteld met betrekking tot het lozen van proceswater en het storten van tarra (afval waaronder schelpdierresten, stenen, etc.) door schelpdierverwerkende bedrijven in de Oosterschelde¹⁶. Dit om te voorkomen dat onbedoeld schadelijke organismen met geïmporteerde partijen schelpdieren meekomen naar de Zeeuwse deltawateren.

Onze inzet

De introductie van invasieve exoten, bacteriën of schimmels levert een potentieel gevaar op voor de visserij en schelpdierkweek in de Deltawateren. Het voorkomen hiervan is voor ons van essentieel belang. Onze regelgeving, met name de beleidsregels inzake lozing van proceswater en storten van tarra in de Oosterschelde dient dat te voorkomen. Uiterlijk in 2026 zullen wij deze beleidsregels evalueren en actualiseren.

8.4 Toezicht en Handhaving

Toezicht en handhaving op de natuurregelgeving zijn een belangrijk onderdeel in het bereiken van de doelstellingen en verplichtingen die zijn opgenomen in nationale en internationale wet- en regelgeving. Regelgeving heeft namelijk alleen zin als er op wordt toegezien dat de wettelijke regels worden nageleefd en dat, als dat niet het geval is, een sanctie wordt opgelegd. De Provincie Zeeland is bevoegd gezag voor de handhaving van de Omgevingswet (tenzij dit voortvloeit uit een omgevingsvergunning die door een gemeente is afgegeven). In 2014 heeft het College van Gedeputeerde Staten het toezicht en de handhaving van de 'groene' wetten gemandateerd aan de Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD-Zeeland). Om deze taak goed uit te voeren, werkt de RUD-Zeeland intensief samen met diverse handhavingspartners. In Zeeland zijn dat naast de terreinbeherende organisaties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Het Zeeuwse Landschap), Waterschap Scheldestromen, Rijkswaterstaat, de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, Sportvisserij Zuidwest Nederland, diverse gemeenten, de Nationale Politie en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Gaat het over provinciegrens overschrijdende zaken dan komen daar de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant, de Omgevingsdienst Brabant Noord, Samen Sterk in Brabant, het Zuid-Hollands Landschap en de

¹⁶ Besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland van 4 juli 2017, nummer 17014114, tot vaststelling van beleidsregels inzake lozing van proceswater en storten van tarra in de Oosterschelde.

Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid bij. Jaarlijks stellen deze organisaties een gezamenlijk Handhavings- en Uitvoeringsprogramma op. Hierin worden per natuurgebied de doelstellingen en speerpunten benoemd.

Ondanks deze gecoördineerde aanpak moet geconstateerd worden dat Toezicht en Handhaving van de 'groene wetten' in onze provincie te wensen overlaat. De beperkte personele capaciteit van de RUD-Zeeland in relatie tot de forse omvang van de Natura 2000- en Natuurnetwerk Zeelandgebieden is hier mede debet aan. De huidige capaciteit van de RUD bedraagt 8 fte. Meerdere onderzoeken (MMG Advies, Bureau Berenschot) tonen aan dat deze capaciteit onvoldoende is om de taken op een goede manier uit te voeren. Naast onvoldoende personele capaciteit bij de RUD-Zeeland, zijn enkele andere factoren debet aan het feit dat de handhaving te wensen overlaat. Zo is de bebording niet overal optimaal waardoor sanctionering niet mogelijk is en dient de voorlichting en communicatie verbeterd te worden. In relatie tot de visserij én de natuur vormt met name het illegaal rapen en stropen van schelpdieren een fors probleem.

Onze inzet

Bij het opstellen van het Handhavings- en Uitvoeringsprogramma voor de komende jaren zullen wij (blijven) aandringen op prioriteit bij de handhaving van schelpdierstroperij.

Binnen onze (budgettaire) mogelijk heden streven wij naar een optimaal niveau van Toezicht en Handhaving op de 'groene wetten'. De komende jaren zal een verdere professionalisering van de groene handhaving plaatsvinden en zal de programmatische aanpak van de handhaving verder worden vormgegeven.

9. Visserij en onderwijs

Binnen het Visserij Ontwikkel Plan (VOP) staat in het koepelplan ‘Vernieuwingsimpuls Visserijonderwijs’ het onderwijs als een fundament vanuit human capital als startpunt voor innovatie voor vernieuwende toekomstambities van het Nederlandse viscluster. De instroom in visserij-gerelateerde opleidingen neemt landelijk namelijk af. In meerdere regio’s is er sprake van een aanzienlijk tekort aan studenten binnen het profiel ‘Visserij’. Door een gebrek aan toekomstperspectief kiezen jongeren vaker voor alternatieve studierichtingen. Deze daling en de negatieve ontwikkeling maken een vernieuwingsslag binnen het Nederlandse visserijonderwijs zowel urgent als uitdagend. Om hierop in te spelen, wordt gewerkt aan een robuust en toekomstbestendig viscluster. Dit gebeurt door krachten en middelen te bundelen in een landelijke, tripartiete samenwerking tussen onderwijs, bedrijfsleven en overheid, naar het voorbeeld van het Groenpact.

Visserij opleidingen in Zeeland

In de Provincie Zeeland zijn er diverse opleidingsmogelijkheden op het gebied van visserij en aanverwante maritieme sectoren (zie figuur).

Scalda biedt in Zeeland verschillende visserij- en maritiem gerichte opleidingen aan, waaronder de MBO-opleidingen *Maritiem Officier Visserij* en *Maritiem Officier Kleine Schepen Nautisch, Visserij*. Deze opleidingen bereiden studenten voor op functies zoals stuurman en werktuigkundige aan boord van vissersschepen, waarbij zowel navigatie, visserijtechnieken als technisch onderhoud centraal staan.

HZ University of Applied Sciences biedt in Vlissingen de bacheloropleiding Water Management aan. Deze opleiding richt zich op actuele en toekomstige vraagstukken rond watertekorten, waterkwaliteit en wateroverschotten, telkens in relatie tot mens en natuur. Ook de rol van water in voedselproductie, zoals bij aquacultuur en visserij, maakt hier deel van uit. Jaarlijks starten ongeveer 50 studenten met deze opleiding. Naast het reguliere programma is er een keuzecursus Mariene Aquacultuur, die ook toegankelijk is voor externe professionals die zich in dit vakgebied willen verdiepen.

De STC Campus Zuidwest in Stellendam, voorheen bekend als de zeevisvaartschool, biedt diverse MBO-opleidingen aan die gericht zijn op de visserij en maritieme sector. De opleiding wordt aangeboden buiten Zeeland, maar trekt veel Zeeuwen. Een van de kernopleidingen is de Stuurman/Werktuigkundige Visserij op niveau 2 (BOL), waarin studenten worden opgeleid tot allround bemanningsleden op vissersschepen, met aandacht voor navigatie, visserijtechnieken en technisch onderhoud. Daarnaast biedt de campus een breed technisch basisjaar aan, waarin studenten zich kunnen oriënteren op richtingen zoals scheepsbouw, procestechniek, maritieme techniek, visserij en zeevaart. Met moderne faciliteiten zoals zee- en visvaartsimulators en nauwe samenwerking met het lokale bedrijfsleven, speelt de STC Campus Zuidwest een belangrijke rol in de opleiding van vakmensen voor de maritieme sector.

Onze inzet

Voor de beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerd personeel in de toekomst is de aanwezigheid van beroepsopleidingen in de regio van doorslaggevend belang. Vanwege teruglopende leerlingaantallen staan deze opleidingen echter onder druk. Wij zullen ons inzetten voor een blijvende beschikbaarheid aan beroepsopleidingen voor de visserijsector in onze regio. Dit doen we onder andere in het kader van het Koepelplan Onderwijs in het kader van het Visserij Ontwikkelplan (VOP).

10. Visserij en imago

De visserij vormt een belangrijk onderdeel van het imago van Zeeland. Denkt men aan Zeeland, dan gaat dit vaak gepaard met associaties als mosselen, oesters, kreeft en vis in het algemeen. Zeeuwse visproducten staan garant voor kwaliteit en worden dan ook veelvuldig geconsumeerd en geëxporteerd. Het onderscheidt Zeeland van andere regio's en vormt de reden waarom bedrijven als Kingfish en The Black Cod Company zich hier willen vestigen. Het vormt de basis voor de gastronomie waar Zeeland om bekend staat en wat de reden is waarom de meeste sterrenrestaurants per hoofd van de bevolking in Nederland, in Zeeland floreren. Met het keurmerk Zeker Zeeuws wordt dit extra benadrukt. Zeker Zeeuws maakt duidelijk dat een (vis)product uit Zeeland komt en daarom kan rekenen op de kwaliteit die daarbij hoort. Daarnaast draagt het keurmerk bij aan de trots onder Zeeuwen in het algemeen en ondernemers die het keurmerk mogen gebruiken in het bijzonder.

Onze inzet

Wij stimuleren initiatieven die bijdragen aan de versterking van het imago van Zeeland als visserijprovincie. Dit doen wij waar mogelijk en wenselijk door het (financieel) ondersteunen van initiatieven op dit gebied en door in onze eigen communicatie visserijtoerisme actief te promoten.

11. Visserij en toerisme

In Zeeland vormen visserij en toerisme een hechte combinatie die zowel de lokale economie versterkt als bezoekers een unieke ervaring biedt. De rijke visserijtraditie van de regio versterkt de lokale economie en biedt een aantrekkelijke beleving voor bezoekers. Toeristen kunnen genieten van lokale visgerechten, deelnemen aan visserij-gerelateerde vaartochten en meer leren over de visserijgeschiedenis en -technieken in musea en vissersdorpen. Deze mix van cultuur, natuur en gastronomie maakt Zeeland tot een populaire bestemming voor vele *fijnproevers*.

Zeeuwse vissersdorpen zoals Yerseke, Bruinisse en Breskens trekken jaarlijks honderdduizenden toeristen die geïnteresseerd zijn in de visserijtraditie. In Breskens en Bruinisse zijn visserijmusea gevestigd en kunnen rondvaarten geboekt worden. Vischarters en -tours in Zeeland bieden toeristen de mogelijkheid om de visserij van dichtbij te ervaren. Activiteiten variëren van zelf vissen op zee en garnalen vangen, tot educatieve mossel- en oestertochten. Bezoekers kunnen ook deelnemen aan rondvaarten langs pittoreske vissersdorpen en meer leren over duurzame visserijpraktijken en het lokale zeeleven. Deze tours combineren avontuur met leren, en versterken de band tussen toerisme en de rijke visserijtradities van Zeeland

In Yerseke kunnen bezoekers de oesterputten en havens verkennen, het schaal- en schelpdiermuseum bezoeken en (jaarlijkse) evenementen als het *Oesterfestival* en *Yerseke at Sea* bijwonen. Zierikzee profileert zich sinds enkele jaren als de *kreeftenhoofdstad* van Zeeland, onder andere door de organisatie van de jaarlijks seizoensopening van de kreeftenvisserij op de 3^e donderdag in maart. Het belang van deze evenementen is tweeledig. Enerzijds levert dit directe economische revenuen op voor het bedrijfsleven in deze kernen en de directe omgeving (winkels, horeca, verblijfsrecreatie) en anderzijds vormt dit pure promotie voor de visserij. Kennis van de zaak is tenslotte het begin van de acceptatie!

Daarnaast vormt de visserij en de daarvan afkomstige producten een uitstekende basis voor culinair toerisme in onze provincie. De vele kwalitatief hoogstaande restaurants in onze provincie serveren vrijwel zonder uitzondering Zeeuwse Zilte Zaligheden als vis, schaal- en schelpdieren. De kern Philippine is een mooi voorbeeld van een kern die zelfs na de afdamming van de Braakman in 1952, en daarmee het verdwijnen van de mosselvisserij- en handel, de identiteit van mosseldorp heeft weten vast te houden. De 7 mosselrestaurants vormen zeker tijdens het mosselseizoen een geliefd verblijf voor met name Belgische toeristen.

Onze inzet

Wij stimuleren initiatieven op het snijvlak van visserij en toerisme. Dit doen wij waar mogelijk en wenselijk door het (financieel) ondersteunen van initiatieven op dit gebied en door in onze eigen communicatie visserijtoerisme actief te promoten.

12. Financiële instrumenten

Ter ondersteuning van de uitvoering van ons beleid kunnen wij desgewenst een beroep doen op ons Provinciaal Visserijbudget. Jaarlijks is hiervoor een bedrag van ruim € 200.000 beschikbaar. Daarnaast zijn zowel op provinciaal als op nationaal niveau verschillende subsidieregeling beschikbaar voor visserij-gerelateerde projecten en activiteiten. Op provinciaal niveau zijn het met name de subsidieregelingen Zeeland in Stroomversnelling en OP Zuid die zich lenen voor een financiële bijdrage aan visserijprojecten. Tenslotte biedt de Zeeuwse ontwikkelingsmaatschappij Impuls verschillende wijzen van financiering voor kansrijke projecten aan, waaronder participaties en leningen.

De personele inzet bij de Provincie Zeeland op het gebied van visserij, aquacultuur en Food bedraagt 1,2 fte.

Het bedrijf Crustalicious dat gevestigd is in de voormalige vismijn te Colijnsplaat heeft een volautomatische productielijn ontwikkeld die invasieve krabbensoorten verwerkt tot een duurzaam, gezond én betaalbaar eiwitalternatief. Met een unieke verdovingsmethode, vision en robotica en een innovatieve toepassing van ultrasone technologie, draagt Crustalicious bij aan biodiversiteitsherstel, de eiwittransitie en de voedseltransitie. Het bedrijf heeft een subsidie ontvangen van de Provincie Zeeland in het kader van MIT voor de ontwikkeling van de productielijn.

13. Overlegstructuren

Voor de realisering van ons visserijbeleid participeren wij in een aantal overleggrema op provinciaal, nationaal en Europees niveau. De 3 belangrijkste daarvan vormen het Visserij Initiatief Zeeland (VIZ - provinciaal), het Bestuurlijk Platform Visserijoverheden (BPV - nationaal) en het Strategisch Europees Visserij-overleg (SEVO – Europees).

Onze inzet

Waar mogelijk en wenselijk zullen wij kansrijke initiatieven op het gebied van visserij zowel financieel als inhoudelijk ondersteunen. Wij helpen ondernemers bij het zoeken naar financiering voor kansrijke visserijprojecten en -initiatieven. Hierbij werken wij samen met ontwikkelingsmaatschappij Impuls.

Wij zullen de Zeeuwse visserijbelangen in de diverse overleggrema waarin wij deelnemen, blijven behartigen. Dit doen wij op provinciaal, nationaal en Europees niveau.

14. Uitvoeringsagenda 2026 - 2027

Onze inzet op het gebied van visserij hangt voor een belangrijk deel af van actualiteiten en onvoorziene omstandigheden (denk aan de schaal- en schelpdiersterfte in de Oosterschelde in 2024). Onze inzet daarbij zal flexibel zijn: waar wenselijk en mogelijk pakken we deze zaken op.

Ook in 2026-2027 blijven wij aangesloten bij het Bestuurlijk Platform Visserij (BPV) en het Strategisch Europees Visserij Overleg (SEVO). De belangen van de Zeeuwse visserij zullen wij zowel binnen als buiten deze gremia behartigen. Het Visserij Initiatief Zeeland (VIZ) blijft ons regionale overlegplatform voor visserijaangelegenheden. Kansrijke (markt-)initiatieven en innovaties zullen wij ook in de komende jaren (financieel) ondersteunen.

Daarnaast zullen wij ons in de periode 2026 – 2027 in ieder geval inzetten voor onderstaande activiteiten.

Uitvoering Visserij Ontwikkel Plan (VOP)

Samen met onze partners, waaronder de Zeeuwse visserijgemeenten, geven wij uitvoering aan de percelen zoals genoemd in het Visserij Ontwikkel Plan. Gezamenlijk met de 4 andere deelregio's geven we uitvoering aan de koepelplannen 'Onderwijs' en 'Beleving'.

Energie-efficiency Regeling (EER)

Wij werken in overleg met LVVN en de schelpdiersector een Regeling uit gericht op de verduurzaming van de (aandrijving van de) schelpdierkotters. Deze dient in de eerste helft van 2026 operationeel te zijn.

Werkgroep HEMASS

Wij continueren onze trekkersrol in de Werkgroep HEMASS (Herstel Maatregelen Schaal- en Schelpdieren), gericht op onderzoek naar de oorzaken van de massale sterfte van schaal- en schelpdieren in 2024 en het uitwerken van maatregelen die kunnen bijdragen aan verbetering van de (economische) positie van de schaal- en schelpdierbedrijven in onze provincie. Herstel van de kreeftenpopulatie met behulp van een kreeftenhatchery is er daar één van.

Mariene eiwitproductie

Wij zullen de rol die schelpdieren kunnen spelen in de beoogde verschuiving van dierlijke naar plantaardige eiwitproductie nadrukkelijk onder de aandacht brengen op nationaal en Europees niveau.

Intentieovereenkomst

Samen met de andere ondertekenaars van de Intentieovereenkomst 'Oesterkweek, Duurzaamheid en Natuur', zullen wij de hierin opgenomen actiepunten de komende jaren uitvoeren.

Taskforce Mosselkweek

Samen met onze partners werken we in het kader van de Taskforce Mosselkweek aan de ontwikkeling van een derde productiegebied voor mosselkweek. In 2026 zal het pilotproject dat in 2025 is afgerond een vervolg krijgen.

Voordelta

In 2026 zal de beoogde natuurcompensatie Voordelta een vervolg krijgen. Wij zullen dit nauwlettend volgen en ingeval dit leidt tot negatieve gevolgen voor het Zeeuwse (visserij)bedrijfsleven, aandringen op ruimhartige compensatie.

Proceswater en tarra

In 2026 zullen wij de beleidsregels inzake lozing van proceswater en storten van tarra in de Oosterschelde evalueren en actualiseren.

Natura 2000

In 2028 zullen de nieuwe Beheerplannen in het kader van Natura 2000 worden vastgesteld. In 2026 en 2027 zal hieraan verder gewerkt worden. Als mede-bevoegd gezag zullen wij de belangen van de Zeeuwse visserijsector nadrukkelijk meewegen. Hierbij streven wij naar zoveel mogelijk ruimte voor continuering van het huidige gebruik.